

ELINVOIMAA
KULTTUURISTA
III

ELINVOIMAA
KULTTUURISTA
III

SISÄLLYSLUETTELO

YRJÖ SOTAMAA Äänessä nuoremman polven arkkitehdit ja muotoilijat	5	REETA LAINE Muotoilijan työn arvosta	78
HANNA ANONEN Luovan alan rooli ajassa, arjessa ja tulevaisuudessa	16	VARPU MIKOLA Maisema-arkkitehtuuri rakentaa elinvoimaa luonnon ehdoilla	83
HELMI DEMAXI Tulevaisuuskaikuja	21	SANTERI MORTTI Puroista joiksi	86
NUPPU GÄVERT Muotoilu rakentaa aineetonta arvonluontia ja kestäväää elinvoimaa	27	ALEKSI NIEMELÄINEN Luovuuden puolesta	90
HEIDI MARIA HUOVINEN Pohdintaa tulevaisuudesta	37	HEIDI PAAVILAINEN & SIMO PUINTILA 50-luku soitti. Haluaa designinsa takaisin	94
HEIDI HYYTIÄINEN Muotoilu toivon ja toiminnan työkaluna	41	ALEKSI RASTAS Hyvinvointiyhteiskunta 2.0	98
HELMI HÄKKINEN Luovaa korjaamista	46	NIINA SIHTO Kauneus ja kestävyys – estetiikka vastuullisuuden katalysaattorina	104
JUSLIN MAUNULA Luovien alojen synteesisistä vastaus muuttuvaan maailmaan	51	ARTO SIVONEN Aalto-maljakosta aktivismiin	108
TUULI KANERVA, LEO LINDROOS & ANTTI SOINI We Don't Need No Architecture?	55	MILLA VAAHTERA Suomalaisen käsityön kultakausi	113
IINES KARKULAHTI Materia	58	LINDA VANNI Kohti kestäviä ja elinvoimaisia tulevaisuuksia muotoilun keinoin	116
MATIAS KARSIKAS Kenelle maailma muotoillaan?	64	MARINA VEZIKO Ihmiseltä ihmiselle	121
IDA KUKKAPURO Pari ratkaisee	70	ELINVOIMAA KULTTUURISTA III -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT	124
JUSSI LAINE Elinvoimasta olinvoimaan	74	ELIVOIMAA KULTTUURISTA II -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT	132
		ELINVOIMAA KULTTUURISTA I -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT	142

TOIMITTAJA: Yrjö Sotamaa

© 2026 Kirjoittajat

ULKOASU JA TAITTO: Annukka Mäkijärvi

KUSTANTAJA: Ateljé Sotamaa

PAINOS: 600 kpl

ISBN 978-952-88-1923-3

PAINOPIIKKA: Meedia Zone OÜ, Kiili, Viro 2026

Elinvoimaa kulttuurista III -pamfletti
on toteutettu Askon Säätiön
myöntämällä apurahalla

JOHDANTO

ÄÄNESSÄ NUOREMMAN POLVEN ARKKITEHDIT JA MUOTOILIJAT

Yrjö Sotamaa

Luovuus on kyky kuvitella jotain, mitä ei vielä ole, ja sitkeys toteuttaa se. Taide, Arkkitehtuuri, muotoilu, tiede, filosofia, kirjallisuus, runous, musiikki. Kaikki ne asiat, joiden takia elämä on siedettävää ja merkityksellistä rakentuvat luovuuden varaan. Luovuutta julistetaan tärkeäksi joka suunnalta, mutta arjen rakenteet toimivat sitä vastaan niin johdonmukaisesti, että se alkaa näyttää tarkoitukselliselta. Tämä hieman laajentamani Aleksii Niemeläisen tiivistys luovuuden merkityksestä ja haasteista kiteyttää hyvin Pamfeletin olennaisen sisällön. Luovuus on elinvoiman ytimessä.

Pamfletin kirjoittajat, nuoremman polven arkkitehdit ja muotoilijat suhtautuvat tulevaisuuteen ilahduttavan optimistisesti, vaikka ovat realisteja ja näkevät nykytilanteen usein erittäin haastavana, jopa ahdistavana. Optimismi pohjautuu heidän uskoonsa yksilön tärkeydestä, omista luovista kyvyistään toimia muutoksen airueina ja agentteina yhteistyössä kollegoittensa ja muiden alojen asiantuntijoiden kanssa. Suurten suomalaisten muotoilijoiden ja arkkitehtien esimerkki on ajankohdainen: tarvitaan sitkeyttä, rohkeutta, kunnianhimoa ja intohimoa tehdä asioita toisella tavalla, kuviteltava rohkeasti uutta. Voimme auttaa muotoilemaan uudenlaista elämää ja tehdä kestävästä elämästä houkuttelevaa, jopa hauskaa ja toivoa luovaa. Jotkut kirjoittajista puhuvat suomalaisen käsityön uudesta kultakaudesta osana yhteiskunnallista muutosta. Ihmisjäljen puhuttelevuudella on voimaa.

Useiden kirjoittajien ajattelun suunta on kääntynyt rohkeasti ihmiskeskeisyydestä planeettakeskeisyyteen, ja parhaimmillaan myös oman maan rajojen ulkopuolelle. Maailmassa pitää olla tilaa myös kanssaelollisten hyvinvointiin. Yhteiskunta on keksittävä uudestaan. Kyse on teolliseen vallankumoukseen vertautuvasta

järjestelmätason muutoksesta sekä syvällisestä sosiaalisesta ja kulttuurisesta transformaatiosta. Sen ytimessä ovat arvot, normit ja merkitykset, jotka viime kädessä muovaavat ajatteluumme ja toimintaamme.

Kirjoittajat tunnistavat planeetan kestävyysrajat, akuutin ekologisen kriisin ja jatkuvan kasvun mahdottomuuden. Miten edetä kohti kestävästä tulevaisuudesta? Kirjoittajat esittävätkin olennaisen kysymyksen: miten luoda laadukasta ympäristöä, mutta vähemmällä ja materiaalia kierrättäen. Kirjoittajien katseet kohdistuvat myös niihin tärkeisiin herkkiin hetkiin, jotka vaikuttavat luovuuden polun alkuun, lasten kykyyn kuvitella asioita, joita ei ole vielä olemassa. Siitä kaikki alkaa.

Kulttuuri on yhteiskunnan arvokkainta elinvoimaa. Siksi se tarvitsee puolesta-puhujia, kulttuurin merkityksen ymmärrettäväksi tekijöitä, rohkeita tulevaisuuden tekijöitä ja näkijöitä. Juuri sellaisia tekijöitä, joita tämän pamfletin kirjoittajat ovat. He haluavat olla rakentamassa polkua kestävästä tulevaisuuteen ja osallistua julkiseen keskusteluun niistä planetaarisista haasteista, joita on kasautunut kestävästä kehityksen esteeksi.

Olen valinnut pamfletin kirjoittajat pyytämällä vinkkejä kokoneilta kollegoitani mielenkiintoisista nuoremman polven tekijöistä, jotka voisivat olla kiinnostuneita tulemaan mukaan pamfletin tekoon. Sain kahdeltatoista kollegalta yhteensä 53 nimeä, joista 27 lupautui kirjoittajiksi. Monet muutkin ehdotetuista olivat kiinnostuneita tarttumaan kiinnostavaan tehtävään, mutta haastavien töittensä ja oman vaativan elämäntilanteensa takia tarvittavaa aikaa esseiden kirjoittamiseen ei tällä kertaa ollut.

Kirjoittajien esiin nostamat teemat kertovat nuoremman polven arkkitehtien ja muotoilijoiden vahvasta halusta toimia rohkeina uudistajina ja elinvoimaisen tulevaisuuden rakentajina. Kiitos kaikille kirjoittajille.

TÄMÄN PAMFLETIN TEEMOJA

TULEVAISUUDEN ARJEN LUOMINEN

Monet tämän Pamfletin kirjoittajista pitävät tehtävänänsä rakentaa tulevaisuuden arkea. He pohtivat millaiselta tulevaisuus tulee näyttämään, kun muotoilijat ja arkkitehdit toimivat vastuullisina kulttuurin luojina. He eivät ainoastaan luo kauneutta, vaan ohjaavat visuaalista ja toiminnallista kulttuuria kohti kestäviä ja sosiaalisesti merkityksellisiä valintoja. Luova työ yhdistää esteettisen mielihyvän, arjen toimivuuden ja ympäristövastuullisuuden siten, että elinvoima ja hyvinvointi kasvavat yhteiskunnassa.

Elinvoimainen arki syntyy siitä, että ympäristö toimii, tuntuu hyvältä ja on merkityksellinen. Se on luksusta kaikille. Muotoilun ja arkkitehtuurin ammattitaito ei ole vain esteettistä päätöksentekoa, vaan väline yhteiskunnallisen hyvinvoinnin ja elinvoiman vahvistamiseen. Arjessa huomioidaan ihmiset tasavertaisina, eikä suunnittelun kohderyhmänä ole vain yksi kuluttajamarginaali. (Hanna Anonen)

MUOTOILU ON SOSIAALISTA UNELMOINTIA

Helmi DeMaxi kirjoittaa Anthony Dunnen ja Fiona Rabyn argumentoivan, että muotoilun perimmäinen tehtävä on teollisuuden ongelmien ratkaisemisen sijaan toimia katalyyttina sosiaaliselle unelmoinnille. Heidän mukaansa spekulatiivisen muotoilun tulisi auttaa meitä määrittelemään kollektiivisesti, mitkä tulevaisuudet ovat meille toivottavia. Spekulatiivisen muotoilun liikkeellepaneva strategia on kysyä ”mitä jos?”. Siitä syntyvien vastausten merkitys piilee monikossa: yhden tai muutaman ennalta määritellyn suunnan sijaan eteemme avautuu pluralistinen ja monisuuntainen valikoima mahdollisia tulevaisuuksia. (Helmi DeMaxi)

STRATEGINEN JA MONIALAINEN MUOTOILU KATALYYSOI

YRISTYSTEN AINEETONTA ARVONLUONTIA

Aineettomaan arvonluontiin keskittyneet muotoilun uudehkot alat, kuten strateginen muotoilu ja strategiset palvelumuotoilijat, toimivat paitsi liiketoiminnan ja talouden kestävästä kasvusta edistäjinä, myös yhä kattavammin kaupunkien tukena uusien elinvoimaa ja hyvinvointia kasvattavien strategioiden ja toimintamallien kehittämisessä. Esimerkiksi Helsingin, Espoon, Tampereen ja Vantaan kaupungit hyödyntävät erilaisissa kehityshankkeissa tukena muotoilutoimistojen strategisia palvelumuotoilijoita, jotka tuovat hankkeisiin muotoiluprosessin, yhteiskehittämisen ja osallisuuden menetelmiä, neutraalin tahon fasilitoimaan monialaisten toimijoiden yhteistyötä sekä osaamista kiteyttää prosessin lopputulokset ohjaamaan päätöksentekoa. (Nuppu Gävert)

NUORTEN SUUNNITTELIJOIDEN VOIMA

Nuoret suunnittelijat tuovat mukanaan valtavan määrän osaamista, energiaa ja tuoretta ajattelua. Heidän kanssaan työskennellessä huomaa nopeasti, ettei kyse ole vain uusista taidoista, vaan myös asenteesta: optimismista, uskosta tulevaisuuteen ja kyvystä nähdä mahdollisuuksia siellä, missä aiemmin on nähty esteitä.

Nuoret hallitsevat uusia työkaluja, teknologioita ja materiaaleja, ja heillä on usein luontainen kyky hahmottaa, mihin suuntaan maailma on liikkumassa. Samalla yrityksissä kaivataan uusia näkökulmia ja tuoreita ideoita.

Sekä yrityksissä että nuorten suunnittelijoiden keskuudessa on kiinnostusta yhteistyöhön. Muotoilun mahdollisuudet yritysten kehityksessä eivät kuitenkaan ole vielä kaikkialla täysin selkeitä, minkä vuoksi yhteistyö jää toisinaan satunnaiseksi. Yhteistyön käynnistämiseen voivat vaikuttaa myös ennakkokäsitykset, kankeat sopimuskäytännöt sekä erilaiset odotukset yhteistyön luonteesta. Käytännössä suunnittelijan rooli on usein painottunut suunnitteluvaiheeseen, vaikka yhteistyö voisi luontevasti jatkua myös esimerkiksi tuotekehityksessä, tuotteen esilletuomisessa ja brändin rakentamisessa. Tarvitaan enemmän rakenteita ja konkreettisia tapoja, jotka tekevät yhteistyöstä sujuvan ja luontevan osan yritysten toimintaa. (Heidi Huovinen)

MITEN MUOTOILU VAIKUTTAA?

Muotoilutoiminnan vaikutukset ja seurauksena saatavat hyödyt ovat merkittäviä – ja näille on huutava tarve. Vastuullisuus (*sustainability*), uudistuminen (*renewal*) ja osallisuus (*participatory*) vahvistavat kykyä kehittää paitsi palveluita ja tuotteita, myös yhteiskuntaa, rakenteita ja ajattelutapoja.

Vuoden 2025 nuorisobarometrin mukaan nuorten tyytyväisyys elämään on laskenut ja epävarmuus sekä turvattomuus ovat kasvaneet. Nuoret suhtautuvat maailman tulevaisuuteen hyvin pessimistisesti. Meidän tulee käyttää kaikki keinot, miten saamme luotua keskustelua ja näkymää erilaisista tulevaisuuksista, ja mitä kestävä tulevaisuus meiltä yhdessä vaatii toteutukseen ja mihin yhdessä sitoudumme. Voisimme hyödyntää muotoilua ajankohtaisiin muutossuuntiin tarttumisessa, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehittämisessä ja toivoa vahvistavien edelläkävijäesimerkkien tuottamisessa.

Sitra (2026) kutsuu muodostamaan yhdessä uuden innostavan lupauksen tulevaisuudesta: Lupaus voisi pohjautua esimerkiksi elävän demokratian kulttuurin, luonnon elinvoiman lisäämisen, teknologian rohkean ja kestäväen käytön, hyvinvointivaltion uudistamisen sekä monimuotoisen ja pitkäikäisen väestön yhteistyön varaan. (Heidi Hyytiäinen)

KORJAAMINEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHTANA

Korjaaminen on pitkään nähty vastakohtana uuden luomiselle. Uudessa korjausdiskurssissa se ymmärretään kuitenkin laajemmin. Korjaamista ei nähdä pelkästään rikkoutuneiden asioiden palauttamisena ennalleen, vaan luovana ja mukautuvana prosessina, jonka avulla esineet ja rakennukset voivat säilyä käyttökelpoisina pidempään. Tähän voi liittyä alkuperäisen esineen tai rakennuksen ulkonäön tai käyttötarkoituksen muuttamista. Tällöin korjaaminen ei pyri pysäyttämään aikaa tai tallentamaan historiaa, vaan rakentamaan jatkumoa ja sovittamaan olemassa olevan nykyisiin tarpeisiin resursseja säästäen. (Helmi Häkkinen)

PEHMEÄ ARKKITEHTUURI

Sekä muoti että arkkitehtuuri ovat murroksessa. Muoti kamppailee ylituotannon ja kiihtyvien syklien kanssa. Arkkitehtuuri etsii kestävämpiä ja ihmislähtöisempiä tapoja rakentaa. Juuri tässä murroksessa piilee mahdollisuus. Voiko alojen synteesi johtaa uudentyyppiseen pehmeään arkkitehtuurin muotoon?

Pehmeästä arkkitehtuurista on monta tulkintaa. Ajatus ei ole uusi mutta se on ajankohtainen. Sillä viitataan usein keyyisiin, muunneltaviin ja väliaikaisiin rakenteisiin kuten paviljonkeihin, installaatioihin, telttamaisiin rakenteisiin, jotka voidaan pystyttää nopeasti ja purkaa jälkiä jättämättä.

Pehmeällä arkkitehtuurilla viitataan myös inhimilliseen, empaattiseen kaupunkiympäristöön joka tuntuu turvalliselta, hyvältä ja ”pehmeältä”. Se luo puitteet sosiaalisille kohtaamisille ja hyvälle elämälle. Arkkitehtuuria ei nähdä valmiina objektina, vaan järjestelmänä – prosessina, joka elää käyttäjiensä mukana. (Juslin Maunula)

ONKO ARKKITEHTUURI ELITISMIÄ?

Arkkitehtuurin elitismiksi leimaaminen, kustannuspelko ja suunnitteluhankintojen perustaminen hintakeskeiseen kilpailutukseen eivät ole erillisiä ilmiöitä, vaan osa samaa itseään vahvistavaa kehää: kun arkkitehtuuri mielletään elitistiseksi, siitä säästetään; kun siitä säästetään, syntyy huonoa suunnittelua; ja kun huono suunnittelu normalisoituu, arkkitehtien ammattitaito ja arkkitehtuurin kyky edistää hyvinvointia kyseenalaistetaan; hankintamenetelmät tyypistyvät hintakilpailuihin ja rakennuskulttuurin uusiutuminen estyy. Sitkeä mielikuva arkkitehtuurista elitistisenä ajaa keskustelun näin toistuvasti harhaan, sillä arkkitehtuurin merkitys ei ole siinä, että se on ”hienoa”, vaan siinä, että se on *harkittua*. (Tuuli Kanerva)

PERITYT AJATUKSET, PERITTY MAAILMA

Tarvittavan murroksen yhtenä keskeisenä esteenä on sisäänkirjoitettu käsityksemme siitä, että muutoksen tulee lähteä puhtaalta pöydältä, maailma ajatella kokonaisuutena uudestaan. Tämä utooppisiin kokonaisnäemyksiin ja teknologiauskoon nojaava, modernin perintönä syvälle juurtunut ajattelu “uuden maailman tuottamisesta” on ympäristökriisejä kiihdyttävä lähtökohta: yritämme vimmaisesti rakentaa itsemme ulos kriisistä, jonka ytimessä on ylikulutus. Samalla utopia-ajattelu ohittaa täysin hajonneen maailman korjaamiseen, jo aiheutettujen tuhojen kanssa elämiseen ja keikahduspisteitä lähestyvän ympäristön prekaarin luonteen kanssa selviämisen kysymykset. (Iines Karkulahti)

KOHTI POSTHUMANISTISTA SUHDETTA KANSSAELOLLISIIMME

Muotoilun ja arkkitehtuurin merkitys on erityinen, koska ne eivät ole vain teknisiä tai esteettisiä aloja, vaan ajattelun materialisoitumista. Ne muuttavat arvot, hierarkiat ja pelot rakenteiksi. Siksi niiden rooli suomalaisen yhteiskunnan uudistajina on osa ratkaisua. Jos haluamme rakentaa tulevaisuutta, joka vahvistaa hyvinvointia ja kulttuurista elinvoimaa, emme voi enää ymmärtää elinvoimaa pelkästään ihmisen hyvinvoinnin mittarina. Elinvoiman tulisi tarkoittaa myös ympäristöjen kykyä ylläpitää monimuotoista elämää toisenlajisille kanssaelollisillemme. (Matias Karsikas)

DIALOGI JA MONINAISUUS

Tässä ajassa ei voi olla ajattelematta viheliäisiä, alati pahenevia ongelmia, joiden kanssa ihmiskunta painii. Luovien ihmisten notkeasta ja uudistavasta ajattelusta on oltava laajempaa hyötyä. Suurin haaste ei ajassamme ole kaupungistuvan maan kotien kalustaminen, vaan planeetan rajoihin asettuminen. Ratkaisuja luomaan tarvitaan uudenlaisia yhdistelmiä! Mitä ovat ne alat, joista luovan alan tekijät löytävät työparinsa, jotka auttavat vastaamaan tämän päivän haasteisiin? Työparit ovat luovuuden dynamo. Dynamo tarvitsee ympäristön, joka tunnistaa kahden pisteen välisen energian ja auttaa sitä säteilemään laajemmalle. (Ida Kukkapuro)

MEIDÄN TULEE SUUNNITELLA KAUNIITA RAUNIOITA

En näe tulevaisuutta masentavana vaan innostavana. Aika haastaa meitä suunnittelijoina ja velvoittaa toimimaan uudella tavalla. Kun pian tulee kaksikymmentä vuotta kirjautumisestani opiskelijaksi Taideteolliseen korkeakouluun, olen siirtynyt lineaarisesta kehityskostasta syklisteen. Toivon, toteutuneet suunnitelmani muuttuvat tulevaisuudessa, ammattitaitoni ansiosta jälkeeni tulevien suunnittelijoiden

spoliaksi, joka kiertää yhä uudestaan muovautuvassa rakennetussa ympäristössä pysähtyen välillä vaalittavaksi, rakastetuksi ympäristöksi. Emme tarvitse monumentteja vaan meidän tulee suunnitella kauniita raunioita.

Spolian uudelleenomaksuminen tarkoittaa suunnittelijan katseen kääntämistä: sen sijaan että kysymme mitä tarvitaan uutena, kysymme mitä meillä jo on ja mitä kaikkea se voi joskus olla meistä huolimatta. Tämä uusi estetiikka voi olla tila, jossa tunnustetaan jotain tuttua: oven kahvan muoto, aiempi kulkureitti lattiassa tai hiukan vino, sovitettu ikkuna. Spolia on materiaalista muistia, joka on tehty näkyväksi tilassa. Kauniit, käyttökelpoiset rauniot eivät ole luopumista vaan lupaus jatkumosta. (Jussi Laine)

KUKA PUHUISI MUOTOILUSTA

Näen ympärilläni elävän, uudistuvan ja inspiroivan muotoilun kentän, joka tapahtuu juuri nyt.

Mutta rakenteellinen näkymättömyys pakottaa monet muotoilijat markkinoimaan itse itseään. Jos muotoilijoiden odotetaan olevan sekä tekijöitä, että oman työnsä puolestapuhujia, katoaa viestinnästä voima, tietynlainen uskottavuus. Kuka arvioi mikä on hyvää ja mikä huonoa? Työmme tulisi herättää ajatuksia, sitä tulisi nostaa, kun se on arvokasta ja tarvittaessa sitä tulisi kritisoida. Jos haluamme, että muotoilu säilyy luovana alana, joka kehittää ja uudistaa, tarvitsemme tilaa ja rakenteita, joissa muotoilijat voivat olla tekijöitä ilman, että heidän täytyy yksin kantaa koko viestintätaakkaa. (Reeta Laine)

UUSI MAISEMA

Maisema-arkkitehtuuri toimii järjestelmien tasolla: se vahvistaa ekosysteemejä, lisää monimuotoisuutta ja muokkaa kaupunkeja sopeutumaan muuttuvaan ilmaan. Kuitenkaan kyse ei ole vain ongelmanratkaisusta, vaan luovuudesta, joka kytkee ekologiset prosessit ja esteettiset kokemukset yhteen. Työmme tulee synnyttää myös elämyksiä, iloa ja oivalluksia. Meidän tulee luoda monella eri tasolla elinkelpoisia ympäristöjä, huomioiden mm. lapset, yksinäiset, liikuntaesteiset tai erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset. Tulevaisuuden kaupunkitiloille asetettujen tavoitteiden vaatimien myös uudenlaista estetiikkaa. Totutut nurmialueet tai puurivit eivät vastaa tämän hetken tarpeeseen tai arvoihin. Ilmastoviisaat, luonnon monimuotoisuutta ja ihmisen hyvinvointia paremmin tukevat kaupunkiympäristöt kunnioittavat olemassa olevaa luontoa, jättävät tilaa tuleville villoille ekosysteemeille, eikä niiden kehitys pysähdy, vaan ne muuttuvat ajassa. Ne tekevät näkyväksi kei-

not, joilla sopeudumme maapallon muuttuvaan tilaan. Maisema-arkkitehtuuri on taidetta, joka antaa toivoa tulevaan. (Varpu Mikola)

MUUTOS SYNTYY YKSILÖIDEN OIVALLUKSISTA

Alueilla ja yhteisöillä on kulttuurinsa ja tapansa, jotka muuttuvat ajan myötä. Samalla tavoin kuin sosiaaliset tavat, myös muotoilu, taide ja musiikki kehittyvät yksilöiden pienistä oivalluksista ja ratkaisuisista.

Jos muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa eivät miellytä, voi itse toimia esimerkkinä paremmasta suunnasta. Yksilön teot voivat tuntua avuttoman pieniltä, mutta niin maailmaa on tähänkin mennessä parannettu. Kansallinen kehitys seuraa. Matkan jouduttamiseksi maassamme on suureksi onneksi vielä tahoja, jotka rahoittavat kulttuuria, kuten elokuva-alaa ja itsenäisiä pieniä gallerioita.

Vaikka isot kriisit ravistelevat yhteiskuntia, alakulttuurit eivät hajoa. Ne kehittyvät, pysyvät liikkeessä. (Santeri Mortti)

STANDARDISOINTI KUTISTAA LUOVAN AJATTELUN

Koulu voi joko ruokkia luovuutta tai tappaa sen. Useimmissa länsimaissa se tekee molempia samanaikaisesti. Ei erityisen dramaattisesti, ei minkään selkeän ideologian pohjalta, vaan hiljalleen ja huomaamatta, niin kuin homevaurio.

Ongelma ei ole opettajissa. Ongelma on järjestelmässä. Standardoiduissa testeissä, tiukasti rajatuissa oppiaineissa ja siinä, että opettajan työtä arvioidaan mitattavien tulosten perusteella. Tässä ympäristössä luovuudelle jää vähän tilaa. Ei siksi, että kukaan on niin halunnut vaan siksi että systeemi ei sitä salli ja systeemi voittaa aina. Mitä enemmän koulujärjestelmä korostaa standardisointia ja testausta, sitä enemmän lasten luova ajattelu heikkenee. Tämä on tutkimuskirjallisuudessa häiritsevän yksimielistä.

Hyvä koulu antaa mahdollisuuden esittää kysymyksiä eikä vain vastata niihin, sallii epäonnistumisen ja pitää taiteet ydinopetus suunnitelmassa eikä valinnaistuneilla, joille päätyvät ne, jotka eivät pärjää muissa aineissa. Suomi on tässä ollut edelläkävijä mutta myös täällä leikataan välitunteja tehokkuuden nimissä. (Aleksi Niemeläinen)

UUTTA MUOTOILUAJATTELUA

Me muotoilijat elämme helposti omissa kuplissamme. Olemme vuosikymmeniä peräänkuuluttaneet minimalismin eetosta. Tämä helposti muuttuu oletukseksi ja ideaaliksi, että muotoiltavat esineet tai asiat olisivat yksinkertaisia. Toki, jos suun-

nitteluhaasteen vaikeus on luokkaa ”miten kukat pysyvät maljakossa”, niin silloin haaste on suoraviivainen ja yksinkertainen. Mutta jos kohdistamme katsemme pois taideteollisista sisustusesineistä, niin maailma alkaa näyttäytyä huomattavasti kompleksisempänä. Ainakin osan muotoilijoista soisi tarttuvan rohkeammin näihin kompleksisuuden haasteisiin. Maljakot ja kukat kyllä pysyvät siellä string-hyllyssä ilman enempää muotoilua. (Heidi Paavilainen, Simo Puintila)

HYVINVOINTIYHTEISKUNTA 2.0

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0:ssa hyvinvointi ei ensisijaisesti synny palveluista, vaan arjesta, jota palvelut korkeintaan täydentävät. Se ei ala vastaanotolta tai lomakkeesta, vaan maailmasta, johon ihminen herää. Hyvinvointi on olosuhde – ei reaktio.

Tässä ajattelussa ympäristöt vaikuttavat ihmiseen ennen päätöksiä, käyttäytymistä ja palveluja. Arkkitehtuuri on ensimmäinen hyvinvointipalvelu. Se määrää, millaisissa fyysisissä ja psyykkisissä olosuhteissa ihmisen toimintakyky säilyy tai alkaa heikentyä. Rakennukset joko kutsuvat mukaan tai antavat tilaa. Hyvinvointipoliittikka ei lähde liikkeelle budjetista, vaan siitä, saako ihminen olla olemassa ilman ponnisteluja. (Aleksi Rastas)

KUKA MÄÄRITTÄÄ KAUNIIN?

Vastuullisten tilojen suunnittelu on osaltaan myös luopumista. Verrattuna maailmaan, jota on määrittänyt esteettinen yltäkylläisyys, tarve määritellä uudenlaiset kauneuden mittarit on todellinen. Tilanne luo mahdollisuuksia, joiden tulisi näyttäytyä innostavana haasteena: miten tehdä laadukasta, mutta vähemmällä? Minkälaisia ovat kauniit tilat ja ympäristöt, ja onko kauneuden käsite objektiivisesti määriteltävissä? (Niina Sihto)

MITÄ MUUTOKSEEN TARVITAAN?

Meidän on uskallettava kuvitella rohkeasti uutta. Kerromme olevamme insinöörien maa, ja tämä maa onkin usein kuin yksi iso Excel-taulukko. Rakastamme aikatauluja ja etukäteen sovittuja suunnitelmia. Tämä takaa usein sen, että asiat toimivat, mutta myös tappaa luovuuden ja riskinoton. Tämä koskee valitettavasti myös luovaa sektoria. Ajatteleminen turvallisesti, rakastamme rutiineja, ja siitä on tullut meille vankila.

Juuri nyt, kun monen usko tulevaisuuteen on heikko, luova luokka voisi tulla tässä esiin ja ottaa vetovastuun. Yhdistää erilaisia todellisuuksia, auttaa muotoilemaan uudenlaista elämää ja tehdä kestävästä elämästä houkuttelevaa ja jopa haus-

kaa. Todennäköisesti tästä seuraa myös taloudellista hyvää ja uusia työpaikkoja. Ei odotella brieffejä ja lähdetään rakentamaan uusia ideoita. (Arto Sivonen)

HYVINVOINTI KULUTUKSEN HIDASTUMISEN KAUTTA

Tekoälyn ja automaation muuttaessa työelämää käsityö tarjoaa konkreettisen vastapainon. Se on hidasta, materiaalilähtöistä ja merkityksellistä. Moni käsityöläinen kuvailee työtään mielekkääksi ja palkitsevaksi, jos siitä myös maksetaan. Jos taidekäsityön taiteellinen taso on tarpeeksi korkea, voidaan luoda tilanne, jossa käsityötä saa tehdä ja luoda sellaista laatua, johon emme enää ole olleet tottuneita, ja silti kauppa käy.

Käsin tehty esine vaikuttaa myös käyttäjänsä. Se kutsuu huoltamaan, korjaamaan ja säilyttämään. Ympäristö, joka rakentuu tällaisista esineistä, tuntuu toisenlaiselta kuin tila, joka on koottu nopeasti massatuotetuista tuotteista.

Ratkaisu moneen aikamme haasteeseen voi löytyä lähempää kuin arvaamme: omasta kulttuuristamme, materiaaleista ja tekijyydestä. Suomalaisen käsityön uusi kultakausi voi olla osa yhteiskunnallista muutosta, jossa syntyy kestävämpi tapa kuluttaa ja tehdä työtä, taidehistoriallinen ilmiö sekä uusi hyvinvoinnin perusta. (Milla Vaahtera)

ELINVOIMA KESTÄVYYSIIRTYMÄN PÄÄMÄÄRÄNÄ

Siirtymässä, jossa kestävyys asettaa toiminnalle reunaehdot ja elinvoima laajennessa merkityksessään määrittää yhteisen päämäärän, muotoilu voi toimia sekä yhteiskunnallisen uudistumisen moottorina että kestävyys siirtymän vauhdittajana. Muotoilu rakentaa siltoja nykyhetken ja tavoiteltujen tulevaisuuksien välille kehittämällä syvälliseen ymmärrykseen perustuvia ratkaisuja yhdessä yhteisöjen ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa sekä fasilitoimalla muutosta yhteiskunnan eri tasoilla. Ihmislähtöisen, empaattisen ja innostavan lähestymistavan kautta muotoilu voi vaikuttaa myös niihin arvoihin, ajattelutapoihin ja merkityksiin, joiden varaan kestävä transformatio rakentuu.

Polykriisin ajassa luovaa ja systeemistä ajattelua sekä kykyä toimia ketterästi epävarmuuden ja kompleksisuuden keskellä tarvitaan kipeämmin kuin koskaan. Siksi muotoilu on luonteva ja voimakas muutosvoima kestävämpien ja elinvoimaisempien tulevaisuuksien kuvittelussa, rakentamisessa ja todeksi tekemisessä. (Linda Vanni)

IHMISJÄLJEN PUHUTTELEVUUS

Ihmisjälki ei tarkoita käsityöläisromantiikkaa tai virheiden ihannointia, vaan suhdetta siihen, mitä tehdään. Kun lähes mikä tahansa tyyli voidaan generoida, merkitykselliseksi muuttuu se, syntykö visuaalisuus kokemuksesta vai pelkästä mahdollisuudesta. Suurin riski ei ehkä olekaan huono design, vaan design, joka näyttää oikealta mutta ei tunnu miltään. Se ei synnytä vastareaktiota eikä tunnistamista, koska se ei ole kenenkään todellisuudesta lähtöisin. Aiemmin joku loi jotain visuaalista, koska halusi kertoa jotain ja nähdä sen olemassa. Nyt visuaalisuus syntyy usein toisin päin. Ensin mietitään miltä jonkin pitäisi näyttää, ja vasta sitten yritetään löytää sille merkitys. Silloin syntyy paljon sellaista, mikä toimii mutta ei jää mieleen. Asiat näyttävät tavallaan oikealta, mutta eivät tunnu kenenkään omalta. (Marina Veziko)

LUOVAN ALAN ROOLI AJASSA, ARJESSA JA TULEVAISUUDESSA

Hanna Anonen

AJASSA ELÄMINEN

Luovan alan tekijä elää ajassaan ja lukee visuaalista ympäristöään. Hän tulkitsee aikakauden sävyjä, arvoja ja jännitteitä muuntaen ne näkyviksi. Hän tekee aineettomasta konkreettista: muotoja, tiloja, esineitä ja palveluita, jotka jäävät elämään ihmisten arkeen. Näin kulttuuri, arkkitehtuuri ja muotoilu tallentuvat osaksi yhteistä visuaalista muistia, ajan jäljiksi, joihin voidaan palata myöhemmin.

Kun arvioimme menneitä ajanjaksoja visuaalisesti, näemme enemmän kuin tyyleyä. Näemme ajattelutapoja, tarpeita ja mikä on ollut uutta ja muodikasta. Näemme sen, mikä oli sen ajan mukaista ja "sitä aikaa", jota aikaisemmat sukupolvet ovat eläneet. Ajankuva ei ole vain kuva, vaan tunnelma, jota voi lukea huonekaluista, väreistä, teksteistä, kulkuneuvoista, arkkitehtuurin linjoista ja arjen pienistä ratkaisuksista.

AJANKUVA SYNTYY MUUTOKSESSA

Nykyhetken ja tulevaisuuden ajankuva ei synny tyhjiössä. Se rakentuu monista tekijöistä, jotka kietoutuvat toisiinsa: materiaalien saatavuudesta, maailmanpolitiikasta, taloudellisista realiteeteista ja globaaleista signaaleista. Suunnittelijan työssä nämä ulkoiset virtaukset sekoittuvat henkilökohtaisiin tulkintoihin, totumuksiin ja kokemuksiin luoden konkreettisen idean. Visuaalinen kulttuuri syntyy jatkuvassa liikkeessä paikallisen ja globaalin välisessä muutoksessa.

Suunnittelijat luovat tuotteita ja palveluita ihmisille ja arkiseen elämään. Suunnittelija voi toimia joko aiempaa tyyliä jäljittelevästi, pyrkien pelkästään siihen, mikä siinä ajassa myy ja mikä on markkinatilanne. Tai tarjota trendeistä poikkeavaa, rohkeampaa suunnittelua, jolloin voi syntyä uutta ja kiinnostavaa. Uusi ei välttämättä muistuta mitään aiemmin nähtyä. Se voi tuntua aluksi vieraalta, olla jopa liian rohkea tai moderni. Visuaalinen kulttuuri muovautuu tällä tavoin ajan mukana. Usein

uudet sukupolvet omaksuvat muutoksen nopeammin ja tekevät siitä omansa kuin vanhemmat sukupolvet. Siksi muutokselle on annettava tilaa. Visuaalinen muutos ei synny hetkessä, vaan hiljalleen muutos alkaa näkyä valtavirran arjessa minkälaisista elämästä me elämme: astioissa, vaatteissa, esineissä, kodeissa ja integroitavissa kodinkoneissa.

Luovan alan ammattilaisilla on mahdollisuus ohjata visuaalisen maailman suuntaa. He voivat haastaa normeja ja luoda vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia. Ajan myötä nämä valinnat eivät välttämättä jää marginaaliin, vaan ne voivat siirtyä osaksi valtavirtaa ja muovata tapaa, jolla yhteiskunta näkee, kokee ja arvottaa ympäristöään. Ne voivat vaikuttaa siihen, mitä pidämme kauniina, arvokkaana tai merkityksellisenä ja siihen millaisiin yhteisöihin haluamme kuulua.

TUNNE JA KOKEMUS

Tarvitsemme kulttuurin eri muotoja ympärillemme, jotta voimme elää ja ilmaista henkilökohtaisia arvojamme. Elinvoimaa syntyy erityisesti silloin, kun ympäristöön tuodaan jotakin ihastuttavaa, oivaltavaa ja yllättävää, jotakin, joka poikkeaa totutusta ja avaa uusia näkökulmia. Taiteella ja kulttuurilla voidaan vaikuttaa arkeen ja tehdä arjesta enemmän kuin vain toistuvia rutiineja. Ne voivat pysäyttää tai viedä hetkeksi arjesta toiseen maailmaan. Taiteen ja kulttuurin ennakoimattomuus tekee kokemuksesta voimakkaan, herättää huomiota, rikkoo tai keventää arjen rytmiä. Hetkittäin ympäristö ei olekaan vain tausta elämälle, vaan se muuttuu paikaksi, jossa viivytään ja jossa ollaan läsnä.

Uusi ja odottamaton hetkessä synnyttää lähes aina tunnereaktion. Se voi olla liikutus, uteliaisuus, oivallus tai fyysinen kokemus, kuten mielihyvä tai vastareaktio. Tunne ei ole aina yksiselitteinen. Olennaista on, että kulttuurilla on kyky koskettaa. Tunne aktivoituu ja kokemus muuttuu keholliseksi. Aivoissa vapautuu dopamiinia, ja ihminen voi tuntea reaktion itsessään.

Kaipaamme uudistusta, koska kaipaamme tunnetta siitä, että elämme. Tällaiset tunnekokemukset muodostavat kulttuurisen elinvoiman ytimen. Kulttuurin eri taidealat osoittavat, että ympäristö puhuttelee ja synnyttää keskusteluita. Kun arkkitehtuuri, muotoilu tai muu kulttuurin muoto onnistuu herättämään reaktion, se toimii ajassa ja osallistuu aktiivisesti merkitysten rakentamiseen. Elinvoima ei synny pelkästä miellyttävyydestä, vaan kyvystä herättää tunteita, kysymyksiä ja kokemuksia, jotka jäävät mieleen ja muokkaavat suhdettamme ympäröivään maailmaan.

MONIMUOTOISUUS PITÄÄ KULTTUURIN ELÄVÄNÄ

Useiden tyylien ja ilmaisutapojen samanaikaisuus voi näyttäytyä ristiriitaisena, mutta juuri tässä monimuotoisuudessa piilee sen arvo. Kun erilaiset estetiikat, lähtökohdat ja maailmankuvat elävät rinnakkain, ne muodostavat kontrasteja, jotka rikastuttavat visuaalista kulttuuria ja laajentavat ymmärrystämme toisistamme. Monimuotoisuus ei ole heikkous, vaan edellytys oppimiselle ja uudistumiselle. Vastakkaiset ilmaisutavat pakottavat katsomaan totuttua uudesta kulmasta. Ne synnyttävät keskustelua ja haastavat käsityksiä siitä, mikä on hyväksyttävää, kaunista tai merkityksellistä. Tällaisessa vuorovaikutuksessa luovan alan toimijat oppivat toisiltaan, ja kuluttajat tunnistavat aikakauden visuaalisia viittauksia huonekaluista, muodista, elokuvista ja autoista. Erot eivät ole virheitä, vaan jännitteitä hedelmällisiä vastakohtia, jotka pitävät kulttuurin elävänä.

Jos visuaalinen kulttuuri nojaa liian kapeaan tyylien tarjontaan, varovaisuuden vaarana on tyypistyminen stereotyypeiksi. Suomalainen muotoilu ja arkkitehtuuri tunnetaan yhä vahvasti teknologisista innovaatioista, kukkaprinteistä ja koivukalusteista, mutta se on vain yksi osa koko osaamiskenttää. Uusia rohkeita avauksia syntyy jatkuvasti. Niitä tulisi sanoittaa, jakaa ja tuoda näkyväksi, jotta suomalaisen muotoilun kuva voisi laajentua.

SUOMALAINEN MUOTOILU OSANA GLOBAALIA KULTTUURIA

Monimuotoisuuden vaaliminen on myös keino pysyä osana globaalia kulttuurista keskustelua. Maailma muuttuu jatkuvasti, ja samalla myös kulttuuri elää ja muovautuu eri puolilla maailmaa. Altistumme globaaleille virtauksille, ja paikalliset kokemukset leviävät yhä tiiviimmin sosiaalisen median kautta. Suomalainen muotoilu saa vaikutteita muualta, mutta samalla se voi myös antaa jotakin takaisin. Avoimuus kansainvälisille vaikutteille ei tarkoita Suomen kulttuurin identiteetin katoamista. Päinvastoin: se on identiteetin uudelleenmäärittelyä ja kasvattamista. Kun suomalainen muotoilu osallistuu yhteiseen kulttuuriseen keskusteluun, se säilyy elinvoimaisena ja merkityksellisenä. Samalla voimme tuoda esiin haasteemme ja toiveemme tulevaisuudesta. Muutos ei ole uhka, vaan mahdollisuus laajentaa ilmaisu- ja sisältöjä ja löytää uusia tapoja kertoa meidän arvoista, keitä olemme ja miten me elämme.

ARJEN VALINNAT

Muotoilun ja arkkitehtuurin vaikutus arjessa näkyy konkreettisesti esineistön, tilojen ja palveluiden kautta. Arjen toistuvat toiminnot, kuten ruoanlaittaminen,

pyykinpesu, harrastaminen ja julkisten tilojen käyttö muokkaavat elinympäristön laatua ja heijastavat arvojamme. Jokaisella käyttäjällä on mahdollisuus tehdä valintoja. Esimerkiksi keittiövälineiden hankittahetkessä voit valita haluatko käyttää ruoanlaitossa puista vai silikonista paistinlastaa. Pieneltä näyttävät valinnat muuttavat arjen kokemusta. Kuluttajan valintoihin vaikuttavat arvopohjat, ja ne tekevät esineiden käytöstä merkityksellisempää. Arvopohjia voivat olla kestävä kehitys, pitkäikäisyys tai tietty brändi. Valinnat eivät ole vain käytännöllisiä, vaan ne ovat myös osa identiteettiä ja elämäntapaa.

Periaate *form follows function* korostuu tässä vahvasti, ja tänä päivänä se näkyy entistäkin selvemmin muotoilijan työssä. Tilojen ja esineiden muotoilu perustuu siihen, että ne palvelevat käyttäjiä mahdollisimman hyvin ja kestävät mahdollisimman pitkään. Suunnittelutyö huomioi ihmisten fyysiset rajoitteet ja erilaiset tarpeet. Saavutettavuus ei ole vain oikea- ja vasenkätisyyden huomioimista, vaan se näkyy ergonomiassa, eri ikäryhmien mitoituksessa ja aistirajotteiden huomioimisessa. Tietoisien suunnittelun valintojen avulla pienet yksityiskohdat voivat merkittävästi lisätä käyttömukavuutta, tasa-arvoa ja osallistumisen mahdollisuuksia arjessa: istuinkorkeus, käsinojat, fonttikoko, valaistus ja tuotteen huollettavuus vaikuttavat suoraan käyttökokemukseen. Hyvä suunnittelu huomioi arkiset tilanteet, jotka usein jäävät näkymättömiksi. Näin suunnitteluratkaisut parantavat elämänlaatua konkreettisesti.

Elinvoimainen arki syntyy siitä, että ympäristö toimii, tuntuu hyvältä ja on merkityksellinen. Se on luksusta kaikille. Muotoilun ja arkkitehtuurin ammattitaito ei ole vain esteettistä päätöksentekoa, vaan väline yhteiskunnallisen hyvinvoinnin ja elinvoiman vahvistamiseen. Arjessa huomioidaan ihmiset tasavertaisina, eikä suunnittelun kohderyhmänä ole vain yksi kuluttajamarginaali.

Kestävään tulevaisuuteen vaikuttavat myös kuluttajien harkinnat materiaalivalinnoissa: käyttö- ja kulutusvälineiden kestävyys, huollettavuus ja pitkäikäisyys. Esimerkiksi sisustusta suunnitellessa valinnoissa voi pohtia keittiön työtason materiaalin kulutuksen kestävyyttä tai sitä, onko sohvassa irrotettava ja pestävä päällinen. Hyvin valitut materiaalit vähentävät ympäristön kuormitusta ja mahdollistavat arjen huollettavuuden. Laadukkaat materiaalivalinnat voivat pitää jälleenmyyntiarvon tuotteelle tai huonekalulle. Käytetyn ostaminen uuden sijasta on myös ekologinen teko.

Arkkitehtuuri, muotoilu ja muu luova työ voivat tukea tätä ajattelutapaa tarjoamalla ratkaisuja, jotka tekevät kierrättämisestä, uudelleenkäytöstä luonnollisen osan arkea. Esineet, tilat ja palvelut voidaan suunnitella niin, että niiden elinkaari ja

kierto ovat selkeitä ja helposti hallittavissa. Kun käyttäjät osaavat laittaa materiaalit oikeaoppisesti kiertoon, kulutus ei synnytä turhaa kuormaa luonnolle. Huonekaluissa ja pinnoissa elämän jälkien ja epätäydellisyyden näkyminen on inhimillistä. Se ei tarkoita, että jokin olisi pilalla tai että se pitäisi korvata uudella. Patinaa ei voi jäljitellä keinotekoisesti, materiaalit vanhenevat omalla tavallaan vuosikymmenten aikana. Pintoihin kerrostuva aika ja tarina, menneen ajan käytetty materiaali luovat sisustukseen syvyyttä ja autenttisuutta.

MUOTOILU RAKENTAA TULEVAISUUDEN ARKEA

Millaiselta tulevaisuus tulee näyttämään, kun muotoilijat ja arkkitehdit toimivat vastuullisina kulttuurinluojina. He eivät ainoastaan luo kauneutta, vaan ohjaavat visuaalista ja toiminnallista kulttuuria kohti kestäviä ja sosiaalisesti merkityksellisiä valintoja. Luova työ yhdistää esteettisen mielihyvän, arjen toimivuuden ja ympäristövastuullisuuden siten, että elinvoima ja hyvinvointi kasvavat yhteiskunnassa.

Tulevaisuusvisio korostaa myös käyttäjän ja suunnittelijan välistä vuorovaikutusta. Kun ihmiset kuluttavat aktiivisesti kulttuurialoja, he oppivat arvostamaan ympäristöään, ymmärtämään materiaalien merkitystä ja tunnistamaan arjen valintojen vaikutuksia laajemmin. Näin visuaaliset mieltymykset, arjen tottumukset ja kulttuurinen arvomaailma kietoutuvat yhteen kestävästä kulttuurin ja elinvoimaisen yhteiskunnan rakentamisesta.

Lopulta elinvoimaa kulttuurista syntyy siitä, että ympäristö toimii, puhuttelee ja antaa tilaa kokemuksille synnyttää keskusteluita. Kulttuurin eri taiteiden alat herättävät tunteita, oivalluksia ja vuorovaikutusta, samalla kun se huomioi käyttäjän, yhteisön ja luonnon. Luovan alan ammattilaisten tehtävä on rakentaa tämä maailma niin, että menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus kohtaavat arjessa ja kulttuurissa kestäväällä ja merkityksellisellä tavalla "niitä aikoja" muistellen, vertaillen ja pohtien, miltä tulevaisuus näyttää ja tuntuu.

TULEVAISUUSKAIKUJA

Helmi DeMaxi

Ajomatka San Franciscon kansainväliseltä lentokentältä kaupungin keskustaan kestää noin 20 minuuttia. Moottoritien varrella vilisevät alkutalvesta kirkkaankeltaisina kukkivat kulta-akaasian oksat sekä lukuisat mainoskyltit, jotka tuntuvat lanseeraavan teknofuturistisen tulevaisuutemme seuraavaa, eittämätöntä vaihetta. Olen matkalla appivanhempieni luo. Sama ajomatka on tullut tutuksi vuosien varrella.

Joka kerta kiinnitän huomiota siihen, mikä viesti toivottaa minut jälleen tervetulleeksi Piilaakson merisumuun ja teknologiapöhinään. Joitain vuosia sitten mainoskyltit kuhisivat Big Datasta, joka muuttui hiljalleen AI-hypeksi. Tänä vuonna kylttejä tähdittävät visiot tekoäly-agenteista, jotka toimivat itsenäisesti digiympäristöissä ja erinäisissä agenttiverkoissa, ilman jatkuvaa valvontaa.

Frictionless, human-optional mobility solutions. Disrupting legacy paradigms at scale. Next-generation infrastructure to deliver seamless experiences.

Move fast. Break things.¹

Punaiseen valoon pysähtyy kanssamme ainakin kolme hiljaa hurisevaa, kuskitonta autoa.

Myöhemmin luen paikalliselle gig economy -alustalle konsanaan ilmestyvistä keikkatöistä. Kuskittomista robotakseista ulos livahtavat matkustajat eivät aina vaihda sulkemaan ovia lähtiessään, eikä auto voi jatkaa matkaansa ilman kunnolla suljettuja ovia. Se jää jumiin tienreunaan kuin lumipenikkaan eksynyt Alepa-robotti. Seuraavaksi nettiin ilmestyy pikainen työtarjous, ja lähitöillä päivystävä ruokalähetti hyväksyy kymmenen dollarin keikan kävellä risteykseen sulkemaan takaovi. Sitten matka jatkuu.

Kaiken tämän futuristisen teknologian keskellä saattaa hetken verran luulla, että on hypännyt ajassa eteenpäin. Aikaerorasituksen lisäksi mieltäni hiertää kuitenkin aavistus, etten ole varma siitä, kenen tulevaisuuden visiota olemme rakentamassa.

Seuraavana aamuna aurinko porottaa niskoihimme lähes trooppisena. Pohjois-Kaliforniassa varttunut puolisoni kertoo, ettei muista koskaan kokeneensa näin lämmintä tammikuista päivää San Franciscossa. Huomaan ilmastonmuutoksen kaikuja ympärillämme jatkuvasti.

Aamukävelymme saattaa meidät lähipuistoon, jossa komeilee monista naapurustoista tuttu Little Free Library. Kyseessä on second-hand-kirjaston funktioon kasvanut muotoiluesine, johon naapurit voivat vuoroin luovuttaa hiirenkorvalle taitetut kirjansa tai josta noukkia mukaansa seuraavan tarinan. Lasiseen etuoveen liimatun *“There is no Planet B”* -tarran takana huojuu paikallisen teinin hylkäämä, Nälkäpeli-kirjoista muodostuva torni.

Mietin 2010-luvun räjähdysmäistä viihdebuumia; loppumattomia kirja- ja elokuva-sarjoja, jotka myivät omalle sukupolvelle sankaritarinoita maailmanlopun keskeltä — hurmiollista myyntiä siitä, miten selviäisimme ydintalvesta, zombien hyökkäyksistä, diktatuureista. Tulevaisuus ojennettiin käsiimme painajaisena.

ENNAKOIVA TULEVAISUUSUSKO

Uusimman nuorisobarometrin mukaan pessimistisesti maailman tulevaisuuteen suhtautuvien nuorten osuus oli kasvanut Suomessa lähes kaksinkertaiseksi vuodesta 2021 (28 % → 50 %). Huolestuttavat luvut eivät sinänsä yllätä. Uskallan väittää, että ne viestivät maailman levottoman nykytilanteen lisäksi myös siitä, mitä tapahtuu, kun kasvavan sukupolven mielikuvitusta on vuosia ruokittu tarinoilla tulevasta romahduksesta.

Ihmisen sanotaan eroavan muista eläinlajeista muun muassa siksi, että kykenemme aktiivisesti kuvittelemaan tulevaisuutta ja suunnittelemaan sen varalle. ‘Mental Time Travel’ -teorian mukaan tästä ennakoimisen taidosta on ollut ihmislajille merkittävä evolutiivinen hyöty. Sama kyky, joka kehittyi meille selviytymiskeinona, ilmenee nykyhetkessä myös odottamattomalla tavalla: ilmastonmuutoksen aikana se johtaa niin sanottuun ennakoivaan suruun. Moni kokee menetyksen tunteita etukäteen, ikään kuin kaikuina tulevaisuudesta. Suremme jäätikköä ennen sen sulamista, linnunlaulua ennen sen vaikenemista, ikimetsää ennen sen eittämätöntä katoa. "This is the first time in human history we are mourning in the future tense," totesi turkkilainen kirjailija ja toimittaja Ece Temelkuran.

Lauren Markham pohtii spekulatiivisessa esseessään *Immemorial* (2025) ilmas-toahdistusta ja kollektiivista muistia. Hän kirjoittaa, että jos tarpeeksi moni usko jonkin asian tapahtuneen tietyllä tavalla, on tuon todellisuuden kyseenalaistaminen lähes mahdotonta. Markham kutsuu tätä "muistin teollisuudeksi" — niiksi ai-

neellisiksi ja ideologisiksi voimiksi, jotka määrittävät, miten sanoitamme yhteistä historiaamme. Voiko sama mekanismi toimia myös eteenpäin? Onko olemassa kollektiivista tulevaisuuden mielikuvitusta, joka määrittää, mitä ylipäätään pidämme mahdollisena tai todennäköisenä...ja kuka sitä visiota hallitsee?

KUVITeltu JA RAKENNETTU YMPÄRISTÖ VUOROVAIKUTUKSESSA

Pitkäaikainen tulevaisuuskuvaamme syntyy kulttuurillisten kertomusten ja jaettujen kokemusten kautta. Yksi keskeisimmistä kollektiivisen mielikuvituksen mekanismeista on tieteiskirjallisuus, joka toimii tulevaisuusajattelun välineenä monin tavoin. Scifi maalaa kuvitelmia tulevaisuudesta heijastamalla oman aikansa pelkoja ja kuvittelemalla vaihtoehtoisia maailmoja. Tieteiskirjailijat ja käsikirjoittajat ekstrapoloivat yhteiskunnan ajankohtaisia kehityskulkuja usein varoittaviksi ääriesimerkeiksi ja näyttävät, miltä maailma voisi näyttää niiden kuvittelussa, usein järkyttävässä päätepisteessä. Samalla kiinnostavat keksinnöt, ajatukset ja varoitukset kantavat pidemmälle, kun niihin liittyy mukaansatempaava tarina. Toki silloinkin, kun niistä tuotetaan miljoonabudjeteilla maailmanlaajuisia TV-sarjoja ja elokuvia.

Samanaikaisesti tieteisfiktio toimii laboratoriona, jossa ideat materialisoituvat ja liittyvät osaksi jaettua mielikuvitustamme. Julian Bleecker tutkii tätä "omaisuuksien vaihdon" ilmiötä esseessään *Design Fiction* (2009). Tieteiskirjallisuus ja muotoilun ala ovat jatkuvassa vuoropuhelussa, sillä scifillä on jopa huomaamaton voima muovata sitä, miten aistimme tulevaisuutta ja miten suunnittelijat kuvittelevat

tulevia elinympäristöjä, teknologioita ja yhteiskunnallisia rakenteita. Fiktio lainaa kuviteltuun ympäristöönsä uskottavuuden nykyhetkestä — tieteellisistä läpimurroista, teknologian kehityssuunnista, ajankohtaisista kriiseistä ja arjen käytännöistä. Vastavuoroisesti tieteen, muotoilun ja arkkitehtuurin alat inspiroituvat kollektiivisessa mielikuvituksessa kellovissa fiktiivisistä ideoista. Näin kuviteltu ympäristö muuttuu vähitellen osaksi rakennettua ympäristöä. Esimerkiksi elokuvaohjaaja Steven Spielberg kokosi *Minority Report* (2002) -scifi-elokuvaa varten asiantuntijoista koostuvan ajatushautomon, jonka tehtävänä oli kuvitella tulevaisuuden teknologioita. Työpajan tuloksena syntyivät muun muassa visiot kuluttajattomuksiin mukautuvista, henkilökohtaisista tekoälyassisteista sekä itseohjautuvista autoista. Elokuvaan holografisia kosketusnäyttöliittymiä suunnitellut John Underkloffer sai pian ensi-illan jälkeen tulvan soittoja Fortune 500 -yritysjohdajilta, jotka halusivat muuntaa scifi-rekvisiitan todelliseksi toimistotavaraksi. Tiettyjen ideoiden istuttaminen kollektiiviseen mielikuvitukseen populaarikulttuurin kautta auttoi siis tekemään niistä totta. Jos populaarikulttuuri toistaa siis jatkuvasti

romahduksen tai teknologisen determinismin kuvastoja, se saattaa varoittamisen ohella normalisoida tietynlaista kehityssuuntaa. Poliittinen, sosiaalinen ja muotoilun kentällä tapahtuva spekulatio saattaa supistua vuoroin aavikkoa halkaiseviksi pilvenpiirtäjiksi, vuoroin bunkkereiksi. Narratiivinen harha valuu pikkuhiljaa todellisuuteen ja alkaa toteutua ympärillämme. On vaikea järkyttyä tai vaatia erilaista kehitystä, jos edessämme avautuva ovi tuntuu tulevaisuuden ainoalta, loogiselta päätepisteeltä.

Suunnittelijoilla ja arkkitehteillä, joiden ammatti perustuu vaihtoehtojen kuvitteluun, on erityinen velvollisuus vastustaa tätä kehitystä. Kuvittelemisen lihas ei saa atrofoitua juuri siellä, missä sen pitäisi olla vahvimillaan.

MUOTOILU ON SOSIAALISTA UNELMOINTIA

Anthony Dunne ja Fiona Raby argumentoivat, että muotoilun perimmäinen tehtävä on teollisuuden ongelmien ratkaisemisen sijaan toimia katalyyttina sosiaaliselle unelmoinnille. Heidän mukaansa spekulatiivisen muotoilun tulisi auttaa meitä määrittelemään kollektiivisesti, mitkä tulevaisuudet ovat meille toivottavia. Spekulatiivisen muotoilun liikkeellepaneva strategia on kysyä ”mitä jos?”. Siitä syntyvien vastausten merkitys piilee monikossa: yhden tai muutaman ennalta määritellyn suunnan sijaan eteemme avautuu pluralistinen ja monisuuntainen valikoima mahdollisia tulevaisuuksia. Samaa kysymystä tutkii esimerkiksi meribiologi ja poliittinen strategisti Ayana Elizabeth Johnson kirjassaan *What If We Get It Right?: Visions of Climate Futures* (2024).

Tulevaisuuden kuvittelemisen ei pitäisi kuulua vain futurologeille tai spekulatiiviseen suunnittelutyöhön. Se on keskeinen osa jokaisen muotoilun ja arkkitehtuurin alan tekijän ammattivastuita. Kehottaisin alalla toimivia, etenkin nuoria ammattiharjoittajia, pysähtymään kysymään: minkälaisia tulevaisuuden kuvitelmia olet kulluttanut, ja mitkä niistä olet hyväksynyt itsestäänselvyyksinä? Mitä jos asiat olisivat toisin?

Ehkä toisinajattelu on myös eräänlainen kansalaisvastuu; tulevaisuuden sanoittaminen kuuluu kaikille niille, jotka kuuluvat kansalaisyhteiskuntaan ja haluavat osallistua sen muovaamiseen. Osaammeko kuvitella huomisen, jossa jotkin asiat ovat paremmin kuin nyt? Miksi? Miksi emme?

Utopiasta on helppo kieltäytyä, koska se tuntuu naiivilta. Kieltäydyntä siitä itskin. Olen oppinut tunnistamaan ennakoivan surun kehossani. Tiedän, että joudun elämäni aikana luopumaan asioista, joita en ehkä osaa edes arvostaa kunnolla juuri nyt. Toimivan ja toiveikkaan tulevaisuusajattelun kuuluu siis tiedostaa ja kohdata

edessä hämmöttävät haasteet. Luovuutemme laajenee etenkin silloin, kun se kohtaa ympäröivän maailman reunaehdot ja todelliset jännitteet. Voimmeko siis nostaa ennakoivan surun rinnalle tunteita ennakoivasta helpotuksesta, toivosta tai jopa riemusta? Onko olemassa nostalgiaa jotain tulevaa kohtaan?

Esimerkiksi Solarpunk-liikkeen visiot vaihtoehtoisesta luonto- ja teknologia-suhteesta sekä ekologisesti kestävästä kommuuneista ovat monille tuttuja. Joidenkin teoreetikoiden mukaan kiinnostavampi suunta utopistisen ajattelun sijaan voisi kuitenkin olla protopia: ajatus jatkuvasta, epätäydellisestä parantumisesta, joka ei pyyhi pois nykyhetken tai tulevaisuuden haasteita. Molemmat visiot haastavat väistämättömiltä tuntuvien tulevaisuuksien pakollisuutta ja avaavat tilaa aktiiviselle ja näin ollen myös aktivistiselle kuvittelulle. Meillä on lupa valita narratiivi, joka tuntuu lupaavammalta kuin se, mihin olemme tottuneet. Ihmislajin historia on pitkälti tarina sopeutumiskyvystämme.

Dystopiapainotteisessa kulttuurissa saattaa usein tuntua siltä, että monet tulevaisuuden ovet on lukittu meiltä ennen kuin olemme edes ehtineet kokeilla kahvaa. Se, mitä pidämme mahdollisena, on usein kuitenkin vain kaiku niistä tarinoista, joita olemme oppineet kertomaan.

* * *

MUUTOKSEN TUULET

Helmikuussa muutaman kilometrin päähän San Franciscon keskustasta ilmestyy seinämuraali talviolympialaisissa kultaa voittaneesta, Oaklandista kotoisin olevasta taitoluistelija Alyssa Liusta. Populaariin mielikuvitukseen ja julkisuuteen olympialaisten kautta ponnahtanut Liu liukuu olympiajäällä itsevarmana ja onnesta säkenöivänä. Hän toistaa medialle samaa tarinaa: puhkikulunut urheilijalupaus halusi vapautua muiden kirjoittamista, itseään rajoittaneista narratiiveista, ja palasi jäähalliin tauon jälkeen viimein omilla ehdoillaan. Lähes häkellyttävä, sisäsyntyinen ilo ja motivaatio kosketti ihmisiä ja kasvatti luistelijan näkyvyyttä ennennäkemättömällä tavalla. Moni uskoo, että Liu on toiminnallaan vaikuttanut koko urheilulajin keskustelu- ja valmennuskulttuuriin. Nuori sukupolvi kaipaa lupaa antautua onnen ja toivon tarinoille.

Little Free Libraryn ovi narahtaa tuulenvireessä. Tämäkin esine on visio vaihtoehtoisesta talousmallista ja yhteisöllisen merkityksen luomisesta. Tällä kertaa en nappaa mukaani kirjaa, vaan kaiun haluamastani tulevaisuudesta ja idean ripotellessä muistiinpanoihini muodostuvasta esseestä.

Jätän kirjahyllyn oven raolle seuraavaa ohikulkijaa varten. Ketään ei haittaa, jos en lukitse sitä lähtiessäni kunnolla. Huominen valuu luoksemme raolle jätettyjen ovien välistä.

LÄHTEET:

¹ Facebookin (nyk. Meta) varhainen yritysmotto.

Bleecker, J. (2009) *Design fiction a short essay on design, Science, fact and fiction., Systems Oriented Design.* Available at: https://systemorienteddesign.net/wp-content/uploads/2011/01/DesignFiction_WebEdition.pdf

Corballis, M.C. (2019) 'Mental Time Travel, language, and evolution', *Neuropsychologia*, 134. doi:10.1016/j.neuropsychologia.2019.107202.

Dunne, A. and Raby, F. (2024) *Speculative everything: Design, fiction, and Social Dreaming: With a new preface by the authors.* Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Elias, J. (2026) *Waymo is paying Doordash gig workers to close its Robotaxi Doors.* CNBC. Available at: <https://www.cnbc.com/2026/02/12/waymo-is-paying-doordash-gig-workers-to-close-its-robotaxi-doors.html>

Johnson, A.E. (2025) *What if we get it right?. Visions of climate futures.* Ayana Elizabeth Johnson. Toronto, Ontario: CELA.

Markham, L. (2025) *Immemorial.* Berkeley, CA: Transit Books.

Mimoso Lopez, M. (2025). *The Tomorrow Times: Navigating Hope in a Dystopian World.* World Futures Review, 17(1-3), 28-38.

Nuorisobarometri (2025) *Valtion nuorisoneuvosto.* Available at: <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/>

Parmer, J. and Rasilla, A. (2026) *Major mural of Oakland Olympic Champ Alysa Liu goes up in Temescal, The Oaklandside.* Available at: <https://oaklandside.org/2026/03/02/major-mural-of-oakland-olympic-champ-alyssa-liu-goes-up-in-temescal/>

Reina-Rozo, J. D. (2021) "Art, Energy and Technology: the Solarpunk Movement", *International Journal of Engineering, Social Justice, and Peace*, 8(1), pp. 47–60. doi: 10.24908/ijesjp.v8i1.14292.

Servideo, L. (2026) *Alysa Liu is the unapologetic alt ice skater I always wanted to see, Teen Vogue.* Available at: <https://www.teenvogue.com/story/alyssa-liu-alt-ice-skater-essay>

Sinclair, J. (2019) *Design fiction portrays possible futures through storytelling, Executive Education and Professional Development Training | Aalto EE.* Available at: <https://www.aalto.fi/en/aalto-leaders-insight/2019/design-fiction-portrays-possible-futures-through-storytelling>

Temelkuran, E. (2025) *A letter from Ece Temelkuran, europeanreviewofbooks.com.* Available at: <https://europeanreviewofbooks.com/a-letter-from/>.

WIRED (2012) *Inside minority report's 'idea summit,' visionaries saw the future, Wired.* Available at: <https://www.wired.com/2012/06/minority-report-idea-summit/>

MUOTOILU RAKENTAA AINEETONTA ARVONLUONTIA JA KESTÄVÄÄ ELINVOIMAA

Nuppu Gävert

Muotoilulla ja muotoilijoilla on keskeinen rooli sekä yritysten, kaupunkien että Suomen elinvoiman kasvattamisessa – ja lunastamatonta potentiaalia aineettomaan arvонуontiin pohjautuvan kestäväen kasvun ja parempien tulevaisuuksien rakentamisessa. Ei yksinään, vaan yhteiskehittämällä ja katalysoimalla ratkaisukeskeistä muutosta yhdessä eri alojen asiantuntijoiden ja toimijoiden kanssa, yli sektori- ja toimialarajojen.

Muotoilun elinvoimaa ja aineetonta arvoa kasvattava lähestymistapa tarjoaakin kaivatun ja vaihtoehtoisen näkökulman nykyiseen näköalattomaan ja niukkuutta korostavaan yhteiskunnalliseen diskurssiin.

STRATEGINEN JA MONIALAINEN MUOTOILU KATALYSOI YRITYSTEN AINEETONTA ARVONUONTIA

Alati laajeneva muotoilun kenttä ja määritelmä kattaa alleen useita muotoiluksi kutsuttuja alalajeja, kuten esimerkiksi teollisen, graafisen ja digitaalisen muotoilun sekä uudemmat transitiomuotoilun ja planetaarisen muotoilun, jotka pyrkivät systeemitason muutoksiin ja maapallon elinvoimaisuuden tukemiseen¹. Muotoilun merkitys aineettoman arvon luomisessa on kiistaton ja kasvava niin julkisissa kuin yksityisissä organisaatioissa².

¹ Pentagon Design & Design Forum Finland 2023: Kohti ekosysteemiä – muotoilun kenttä muuttuvassa maailmassa.

² Borja de Mozota, B. (2006). The Four Powers of Design: A Value Model in Design Management. *Design Management Review*, 17(2).

Kretzschmar, A. (2003). Danish Design Ladder – Economic Impact of Design in Organisations. Danish Design Centre. Kattel, R., & Gronchi, I. (2025/2026). Public Design Evidence Review: Literature Review Paper 2 – Public Value. UK Cabinet Office. <https://www.gov.uk/government/publications/the-public-design-evidence-review/public-design-evidence-review-literature-review-paper-2-public-value-html>

Kontschieder, V. (2024). From Public Policy to Public Value: How Design Practice Supports the Identification and Creation of Public Value in the International Policy-Making Context. Royal College of Art, väitöskirja.

Nykyliiketoiminnan kasvun pohjautuessa pitkälti aineettomaan arvoon, kuten merkitykselliseen ja vetovoimaiseen brändiin ja odotukset ylittäviin asiakaskokemuksiin sekä digitaalisiin ja fyysisiin palveluihin ja palveluympäristöihin, ei yhdelläkään kasvuhakuisella – ja etenkin kasvun kanssa ontuvalla – yrityksellä ole varaa jättää investoimatta näiden kehittämiseen. Ja aineettoman arvon kasvattaminen onnistuu hyödyntämällä juuri monialaista muotoilua: liiketoiminnan ja organisaatioiden muotoilua, brändistrategioiden ja visuaalisten ilmeiden, digitaalisten ja fyysisten palveluiden, palveluympäristöjen ja asiakaskokemusten muotoilua. Aineetonta arvoa ei nimittäin yleensä synny sattumalta tai taikaiskusta, vaan sitä muotoillaan suunnitelmallisesti, ymmärtämällä mitä maailma ja ihmiset tarvitsevat ja yhteiskehittämällä toimivia, kestäviä ja rakastettavia ratkaisuja. Tätä kutsutaan strategiseksi muotoiluprosessiksi, joka parhaimmillaan läpäisee koko liiketoiminnan.³

Miksi juuri strategiseksi? Koska olennaista aineettomalle arvolle on, ettei mikään ole arvokasta ennen kuin se määritellään jonkin yhteisön toimesta arvokkaaksi⁴ – on siis olennaista ymmärtää mikä on arvokasta ihmisille ja maailmalle, nyt ja tulevaisuudessa. Tästä syystä strategisen muotoiluprosessin merkittävä painopiste onkin alkupäässä, jossa ensin kartoitetaan ja analysoidaan nykytilaa, ennakoitietoa sekä laadullista ymmärrystä asiakas- ja sidosryhmätarpeista. Näiden pohjalta määritellään strategiset avainkysymykset ja varmistetaan, että ylipäätään ollaan ratkaisemassa asiakkaille relevantteja haasteita ja tuottamassa heitä kiinnostavia ratkaisuja. Yleensä tässä vaiheessa koetaan avainoivalluksia asiakkaille tärkeistä kipukohdista sekä valaistumista mahdollisuuksista luoda uudenlaista arvoa tarjoamalla jonkinlainen uusi tai parempi ratkaisu.⁵ Jatkamalla yhteiskehittämiseen pohjautuvaa muotoiluprosessia jalostetaan oivalluksista parhaimmillaan menestyviä aineettoman arvon innovaatioita, joita ilman yritykset ja talous eivät nyky-

maailmassa selviydy⁶. Edelläkävijäyritykset vievät aineettoman arvonluonnin vielä pidemmälle ja pyrkivät tuottamaan yritystoiminnan ja lyhyen aikavälin voittojen ohella liiketoiminnallaan kestäväää arvoa myös yhteiskunnalle ja ympäristölle. Nämä tarkoitusvetoiset yritykset menestyvät tutkitusti ja monella mittarilla myös kilpailijoitaan paremmin.⁷

KAUPUNKIEN – JA SAMALLA KOKO SUOMEN – ELINVOIMAA, HYVINVOINTIA JA LUOVAA TALOUTTA KASVATETAAN MUOTOILUN VOIMIN

Aineettomaan arvonluontiin keskittyneet muotoilun uudehkot alat, kuten strateginen muotoilu ja strategiset palvelumuotoilijat, toimivat paitsi liiketoiminnan ja talouden kestävän kasvun edistäjinä, myös yhä kattavammin kaupunkien tukena uusien elinvoimaa ja hyvinvointia kasvattavien strategioiden ja toimintamallien kehittämisessä. Esimerkiksi Helsingin, Espoon, Tampereen ja Vantaan kaupungit hyödyntävät erilaisissa kehityshankkeissa muotoilutoimistojen strategisia palvelumuotoilijoita, jotka tuovat hankkeisiin muotoiluprosessin, yhteiskehittämisen ja osallisuuden menetelmiä, neutraalin tahon fasilitoimaan monialaisten toimijoiden yhteistyötä sekä osaamista kiteyttää prosessin lopputulokset ohjaamaan päätöksentekoa.

Edustamani monialainen ja strateginen muotoilutoimisto Pentagon Design on tehnyt lukemattomia muotoiluprojekteja sekä menestyville yrityksille että julkisille organisaatioille, kuten Suomen suurimmille kaupungeille. Tavoitteenamme on muodostaa yhteiskehittämisen prosessin kautta toimintamalleja, strategioita, brändejä ja palvelu- ja tilakonsepteja, jotka edistävät elinvoimaa, yhteiskunnallista hyvinvointia ja kestävyyttä.

Luovan talouden kasvua ja kaupunkien elinvoimaa vauhdittaneita projektejamme ovat viime vuosina olleet muun muassa Business Finlandin *Luovan talouden strategiatyökalu*-projekti⁸ ja *Kestävän kasvun tutka* -työkalu⁹ sekä *Luovien alojen hu-*

³ Borja de Mozota, B. (2006). The Four Powers of Design: A Value Model in Design Management. *Design Management Review*, 17(2).

Hill, D. (2012). *Dark Matter and Trojan Horses: A Strategic Design Vocabulary*. Moscow: Strelka Press.

Gävert, N., & Tikka, V. (2018). *Designin uusi aalto: merkitystä ja menestystä tälle vuosisadalle*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala / Design Forum Finland

Gävert, N., Tikka, V. (2015). *Arvonluonnin uusi aalto – näin rakennetaan tämän vuosisadan arvokkaimmat yritykset*. Tekes.

⁴ Berger, P. L., & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus.

⁵ Stickdorn, M., & Schneider, J. (2011). *This is service design thinking: Basics, tools, cases*. John Wiley & Sons.

⁶ Steiner, F., & Harmon, R. (2012). *The Impact of Intangible Value on the Design and Marketing of New Products and Services: An Exploratory Approach*. RWTH Aachen University / Portland State University.

UNSW BusinessThink. (2024). *How intangible assets are transforming business value creation*. UNSW Centre for Applied Economic Research / Economic Statistics Centre of Excellence.

⁷ Carucci, R., & Ridge, G. (2022). *How Executive Teams Shape a Company's Purpose*. Harvard Business Review.

Leighton, N. (2025). *The ROI of values: How purpose-led companies are winning right now*. Forbes Coaches Council.

⁸ Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). *Luovan talouden strategiatyökalu*.

⁹ Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). *Kestävän kasvun tutka*.

*bien ja keskittymien suunnitteluopas*¹⁰, *Pirkanmaan luovien alojen ekosysteemihanke*¹¹, *Espoon luovien alojen tiekarttatyö* ja *Turun tapahtumastrategia*. Näiden projektien tavoitteena on vahvistaa sekä luovien alojen liiketoimintaa että luovaa taloutta, eli ekosysteemistä ja synergistä yhteistyötä muiden toimialojen kanssa – ja synnyttää näin aluetalouteen kasvua. Ja jälleen, aineetonta arvoa ei synny itsestään, vaan luovien alojen ja muiden toimialojen yhteinen arvonluonti vaatii strategista suunnittelua ja fasilitointia. Esimerkiksi yksi löydös Pirkanmaan luovien alojen ekosysteemi-hankeessa oli, ettei oletettuja luovien alojen tekijöitä yhdistäviä ekosysteemejä ollut lähtökohtaisesti olemassa, vaan ne tulee muotoilla ja niiden syntyä pitää fasilitoida.

Aineetonta arvoa tuottavalla, luovaan osaamiseen ja innovointiin perustuvala luovalla taloudella on merkittävä tehtävä vauhdittaa paitsi kaupunkien, ja myös laajemmassa mittakaavassa koko Suomen elinvoimaa ja kestäväää kasvua. Muotoilulla ja muotoilijoilla taas on keskeinen rooli toimia fasilitoijina ja katalysaattoreina luovassa taloudessa, auttamassa suunnittelemaan ja muotoilemaan arvonluonnin systeemejä, mahdollistamassa ekosysteemistä yhteistyötä luovien alojen ja muiden toimialojen välillä, sekä luomassa aineetonta arvoa (mm. brändejä ja asiakaskokemuksia) eri toimialoille ja yrityksille.¹²

Vaikka Suomi on muihin pohjoismaihin verrattuna edelleen takamatkalla aineettoman arvonluonnin ja luovan talouden saralla¹³, antaa kaupungeissa tehtävä määrätietoinen työ – sillanrakentaminen luovien alojen ja muiden alojen toimijoiden ja yritysten välillä – toivoa matkan kuromisesta lähivuosina

KAUPUNKILAISTEN TOIMIJUUS, YHDENVERTAISET YHTEISKUNNALLISET RAKENTEET JA SUJUVAT PALVELUT RAKENTAVAT TULEVAISUUDEN ELINVOIMAA

Elinvoiman käsite ja muotoilun rooli eivät toki rajaudu vain talouden kontekstiin, vaan ne kattavat kokonaisvaltaisesti moninaisen ihmisten elämän ja hyvinvoinnin edistämisen. Kaupunkien elinvoimaa kasvattavat lähtökohtaisesti hyvinvoivat kaupunkilaiset, joilla on mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä ja tulevaisuuteensa sekä ihmislähtöisesti suunnitellut ja sujuvasti toimivat yhteiskunnan rakenteet ja palvelut¹⁴. Ja jälleen, hyvän elämän edellytysten ja kaupunkilaislähtöisesti suunniteltujen toimivien rakenteiden ja palveluiden rakentamisessa kannattaa hyödyntää muotoiluajattelua, -prosessia ja osallistavia menetelmiä.¹⁵

Hyvä esimerkki yhteiskunnan ja kaupungin rakenteisiin ja toimintaan vaikuttaneista projekteistamme on Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin, eli OmaStadin toimintamallin, ja kaupunkilaisia ja kaupungin asiantuntijoita yhteen tuoneiden yhteiskehittämisen prosessin, menetelmien ja asukastilaisuuksien, eli *OmaStadi Raksojen*, tiivis yhteiskehittäminen ja konseptointi kaupungin tiimin kanssa. OmaStadi -toimintamalli muotoiltiin edistämään kaupunkilaisten toimijuutta, vaikuttamisen mahdollisuuksia ja deliberatiivista, eli keskustelevaa demokratiaa, jossa päätöksenteko perustuu kaupungin asiantuntijoiden ja kaupunkilaisten yhteistyön tuloksiin.¹⁶ Tavoitteenamme sekä Oma Stadi Raksojen että jo niitä edeltäneen Oma Stadi -pelin kehittämisessä, jossa olin aikanaan mukana, oli lisäksi oivalluttaa kaupunkilaisia muotoiluprosessin ja menetelmien hyödyntämiseen omassa elämässään. Parhaimmillaan muotoilun tarjoamia ongelmanratkaisumenetelmiä voi hyödyntää kuka tahansa ja oikeastaan mihin tahansa, ne eivät siis suinkaan ole muotoilijoiden yksinoikeutta tai rakettitiedettä.

Moninaistuvan yhteiskunnan, kasvavan polarisaation ja segregoitumisen aikana kaupunkilaisten elinvoimaa ja hyvinvointia pyritään kasvattamaan myös kaupunkien kulttuurikeskusten voimin. Olemme olleet kehittämässä Helsingin kaupungin kulttuurikeskuksia, jotka tarjoavat kattojensa alla kaikille saavutettavia

¹⁰ Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). Luovien alojen keskittymien ja hubien suunnitteluopas.

¹¹ Tampereen kaupunki & Pentagon Design Oy. (2023). Pirkanmaan luovien alojen ekosysteemin kehitys 2023.

¹² Valtioneuvosto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö (2025). Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:61.

Pentagon Design & Design Forum Finland. (2023). Kohti ekosysteemiä – muotoilun kenttä muuttuvassa maailmassa. Design Forum Finland julkaisu.

¹³ Valtioneuvosto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö (2025). Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:61.

¹⁴ Grönlund, H. (2021). Viisas kaupunki rakentuu ihmislähtöisyydelle, yhteistyölle ja kaupunkilaisten osallistumiselle. Teoksessa Kaupungit murroksessa: Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja tulevaisuuden kaupungeille. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja.

¹⁵ Virtanen, P., & Jalonen, H. (2024). Public Value Creation Mechanisms in the Context of Public Service Logic: An Integrated Conceptual Framework. *Public Management Review*, 26(8).

¹⁶ Rask, M., Ertiö, T., Tuominen, P., & Ahonen, V. (2020). Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin loppuarviointi: OmaStadi 2018–2020. Helsingin yliopisto, Kansalaisuuden kuulut ja kuplat 5/2020.

kulttuuripalveluita ja toimivat kaupunkilaisten omaa luovaa toimintaa mahdollistavana alustana. Muotoiluprojektin aikana osallistettiin eri menetelmin ja inklusiivisesti moninaisia kaupunkilaisia sekä kaupungin palveluiden henkilöstöä, jotta varmistettiin, että kulttuurikeskusten toiminta, palvelut ja tilat vastaavat kaupunkilaisten arjen tarpeisiin ja toiveisiin ja tuottavat hyvinvointia heidän elämäänsä. Myös Vantaan kaupunki on rakentamassa Myyrmäkeen Kaupunkikulttuuritaloa, jonka tiloja, palveluja ja toimintaa olemme suunnitelleet alusta lähtien tiiviissä vuorovaikutuksessa kaupungin tiimin sekä kaikenikäisten ja -kielisten kaupunkilaisten ja palveluiden henkilöstön kanssa. Hyvinvointia ja vaikuttavuutta syntyy jo muotoiluhankkeiden aikana, jolloin kaupunkilaisilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa suunnitteluun. Lisäksi kulttuurikeskuksiin ja kaupunkikulttuuritaloon yhteiskehitetään asukasosallisuuden toimintamallit, jolloin kaupunkilaislähtöinen kehittäminen ja toimijuuden vahvistaminen jatkuu myös muotoiluprojektin päättymisen jälkeen.

Muotoilupalveluitamme on hyödynnetty myös lukuisissa muissa kaupunkien kehityshankkeissa, niin *Helsingin kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman* yhteiskehittämisessä ja *lasten ja nuorten osallisuustyökalun* suunnittelussa kuin *Espoon kaupungin kolmiportaisen oppimisen tuen mallin ja viestinnän* asiakaslähtöisessä suunnittelussa. Aikana, jolloin nuorten tulevaisuususkon on historiallisissa pohjalukemissa¹⁷, on lapsia ja nuoria inklusiivisesti osallistavilla ja heidän toimijuuttaan ja vaikuttamismahdollisuuksiaan onnistuneesti rakentavilla muotoiluhankkeilla tärkeä merkitys paitsi lasten ja nuorten tulevaisuususkolle myös kaupunkien tulevaisuuden elinvoimalle – johon näinä historiallisten murrosten aikana ei ole myöskään varaa olla investoimatta.

MUOTOILUN VAIKUTTAVUUS KASVAA, KUN SE NÄHDÄÄN STRATEGISENA YDINTOIMINTONA

Vaikka muotoilua hyödynnetään kasvavissa määrin kaupunkien toiminnan, palvelujen ja elinympäristöjen kehittämisessä, jää muotoilun ja muotoilijoiden rooli yhteiskunnallisen muutoksen, elinvoiman ja hyvinvoinnin kasvun katalysoimisessa usein näkymättömiin, ellei kehitysprosesseja dokumentoida ja viestitä läpinäkyvästi. Ja elleivät muotoilijat ja muotoilutoimistot itse tee rooliaan ja vaikuttavuuttaan näkyväksi. Pidempikestoissa kehityshankkeissa on myös vaikeaa mitata syy- ja seurausvaikutuksia ja muotoilun tuottamaa aineetonta arvoa, varsinkin kun muo-

toilijat ovat mukana vain tilatun projektin keston ajan. Parhaimmillaan kumppanuus on kuitenkin pitkäjänteistä ja asiakassuhteen aikana myös kaupungin oma maturiteetti ja asiantuntijuus muotoiluosaamisessa kasvaa yhteistyövuosien mitaan.

Muotoilun vaikuttavuutta voi tarkastella esimerkiksi Anders Kretzscharin *Danish Design Ladder* -mallin (2003) ja muotoilujohtamisen asiantuntija Brigitte de Borja Mozotan *Four Powers of Design* -viitekehyksen (2006) valossa. Mozotan ja Kretzscharin mukaan muotoilun arvo organisaatioille kasvaa sitä mukaa, kun muotoilua siirretään operatiivisesta tekemisestä kohti strategista roolia – ja tässä kohtaa voitaisiin lisätä: tuottamaan yksityisille ja julkisille organisaatiolle aineetonta arvoa ja isommassa mittakaavassa elinvoimaa talouteen ja hyvinvointia yhteiskuntaan. Molempien viitekehysten taustalla ovat empiiriset tutkimukset: Mozotan eurooppalainen 33 yrityksen tutkimus, jossa tunnistettiin muotoilun markkina-, prosessi- ja strategiset arvoulottuvuudet, sekä Tanskan Design Centren laajat yrityskyselyt, jotka osoittivat muotoilun käytön ja taloudellisen kasvun välisen yhteyden. Mozotan mukaan muotoilu tuottaa arvoa erottamalla yrityksen kilpailijoista, parantamalla asiakaskokemusta, sujuvoittamalla prosesseja ja tukemalla innovaatiota ja organisaatiomuutoksia sekä vahvistamalla strategista suuntaa. Danish Design Ladder kuvaa kehityskaaren, jossa muotoilu etenee esteettisestä ”stilisoinnista” kohti käyttäjälähtöistä ajattelutapaa ja lopulta strategista työkalua, joka ohjaa organisaation toimintaa tai liiketoimintaa kokonaisvaltaisesti. Molemmat viitekehykset osoittavat, että suurin hyöty syntyy, kun muotoilu nähdään strategisena ydinfunktiona, joka toimii päätöksenteon ja innovoinnin moottorina, auttaa ratkaisemaan monimutkaisia ongelmia sekä rakentaa organisaation kilpailukykyä ja vaikuttavuutta pitkäjänteisesti.¹⁸

Julkisten organisaatioiden, kuten kaupunkien maturiteetti muotoilun hyödyntämisessä on kasvanut. Jos aiemmin tilattiin yksittäinen työpaja tuomaan selkeyttä ja systeemistä ajattelua kesken kehitysprojektia, hankitaan strategista palvelumuotoilua yhä enemmän pitkäjänteiseen strategioiden ja toimintamallien muodostamiseen, muutoksen läpiviemiseen ja siilot ylittävään palvelujen ja palveluympäristöjen suunnitteluun. Tarve palvelumuotoilun puitesopimuksille ja muotoilutoimistojen palveluille onkin kasvanut viime vuosina kaupunkien painottaessa strategioissaan kaupunkilaisten inklusiivista osallisuutta palvelujen ja elinympäristöjen suunnit-

¹⁷ Laine, S., & Happonen, K. (2026). Ihan paineissa: Nuorisobarometri 2025. Nuorisotutkimusseura.

¹⁸ Borja de Mozota, B. (2006). The Four Powers of Design: A Value Model in Design Management. *Design Management Review*, 17(2).
Kretzschar, A. (2003). Danish Design Ladder – Economic Impact of Design in Organisations. Danish Design Centre.

telussa. Asiakaslähtöisen ja systeemisen muotoilun hyödyt näkyvät paitsi ihmisten hyvinvoinnissa myös säästyneissä verovaroissa, kun palvelut ja elinympäristöt suunnitellaan toimiviksi, saavutettaviksi ja kaupunkilaisten aitoihin tarpeisiin vastaaviksi.¹⁹

MUOTOILU MAHDOLLISTAA YHTEISEN JA KESTÄVÄN TULEVAISUUDEN RAKENTAMISEN

Niin muotoilu, elinvoima kuin aineeton arvokin ovat ajassa muuttuvia käsitteitä, ajattelumme työkaluja, joiden merkityssisällöt muuttuvat yhteiskunnan ja kulttuurin muuttuessa²⁰. Eläessämme historiallisten epäjatkumoiden ja polykriisin aikaa, joka uhkaa planeettamme ja sen kaikkien lajien olemassaoloa, onkin ajankohtaista käydä kriittistä keskustelua näiden käsitteiden merkityksistä. Vanhentuneilla työkaluilla ei rakenneta toimivaa tulevaisuutta eivätkä vuosikymmenien saatossa kerrostuneet yhteiskunnan rakenteet vastaa aina nopeasti muuttuvan maailman tarpeisiin.

Elinvoiman käsitteessä ja mittareissa korostui pitkään taloudellinen näkökulma, jota on sittemmin päivitetty kattamaan myös sosiaalinen ja ekologinen ulottuvuus ja elinvoiman ja hyvinvoinnin nähdään liittyvän saumattomasti toisiinsa.²¹ Mikäli tavoitteenamme on, että lasten ja nuorten tulevaisuus kasvaa ja seuraavatkin sukupolvet selviytyvät yhteisellä planeetallamme, tarvitaan uudenlaisia työkaluja ja kestäviä rakenteita. Muotoilun lähestymistapaa voisi hyödyntää edistämään esimerkiksi siirtymää kohti regeneratiivista, eli uusintavaa ”donitsitaloutta”, joka pyrkii turvaamaan kaikkien ihmisten tarpeet yhden maapallon rajoissa ja jossa hyvinvoinnin rakentaminen on investointi, ei kuluerä²². Sen sijaan, että muotoilua hyödynnetään tuottamaan triviaalia materiaa maantäytteeksi tai rakentamaan kiiltokuvabrändejä, joilla viherpestään vastuuttomia liiketoimintamalleja, tulisi sitä hyödyntää enemmän tarkoituksellisten yritysten kasvattamiseen, jotka tuottavat liiketoiminnallaan arvoa myös yhteiskunnalle ja ympäristölle. Muotoilulla ja muo-

¹⁹ Kattel, R., & Gronchi, I. (2025/2026). Public Design Evidence Review: Literature Review Paper 2 – Public Value. UK Cabinet Office.

Virtanen, P., & Jalonen, H. (2024). Public Value Creation Mechanisms in the Context of Public Service Logic: An Integrated Conceptual Framework. *Public Management Review*, 26(8).

²⁰ Berger, P. L., & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus.

²¹ Niemi, S. (2026). Elinvoimasta hyvinvointia ja hyvinvoinnista elinvoimaa. Kuntaliitto. Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*.

²² Holten, E. (2025). Kuluerä: mikä on hoivan arvo. Helsinki: Gummerus. Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*.

toilijoilla on tulevaisuudessa vielä paljon tehtävää, mutta ei yksinään, vaan fasilitoimalla monialaista yhteiskehittämistä ja mahdollistamalla mahdollisimman monen osallisuutta yhteisen tulevaisuutemme rakentamiseen.

LÄHTEET:

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus. (Alkuperäinen teos julkaistu 1966.)

Borja de Mozota, B. (2006). The Four Powers of Design: A Value Model in Design Management. *Design Management Review*, 17(2). <https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/1388/1/Four%20Powers%20of%20Design.pdf>

Carucci, R., & Ridge, G. (2022). How Executive Teams Shape a Company's Purpose. *Harvard Business Review*, <https://hbr.org/2022/11/how-executive-teams-shape-a-companys-purpose>.

Grönlund, H. (2021). Viisas kaupunki rakentuu ihmislähtöisyydelle, yhteistyölle ja kaupunkilaisten osallistumiselle. Teoksessa *Kaupungit murroksessa: Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja tulevaisuuden kaupungeille*. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisu.

Gävert, N., Tikka, V. (2015). Arvonluonnin uusi aalto – näin rakennetaan tämän vuosisadan arvokkaimmat yritykset. Tekes. <https://www.yumpu.com/fi/document/view/36836962/arvonluonnin-uusi-aalto-309-2014/3>

Gävert, N., Tikka, V. (2015). Uuden aallon yritykset menestyvät luomalla runsaasti arvoa. Valtioneuvosto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Elinkeino- ja innovaatio-osasto. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/c58591d7-f330-477c-8d15-4aa50c5e59b4/content>

Gävert, N., & Tikka, V. (2018). Designin uusi aalto: merkitystä ja menestystä tälle vuosisadalle. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala / Design Forum Finland

Hill, D. (2012). *Dark Matter and Trojan Horses: A Strategic Design Vocabulary*. Moscow: Strelka Press.

Holten, E. (2025). *Kuluerä: mikä on hoivan arvo*. Helsinki: Gummerus.

Kretschmar, A. (2003). *Danish Design Ladder – Economic Impact of Design in Organisations*. Danish Design Centre.

Kattel, R., & Gronchi, I. (2025/2026). *Public Design Evidence Review: Literature Review Paper 2 – Public Value*. UK Cabinet Office. <https://www.gov.uk/government/publications/the-public-design-evidence-review/public-design-evidence-review-literature-review-paper-2-public-value-html>

Laine, S., & Haponen, K. (2026). *Ihan paineissa: Nuorisobarometri 2025*. Nuorisotutkimusseura. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/book/1883>

Leighton, N. (2025). The ROI of values: How purpose-led companies are winning right now. *Forbes Coaches Council*.

<https://www.forbes.com/councils/forbescoachescouncil/2025/08/14/the-roi-of-values-how-purpose-led-companies-are-winning-right-now/>

Niemi, S. (2026). Elinvoimasta hyvinvointia ja hyvinvoinnista elinvoimaa. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2026/elinvoimasta-hyvinvointia-ja-hyvinvoinnista-elinvoimaa>

Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). *Kestävä kasvun tutka*. <https://mediabank.businessfinland.fi/1/FPSW2HdQQz9p/f/tqzd>

Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). *Luovan talouden strategiatyökalu*. <https://mediabank.businessfinland.fi/1/FPSW2HdQQz9p/f/ghBC>

Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). *Luovien alojen keskittymien ja hubien suunnitteluopas*. <https://mediabank.businessfinland.fi/1/FPSW2HdQQz9p/f/7WB->

Pentagon Design & Design Forum Finland. (2023). *Kohti ekosysteemiä – muotoilun kenttä muuttuvassa maailmassa*. Design Forum Finland julkaisu. <https://designforum.fi/materiaali/kohti-ekosysteemia-muotoilun-kentta-muuttuvassa-maailmassa>

- Rask, M., Ertiö, T., Tuominen, P., & Ahonen, V. (2020). Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin loppuarviointi: OmaStadi 2018–2020. Helsingin yliopisto, Kansalaisuuden kuulut ja kuplat 5/2020.
- Raworth, K. (2017). Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist.
- Tampereen kaupunki & Pentagon Design Oy. (2023). Pirkanmaan luovien alojen ekosysteemin kehitys 2023. <https://www.tampere.fi/elamyksellinen-tampere/pirkanmaan-luovien-alojen-ekosysteemi>
- Valtioneuvosto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö (2025). Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:61. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-592-4>
- Virtanen, P., & Jalonen, H. (2024). Public Value Creation Mechanisms in the Context of Public Service Logic: An Integrated Conceptual Framework. *Public Management Review*, 26(8). <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14719037.2023.2268111?needAccess=true>
- Steiner, F., & Harmon, R. (2012). The Impact of Intangible Value on the Design and Marketing of New Products and Services: An Exploratory Approach. RWTH Aachen University / Portland State University.
- Stickdorn, M., & Schneider, J. (2011). This is service design thinking: Basics, tools, cases. John Wiley & Sons.
- UNSW BusinessThink. (2024). How intangible assets are transforming business value creation. UNSW Centre for Applied Economic Research / Economic Statistics Centre of Excellence.

LUOVAA KORJAAMISTA

Helmi Häkkinen

Hain tällä viikolla kolme paria korjattuja kenkiä suutarilta. Lasku oli toistasataa Euroa, ja tuolla summalla olisin hyvin voinut mennä kauppaan ostamaan uusia. Tunsin kuitenkin suurta tyytyväisyyttä, kun katselin uuteen uskoon puunattuja lempikenkiäni. Nahkaan käytössä tulleet uurteet olivat silenneet, ja liukkaiksi kulu- neet pohjat oli huolellisesti vaihdettu uusiin.

Kenkien korjauttamisessa ei ollut kyse säästämisestä vaan jatkuvuudesta. Siitä, että omaan jalkaan sopiviksi muovautuneiden kenkien tilalle ei tarvitse etsiä uusia. Huollettuina niiden patina tuntuu arvokkaalta. Maailman nopeasti muuttuvassa ja ajoittain kaoottisessa ilmapiirissä se, että samoja kenkiä voi käyttää yli kymmenen vuotta, tuntuu yllättävän merkitykselliseltä.

Sama kaipuu jatkuvuuteen ja kestävyYTEEN ulottuu myös arkkitehtuuriin. Korjaaminen ja olemassa olevan säilyttäminen ovat nousseet viime vuosina keskeisiksi puheenaiheiksi alan sisällä. Rakennusten purkamista vastustetaan koväänisesti mediassa, ja sille pohditaan vaihtoehtoja keskustelutilaisuuksissa ja seminaareissa.

Korjaaminen on konkreettinen vastaus alan kestävyysaasteisiin. Uudisrakentamisen ympäristövaikutukset on tiedostettu jo muutaman vuosikymmenen ajan. Kestävän kehityksen tavoittelu on muuttanut olennaisesti lähtökohtia, joista rakennusten säilyttämistä ja purkamista tarkastellaan. Vaikka korjaamisesta puhutaan enemmän, sen käytännöt ja arvostus ovat Suomessa vielä varsin ohuita. Meillä toki osataan arvostaa kulttuurihistoriallisesti tärkeiden merkkirakennusten restaurointeja, joita esitellään alan julkaisuissa ja joita on palkittu arkkitehtuurin Finlandia-palkinnolla. Kuitenkin suurin osa korjaavasta ja ylläpitävästä työstä jää monilta huomaamatta.

KORVAAMISEN KULTTUURI

Kun teollinen tuotanto 1900-luvun mittaan yleistyi ja luonnonvaroja alettiin pitää lähes rajattomina, jäi korjaaminen länsimaissa vähitellen sivurooliin. Samalla sarjatuotanto muutti talouden logiikkaa: tuottavuus alkoi nojata jatkuvaan kasvuun ja uuden myymiseen. Näin alkoi vakiintua lineaarinen talousmalli, jossa vanha korvataan uudella sen sijaan, että sitä ensisijaisesti korjattaisiin.

Tällainen ajattelu valtasi 1900-luvun puolivälissä myös arkkitehtuurin alan. Yhteiskunnassa tapahtuneet nopeat sosiaaliset ja teknologiset murrokset johtivat siihen, että rakennuksilta alettiin vaatia jatkuvasti uudenlaisia asioita. Kun uusi aikakausi loi rakennustyyppjä, joilla oli tarkasti määritelty käyttötarkoitus ja sitä seurannut muodonanto, sidottiin myös rakennuksen elinkaari tähän käyttötarkoitukseen. Koska rakentamisesta tuli entistä halvempaa ja nopeampaa, oli mahdollista suunnitella rakennuksia lyhyen aikavälin tarpeisiin, ja pitkäikäisyyden tavoite jäi taka-alalle. Myös rakennuksia alettiin tuottaa teollisesti, ja niistä tuli helposti korvattavia, standardoituja tuotteita. Uutuudesta tuli itseisarvo, ja innovaatioista hallitseva ideologia. Tämän ajattelun seurauksia ovat nyt tyhjentyneet ja purkamista odottavat maakuntakoulut, hoitomuotojen kehityksestä jälkeen jääneet sairaalat ja ankeina pidetyt konttorit.

Samalla suhde rakennusten ylläpitoon ja korjaamiseen muuttui sekä kulttuurisista että käytännön syistä. Edistyksen nimissä alettiin ajatella, että vain tietyt historialliset rakennukset ansaitsivat säilyä ja tulla restauroituiksi; muu rakennuskanta alettiin mieltää elinkaareltaan rajalliseksi ja korjattavaksi.

UUTUUDEN IHANNE

Nykyiset talousmallit eivät juuri palkitse huoltamista, pikemminkin ne kannustavat uusien tuotteiden myymiseen. Vanhojen kenkien korjaaminen tulee kalliimmaksi kuin uuden, halpatuotetun parin ostaminen. Sama pätee myös tietotekniikkaan, sillä älylaitteiden jatkuva kehitys tekee olemassa olevien laitteiden korjaamisesta järjetöntä, kun uusimpia päivityksiä ei tahdo olla saatavilla yli kuusi vuotta vanhoille laitteille.

Sama näky siinä, miten korjaamisesta puhutaan – tai miten siitä vaietaan. Mediassa on helpompi saada huomiota uudiskohteelle kuin kertoa korjatusta rakennuksesta, joka näyttää ulospäin lähes samalta kuin ennen. Ylläpitäminen ja korjaaminen on näkymätöntä työtä. Se, että rakennukset pysyvät käytössä, ei ylitä uutiskynnystä.

Näkyvyyden ja kiinnostuksen puute heijastuu suoraan myös rahassa mitattavaan arvoon. Korjaamisen taloudelliset kannustimet ovat usein vähäisiä, sillä sen kustannukset eivät aina realisoidu suoraan tilojen vuokrassa tai rakennuksen myyntihinnassa. Rahoitusta on helpompi saada uudishankkeelle kuin vanhan rakennuksen korjaukselle. Samoin vastavalmistuneet toimistot on usein helpompi vuokrata kuin peruskorjatut tilat vanhassa rakennuksessa.

Uutuutta suosiva malli on kuitenkin koko ihmiskunnan historiassa varsin tuore. Ennen sarjatuotannon yleistymistä korjaaminen oli järkevä ja itsestään selvä toimintatapa. Aikana, jolloin esineiden valmistaminen ja rakentaminen vaativat valtavia investointeja, aikaa, osaamista ja vaivannäköä, ne myös pyrittiin pitämään käytössä mahdollisimman pitkään. Nykyajassa, jossa luonnonvarojen säästäminen on nousut keskeiseksi tavoitteeksi, huoltamista ja korjaamista suosivat toimintatavat nousevat uudelleen esiin – tai ainakin niiden pitäisi.

Monilla aloilla onkin tunnustettu tarve paradigman muutokselle. Korjaava ja ylläpitävä työ ovat jo nyt välttämättömiä, jotta olemassa olevat rakenteet pysyvät turvallisina ja toimintakäykyisinä. Jos tuon työn arvo opittaisiin kulttuurissamme tunnustamaan paremmin, olisi mahdollista laajentaa ja monipuolistaa korjaamisen käytäntöjä.

KORJAAMINEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHTANA

Korjaaminen on pitkään nähty vastakohtana uuden luomiselle. Uudessa korjausdiskurssissa se ymmärretään kuitenkin laajemmin. Korjaamista ei nähdä pelkästään rikkoutuneiden asioiden palauttamisena ennalleen, vaan luovana ja mukautuvana prosessina, jonka avulla esineet ja rakennukset voivat säilyä käyttökelpoisina pidempään. Tähän voi liittyä alkuperäisen esineen tai rakennuksen ulkonäön tai käyttötarkoituksen muuttamista. Tällöin korjaaminen ei pyri pysäyttämään aikaa tai tallentamaan historiaa, vaan rakentamaan jatkumoa ja sovittamaan olemassa olevan nykyisiin tarpeisiin resursseja säästäen.

Erityisen mielenkiintoisia ovat säilyttämisen ja uudistamisen väliin asettuvat suunnittelupäätökset ja ratkaisut, joilla vanha ja arvonsa menettänyt esine tai rakennus saadaan tuntumaan arvokkaalta ja käyttökelpoiselta. Prosessiin liittyy merkitysten etsimistä ja arvojen pohtimista: mitä halutaan säilyttää näkyvässä, mitä voidaan muuttaa ja miten uusi liitetään vanhaan.

Lähestymistapa voi tuottaa yllättäviä ja innovatiivisia ratkaisuja, jotka parantavat rakennuksen toimivuutta ja käyttökelpoisuutta ilman, että menetetään sen historiallista tai kulttuurista arvoa ja sitoutuneita luonnonvaroja. Tylsältä tuntuva tai kuluneelta näyttävä rakennus voi saada uudenlaisen identiteetin, kun se korjataan kekseliäästi ja vanhan rinnalle tuodaan jotain uutta. Jo pelkkä päätös korjata viestii välittämistä ja nostaa rakennuksen arvostusta.

Esimerkki tällaisesta luovan korjaamisen hankkeesta on entinen Helsingin yliopiston hallintorakennus, nykyinen Tiedekulma. Se uudistettiin vuonna 2015 alkuperäisen, 1970-luvun rakennuksen runkoa hyödyntäen. Uudistuksen suunnittelusta

vastasi JKMM Arkkitehdit ja pääsuunnittelijana toimi Asmo Jaaksi. Vaikka hankkeen lopputuloksena oli lähes uudisrakennusta vastaava kokonaisuus, saa rakennus kiinnostavimmat ominaisuutensa alkuperäisen rakennusrungon asettamista raameista. Entisen sisäpihan paikalle syntynyt tapahtumatori sylinterimäisine kattoikkunoineen on vaikuttava tila systemaattisen 1970-luvun rakennusrungon sisällä. Selkeä runko toimii raamina, jota paikoin rikotaan ja täydennetään. Näin syntyy hienovaraista epäsäännöllisyyttä ja yllätyksellisyttä, jotka rikastavat tilakokemusta.

Juuri tämä on luovassa korjaamisessa piilevä potentiaali. Nykyrakentamisen suurimpia ongelmia on yltiöpäinen tehokkuuden tavoittelu ja samojen suunnitteluratkaisujen toistaminen, jotka tekevät monista hankkeista tasapaksuja ja hengettömiä. Paljon mielenkiintoisempaan lopputulokseen voitaisiin päästä ottamalla lähtökohdaksi jokin olemassa oleva rakenne, joka pakottaa suunnittelijan kekseliäisyyteen, reagointiin ja yhteensovittamiseen.

Luova korjaaminen tarjoaa myös käytännöllisen vastauksen rakennusalan eksistentiaaliseen kestävyysongelmaan. Nykyisenkaltaisessa uudisrakentamisessa ekologinen kestävyys näyttäytyy helposti vaatimusten ja rajoitteiden listana: mitä pitää vähentää, mitä ei saa tehdä, mistä täytyy luopua. Silloin suunnittelu uhkaa kaventua resurssien optimoinniksi, ja arkkitehtonisille ratkaisuille jää vähemmän liikkumavaraa.

Luovassa korjaamisessa lähtökohta on toinen. Kun runko ja materiaalit ovat jo olemassa, suuri osa rakentamisen ympäristövaikutuksista on sitoutunut rakenteisiin. Ja kun resurssien säästäminen on sisäänrakennettuna lähtötilanteessa, suunnittelun luova energia voidaan kohdistaa siihen, mikä tekee tiloista parempia. Kestävyys ei ole erillinen vaatimus vaan osa menetelmää.

KOHTI KORJAAVAA KULTTUURIA

Jotta korjaamisesta voisi tulla varteenotettava vaihtoehto uutuuteen ja innovaatioon keskittyvälle kertakäyttökulttuurille, sen on oltava keskeisempi osa yhteistä keskustelua. Tähän meillä kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa. Kun korjaamista opitaan arvostamaan ja sen merkitys tehdään näkyväksi, myös taloudelliset edellytykset vahvistuvat. Korjaamisesta voi tulla kannattavaa vain, jos tilaajat ja käyttäjät ovat valmiita valitsemaan korjatun mieluummin kuin uuden — ja maksamaan siitä. Siksi luova korjaaminen on myös kulttuurinen projekti. Kun korjaaminen otetaan lähtökohdaksi, rakennukset näyttävät yhteisinä resursseina, joiden arvo kasvaa huolenpidon myötä. Kun korjaamisesta tulee haluttavaa, siitä voi tulla myös valtavirtaa.

MUOTOILU MUUTOKSEN VOIMANA

Heidi Maria Huovinen

POHDINTAA TULEVAISUUDESTA

TULEVAISUUS RAKENNETAAN YHDESSÄ

On mahdollista kuvitella tulevaisuus, jossa nuoret suunnittelijat, yritykset, koulutusorganisaatiot ja julkisen sektorin toimijat työskentelevät tiiviissä yhteistyössä. Ideat liikkuvat nopeasti ihmisten ja organisaatioiden välillä, ja eri alojen asiantuntijoiden välinen vuoropuhelu on luonnollinen osa arkea.

Tällaisessa ympäristössä muotoilu nähdään yrityksissä strategisena voimavarana. Se ei ole vain tuotteiden viimeistelyä ulkomuotoa, vaan keskeinen työkalu kilpailukykyisten tuotteiden, palveluiden ja brändien kehittämisessä. Nuoret suunnittelijat pääsevät mukaan ratkomaan yritysten haasteita jo uransa alkuvaiheessa, ja heidän näkemyksensä nähdään arvokkaana – jopa välttämättömänä osana yritysten uudistumista.

Kun yhteistyö toimii, syntyy brändejä, jotka yhdistävät estetiikan, kestävyuden ja liiketoiminnallisen ajattelun tavalla, joka puhuttelee myös kansainvälisesti. Muotoilu ei tällöin ole vain muotoa, vaan tapa ajatella: kykyä nähdä mahdollisuuksia, ennakoita muutoksia ja rakentaa merkityksellisiä ratkaisuja ihmisten arkeen.

MUUTTUVAA MAAILMAA VAATII UUDISTUMISKYKYÄ

Elämme ajassa, jossa muutokset tapahtuvat nopeasti. Geopoliittiset jännitteet, yhteiskunnalliset murrokset, teknologian kiihtyvä kehitys ja arvokeskustelujen moninaisuus muokkaavat toimintaympäristöämme jatkuvasti.

Tällaisessa maailmassa kyky uudistua ei ole enää vain kilpailuetu – se on välttämättömyys.

Uudistuminen ei kuitenkaan tapahdu itsestään. Vanhat rakenteet ja toimintamallit juurtuvat helposti syvälle, ja uusia ideoita voi olla vaikea ottaa vastaan. Suo-

nessa tämä näkyy esimerkiksi muotoilun ja yritysmaailman välisenä kuiluna sekä puutteellisena ymmärryksenä muotoilun tuottamasta arvosta.

NUORTEN SUUNNITTELIJOIDEN VOIMA

Nuoret suunnittelijat tuovat mukanaan valtavan määrän osaamista, energiaa ja tuoretta ajattelua. Heidän kanssaan työskennellessä huomaa nopeasti, ettei kyse ole vain uusista taidoista, vaan myös asenteesta: optimismista, uskosta tulevaisuuteen ja kyvystä nähdä mahdollisuuksia siellä, missä aiemmin on nähty esteitä.

Nuoret hallitsevat uusia työkaluja, teknologioita ja materiaaleja, ja heillä on usein luontainen kyky hahmottaa, mihin suuntaan maailma on liikkumassa. Samalla yrityksissä kaivataan uusia näkökulmia ja tuoreita ideoita.

Sekä yrityksissä että nuorten suunnittelijoiden keskuudessa on kiinnostusta yhteistyöhön. Muotoilun mahdollisuudet yritysten kehityksessä eivät kuitenkaan ole vielä kaikkialla täysin selkeitä, minkä vuoksi yhteistyö jää toisinaan satunnaiseksi. Yhteistyön käynnistämiseen voivat vaikuttaa myös ennakkokäsitykset, kankeat sopimuskäytännöt sekä erilaiset odotukset yhteistyön luonteesta. Käytännössä suunnittelijan rooli on usein painottunut suunnitteluvaiheeseen, vaikka yhteistyö voisi luontevasti jatkua myös esimerkiksi tuotekehityksessä, tuotteen esilletuomisessa ja brändin rakentamisessa. Tarvitaan enemmän rakenteita ja konkreettisia tapoja, jotka tekevät yhteistyöstä sujuvan ja luontevan osan yritysten toimintaa.

SILTOJEN RAKENTAMINEN

Yksi ratkaisu on aktiivinen yhteistyö nuorten suunnittelijoiden, alan koulujen ja yritysten välillä. Kyse ei ole vain yksittäisistä projekteista, vaan pitkäjänteisestä työstä: uusien toimintatapojen rakentamisesta ja kestävien siltojen luomisesta eri toimijoiden välille.

Tulevaisuudessa yritysten menestyminen rakentuu yhä vahvemmin monialaiselle yhteistyölle. Muotoilijan rooli ei ole asettua muiden alojen yläpuolelle, vaan tuoda oma osaamisensa osaksi laajempaa kokonaisuutta. Parhaimmillaan muotoilu yhdistää eri alojen asiantuntemusta ja auttaa rakentamaan ratkaisuja, jotka ovat sekä toimivia että merkityksellisiä.

Kun menestyviä esimerkkejä syntyy, ne luovat imua. Yhden yrityksen onnistuminen rohkaisee muita toimijoita kokeilemaan, kehittämään ja investoimaan uuteen. Näin rakentuu ekosysteemi, jossa eri alojen osaaminen vahvistaa toisiaan.

YHTEISTYÖN KULTTUURI

Muutos muotoilun kentällä edellyttää ennen kaikkea ajattelutavan uudistamista. Sen sijaan, että korostaisimme kilpailua ja yksilösuorituksia, voisimme rakentaa alaa mahdollisuuksien kautta ja tukea toistemme menestystä. Avoimuus, tiedon jakaminen ja jatkuva vuoropuhelu luovat perustan koko alan elinvoimalle.

Kun suunnittelijat, yritykset ja koulutusorganisaatiot kohtaavat toisensa aidossa keskustelussa, syntyy uusia näkökulmia, oivalluksia ja konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia. Yhteistyön kulttuuri ei ainoastaan vahvista yksittäisiä toimijoita, vaan koko alan kestävästä kehitystä ja innovatiivisuutta.

Olisi arvokasta nähdä muotoilun kentän yhdistyvän entistä vahvemmin, tunnistavan yhteiset mahdollisuudet ja toimivan yhdessä niiden hyödyntämiseksi. Yhdessä voimme rakentaa kulttuuria, jossa luovuus ja osaaminen kukoistavat ja jossa jokainen onnistuminen vahvistaa koko yhteisöä.

Nykytilanteen haasteet ja hyödyntämätön potentiaali Muotoilun vaikutusta liiketoimintaan on tarkasteltu laajasti sekä kansainvälisissä että kotimaisissa tutkimuksissa. Tutkimusten perusteella muotoilulla on selvä yhteys yritysten kilpailukykyyn ja menestykseen, erityisesti silloin kun sitä hyödynnetään osana strategista päätöksentekoa. Muotoilun ja yritysten kilpailukykyyn välistä yhteyttä on tarkasteltu useissa kansainvälisissä ja kotimaisissa tutkimuksissa (Danish Design Centre 2003; Design Council 2007; Lahtinen 2025).

Haasteena on kuitenkin se, että muotoilun merkitystä ei vielä kaikissa yrityksissä tunnusteta riittävän laajasti. Se nähdään usein yksittäisinä projekteina tai tuotteiden visuaalisena viimeistelynä, vaikka sen vaikutus voi ulottua huomattavasti syvemmälle. Parhaimmillaan muotoilu on erottamaton osa liiketoiminnan kehittämistä ja strategista ajattelua. Samalla monilla nuorilla suunnittelijoilla on puutteellinen ymmärrys yrittäjyydestä, liiketoiminnasta ja markkinoiden toiminnasta, mikä voi vaikeuttaa yhteistyötä yritysten kanssa ja hidastaa osaamisen hyödyntämistä käytännössä.

Ihannelilanteessa yritykset ymmärtäisivät entistä paremmin muotoilun tuotaman arvon ja sen tarjoamat mahdollisuudet. Keinot integroida muotoilu osaksi yritysten toimintaa olisivat helpommin hahmotettavissa, ja nuoret suunnittelijat saisivat jo koulutuksensa aikana vahvemmat valmiudet rakentaa yhteisiä intressejä yritysten kanssa sekä ymmärtää, miten yhteistyö käytännössä syntyy ja kehittyy.

Suomessa on valtava määrä lahjakkuutta ja osaamista, mutta keskeinen kysymys ei ole vain potentiaalinen tunnistaminen, vaan sen hyödyntäminen. Muotoilun

tehtävä ei ole asettua muiden alojen yläpuolelle, vaan toimia osana laajempaa kokonaisuutta – yhteistyössä yritysten, teknologian, tutkimuksen ja muiden asiantuntijuuksien kanssa. Pitkät opintopolut eivät kuitenkaan aina tarjoa työkaluja, jotka valmentavat suunnittelijoita nykyiseen työelämään. Koulutus saattaa seurata kehitystä sen sijaan, että ennakoisi tulevia tarpeita, minkä seurauksena osa potentiaalista jää hyödyntämättä.

MUUTOS SYNTYY TEOISTA JA TAHTOTILASTA

Muutos ei tapahdu itsestään. Se rakentuu askel kerrallaan: tekemällä päätöksiä, kokeilemalla uusia toimintatapoja ja toimimalla aktiivisesti. Samalla on hyväksyttävää, että uudistuminen on aina osittain keskeneräistä – valmiita malleja tai täydellisiä ratkaisuja ei ole. Kehitys syntyy kokeilujen, oppimisen ja yhteistyön kautta.

Alan toimijoina ja muotoilijoina me tunnistamme parhaiten kentän haasteet ja potentiaalin. Juuri siksi me voimme havaita mahdollisuuksia, jotka alan ulkopuolella saattavat jäädä huomaamatta, ja löytää ratkaisut sekä työkalut, joiden avulla muutos voidaan toteuttaa. Tämä tahtotila – halu oppia, vaikuttaa ja luoda – vaatii rohkeutta ja itseluottamusta: uskallusta käyttää omaa osaamista, tuoda näkemykset esiin ja kantaa vastuuta. Kun ymmärrämme oman merkityksemme osana laajempaa kokonaisuutta, syntyy voimauttava tunne siitä, että tekemisellä on todellista vaikutusta. Tämä luottamus omaan osaamiseen ei vahvista vain yksilöä, vaan luo edellytykset ja perustan koko alan kehittymiselle ja vahvistamiselle.

MUOTOILU YHTEISKUNNAN UUDISTAJANA

Muotoilu on merkittävä voima suomalaisen yhteiskunnan uudistamisessa. Sen avulla voidaan luoda ratkaisuja, jotka tekevät arjesta merkityksellisempää, kestävämpää ja inhimillisempää. Muotoilu ei rajoitu pelkästään tuotteisiin tai palveluihin, vaan ulottuu yritysten strategioista ihmisten jokapäiväiseen elämään, lisäten yksilöiden hyvinvointia, vahvistaen organisaatioiden kilpailukykyä ja luoden arvoa koko yhteiskunnalle.

Suomessa valmistuu vuosittain useita satoja nuoria suunnittelijoita, jotka tuovat mukanaan tuoretta näkemystä ja luovaa ajattelua. Koulut tarjoavat tasaisen virran uusia osajia, mutta yritysten on usein vaikea päästä tämän “lähteen äärelle” ja hyödyntää nuorten näkemyksiä sujuvasti. Moni nuori kokee jäävänsä tyhjän päälle valmistuttuaan, ja heidän potentiaalinsa jää osittain hyödyntämättä. Juuri tästä syystä korkeakoulujen ja yliopistojen rooli korostuu: selkeämmät, integroidut

opintokokonaisuudet ja yhteistyömallit voivat auttaa nuoria pääsemään mukaan yritysten kehitystyöhön jo opiskeluaikana ja varmistaa, että suomalainen suunnitteluosaaminen pääsee käyttöön mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Nuorten suunnittelijoiden ideat tuovat yrityksiin uusia ratkaisuja, luovat kestävämpiä toimintatapoja ja lisäävät uudistumiskykyä. Kun yritykset, koulutusorganisaatiot, muotoilijat ja julkinen sektori tekevät tiivistä yhteistyötä, nuorten näkemykset pääsevät osaksi yritysten arkea, osaamista ja käytäntöjä. Tämä mahdollistaa suomalaisen muotoiluosaamisen käytännön hyödyntämisen, sen soveltamisen eri toimialoille ja tarpeisiin sekä tekee kotimaisen muotoilun näkyväksi niin Suomessa kuin kansainvälisesti innovatiivisten tuotteiden, palveluiden ja brändien kautta.

LOPUKSI

Muotoilijana näen alamme osana laajempaa kokonaisuutta, jossa meillä on keskeinen rooli yhteiskunnan uudistajana. Nuorten suunnittelijoiden tarttuva luova energia ja yritysten halu uudistua, yhdistettynä laadukkaaseen suomalaiseen muotoilukoulutukseen sekä toimivaan yhteistyöhön julkisen sektorin kanssa, muodostavat vahvan perustan, jolle suomalaisen muotoilun tulevaisuus voi rakentua entistä näkyvämpänä ja vaikuttavampana. Koen tärkeäksi olla mukana muotoilemassa toimivaa ja elinvoimaista yhteiskuntaa – yhdessä.

LÄHTEET

- Lahtinen, Oona. 2025. *Muotoilun käytön laajuuden vaikutus yrityksen kannattavuuteen*. Saatavilla: <https://lutpub.lut.fi/handle/10024/168948> (10.3.2026).
- Danish Design Centre. 2003. *The Economic Effects of Design*. Saatavilla: <https://docplayer.net/21465434-The-economic-effects-of-design.html> (10.3.2026).
- Design Council. 2007. *The Value of Design Factfinder Report*. Saatavilla: https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/TheValueOfDesignFactfinder_Design_Council.pdf (10.3.2026).

MUOTOILU TOIVON JA TOIMINNAN TYÖKALUNA

Heidi Hyytiäinen

Muotoilu on toivon työkalu ja sitä kannattaa hyödyntää epävarmuuden keskellä. Kun erilaiset kriisit lomittuvat päällekkäin ja rauhattomuus maailmassa jatkuu, on yhä hankalampaa hahmottaa, missä ollaan nyt, saati mihin suuntaan ollaan menossa (Sitra, 2026). Muotoiluprosessi tarkoittaa usein työskentelyä epävarmuudessa: ei lähdetä liikkeelle valmiista vastauksesta, vaan rakennetaan ymmärrystä vaiheittain kokeillen. Tämä tekee epävarmuudesta hallittavamman muuttamalla sen tutkimiseksi, rajaamiseksi ja oppimiseksi. Muotoilulla on siis työkaluja siihen, miten nykytilanteessakin voidaan tavoitella merkityksellistä muutosta ja että muutoksilla olisi mahdollisimman hyvät edellytykset myös toteutua.

Snyderin (2018) toivon teoria määrittelee toivon kognitiiviseksi kokonaisuudeksi, joka koostuu tavoitteista, reiteistä ja toimijuudesta. Toivo tarkoittaa tällöin kykyä asettaa mielekkäitä tavoitteita, löytää monia polkuja niiden saavuttamiseksi sekä uskoa omaan vaikutusvaltaansa näiden polkujen kulkemisessa. Toivo on siis liikkeen aikaansaamista ja luottamusta edetä. Muotoilu on monessa mielessä samanlaista. Se auttaa mahdollisuuksien tunnistamisessa ja siinä, miten lisätään yhteistyötä ja tavoitteellista, reittejä etsivää ja toimijuutta vahvistavaa toimintaa. Se on myös hyvin käytännönläheistä. Muotoilun menetelmin yhteinen keskustelu lisääntyy ja toimijuus vahvistuu.

MITEN MUOTOILU VAIKUTTAA?

Muotoilun vaikutus syntyy, kun kehitystyössä huomioidaan useita eri näkökulmia samaan aikaan. Lähtökohdiana on relevanssi, että suunnitellaan ratkaisuja, jotka vastaavat aitoihin tarpeisiin ja motivaatioihin ja ovat merkityksellisiä ja vaikuttavia. Pohtiessamme relevanssia, yhdistimme Pentagon Designin toisen perustajan Arni Aromaan kanssa Design thinking -viitekehykseen Thomas Lockwoodin (2007) muotoilun vaikutusten koonnin ja Brigitte Borja de Mozotan (2006) muotoilun vaikuttavuusmallin logiikan, ja täydensimme muotoiluajattelun viitekehystä näiden

vaikutusten sekä käytännön muotoilutyön havaintojen myötä. Kuvaan seuraavaksi miten liitimme vaikutukset muotoiluajattelun malliin ja mitä uusia ulottuvuuksia siihen lisäsimme.

Muotoiluajattelun viitekehyksen mukaan suunniteltaessa varmistetaan, että vastataan ihmisten toiveisiin ja tarpeisiin (*desirability*) ja huomioidaan ratkaisun toteutettavuus (*feasibility*) sekä liiketoiminnallinen elinkelpoisuus (*viability*). Viitekehykseen voi liittää seuraavia muotoilun vaikutuksia:

- ♦ *Desirability* on ihmislähtöisyyttä, merkityksellisten asiakaskokemusten luomista, ratkaisujen houkuttelevuutta ja erottautumista kilpailussa.
- ♦ *Viability* tarkoittaa muotoilua kasvun ajurina, brändin vahvistajana ja kansainvälistymisen mahdollistajana, sekä tuote- ja palveluinnovaatioiden kehittämisessä
- ♦ *Feasibility* auttaa optimaalisessa toteutuksessa ja tukee olennaiseen keskittymisessä.

Lisäsimme muotoiluajattelun viitekehykseen kolme uutta ulottuvuutta: vastuullisuuden (*Sustainability*), uudistumisen (*Renewal*) ja osallisuuden (*Participatory*). Nämä ulottuvuudet laajentavat muotoilun yhteiskunnallista merkitystä ja mahdollisuuksia.

- ♦ *Sustainability* korostaa planeettakeskeistä muotoilua. Se laajentaa muotoilun tuotteista ja palveluista ekosysteemeihin ja huomioimaan kokonaisvaltaisen kestävyuden – ympäristön, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden. Sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyteen liittyy muotoilun rooli yhteisöjen elinvoiman, monimuotoisuuden ja pitkäjänteisen yhteiskunnallisen arvonluonnin tukena. Tämä ohjaa kysymään paitsi “miten” ja “miksi” suunnittelempa, myös “kenelle” ja “millä seurauksilla”. Taloudellista kestävyttä on muotoilun kytkeminen pitkäjänteisesti kilpailukykyyn vahvistamiseen, liiketoiminnan tavoitteisiin sekä uusien ansaintalogiikkojen ja liiketoimintamallien kehittämiseen. Muotoilua hyödyntäen organisaatiot voivat kehittää kestäviä ratkaisuja, jotka ovat taloudellisesti kannattavia, vaikuttavia ja merkityksellisiä. Vastuullisuudessa korostuu myös muotoilun selkeyttävä rooli, miten monimutkaisista asioista voidaan tehdä helposti ymmärrettäviä.
- ♦ *Renewal* korostaa jatkuvaa oppimista, kokeilevaa kehittämistä ja muutosjoustavuutta. Muotoilu edistää organisaatioiden jatkuvaa oppimista ja epävarmuuden hyväksymistä osana ratkaisujen kehittämistä. Uudistumiseen liittyy myös uusien IPR-oikeuksien kehittäminen.

- ♦ *Participatory* lisää monialaista keskustelua ja vaikuttamista, se tekee muotoilusta yhteisen prosessin. Osallisuus perustuu ajatukseen, että parhaat ratkaisut syntyvät, kun erilaiset näkökulmat, kokemukset ja osaamiset kohtaavat tasavertaisesti. Palvelumuotoilu tarjoaa runsaasti keinoja siihen miten eri ryhmät voivat tulla kuulluiksi ja vaikuttaa. Osallisuus edistää demokratiaa ja hajauttaa päätöksentekoa, lisää luottamusta ja vahvistaa yhteistä kykyä toimia epävarmoinakin aikoina. Tarkoituksena on lisätä mahdollisimman monen ihmisen hyvinvointia ja osallisuutta, yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimivuutta sekä palveluiden vaikuttavuutta ja arvoa.

Muotoilutoiminnan vaikutukset ja seurauksena saatavat hyödyt ovat merkittäviä – ja näille on huutava tarve. Vastuullisuus (*sustainability*), uudistuminen (*renewal*) ja osallisuus (*participatory*) vahvistavat kykyä kehittää paitsi palveluita ja tuotteita, myös yhteiskuntaa, rakenteita ja ajattelutapoja. Vuoden 2025 nuorisobarometrin mukaan nuorten tyytyväisyys elämään on laskenut ja epävarmuus sekä turvattomuus ovat kasvaneet. Nuoret suhtautuvat maailman tulevaisuuteen hyvin pessimistisesti. Meidän tulee käyttää kaikki keinot, miten saamme luotua keskustelua ja näkymää erilaisista tulevaisuuksista, ja mitä kestävä tulevaisuus meiltä yhdessä vaatii toteutukseen ja mihin yhdessä sitoudumme. Voisimme hyödyntää muotoilua ajankohtaisiin muutossuuntiin tarttumisessa, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehittämisessä ja toivoa vahvistavien edelläkävijäesimerkkien tuottamisessa. Sitra (2026) kutsuu muodostamaan yhdessä uuden innostavan lupauksen tulevaisuudesta: Lupaus voisi pohjautua esimerkiksi elävän demokratian kulttuurin, luonnon elinvoiman lisäämisen, teknologian rohkean ja kestävä käytön, hyvinvointivaltion uudistamisen sekä monimuotoisen ja pitkäikäisen väestön yhteistyön varaan.

VAIKUTUKSET SYNTYVÄT INVESTOIMALLA

Kansainvälisesti luova talous on yksi maailman nopeimmin kasvavista talouden sektoreista. Työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön (2025) julkaisema Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030 toteaa, että luovissa aloissa on Suomen talouden kasvulle huomattavaa hyödyntämätöntä potentiaalia. Muotoilu kuuluu luovan talouden jaottelussa luoviin palveluihin. Muotoiluun investointi on aineeton investointi.

Muotoilu on aineeton investointi, johon ali-investoidaan Suomessa jatkuvasti. McKinseyn (2025) tutkimuksen mukaan Suomeen listattujen suuryritysten kasvu on jäänyt kolmeen prosenttiin vuodessa kun globaalit verrokkit ovat kasvaneet 8%.

Samalla muissa Pohjoismaissa suuret yhtiöt ovat kasvaneet globaalia keskiarvoa vahvemmin ja Euroopan keskiarvokasvu on lähellä globaalia keskiarvoa. Suomalaisen yritysten kasvun hitauden on tutkittu johtuvan matalista kasvutavoitteista, vähäisistä investoinneista ja yrityskulttuurista. ETLAn (2024) mukaan Suomi aliarvioi aineettomien tuotannontekijöiden, kuten brändien, datan, patenttien ja ohjelmistojen, merkityksen, kun taas Ruotsi investoi niihin ja T&K-toimintaan Suomea selvästi enemmän. Ruotsi saa innovaatioista myös moninkertaisesti enemmän hyötyä, vaikutus on arviolta 17-kertainen Suomeen verrattuna. ETLAn tutkijat korostivat, että hyvinvointi saadaan Suomessa kestäväälle kasvu-uralle vain lisäämällä aineettomia investointeja ja löytämällä parempia tapoja niiden hyödyntämiseen.

Luovat alat ovat alueellisesti kestävyysmuutoksen ajureita. Pehdyimme alueellisiin vaikutuksiin yhteistyössä Tampereen kaupungin kanssa Pirkanmaan luovien alojen ekosysteemin selvitys- ja kehityshankkeessa vuosina 2022–2023. Luovien palveluiden vaikutuksista korostuivat palveluliiketoiminnan kehittyminen, innovaatioita tuottava yhteistyö muiden alojen kanssa, elämystalouden kasvu, sosiaalisen osallisuuden ja yhteisöllisyyden kasvu, elin- ja asuin ympäristöjen myönteinen kehitys, kulttuurisen moninaisuuden ja ymmärryksen kasvattaminen, aineettoman ja kestävä koulutuksen mahdollistaminen, sekä alueen mielikuvan kehittyminen ja kulttuurimatkailun kasvattaminen.

TOIMINTAAN TARVITAAN MYÖS ROHKEUTTA

Tampereen kaupunki on mielestäni hyvä esimerkki myös rohkeudesta investoida luovaan talouteen alueellisen elinvoiman parantajana. Pehdyimme Tampereen toimintaan yhteistyössä Business Finlandin ja Creative Finlandin kanssa valmistellessamme strategiatyökalua luovan talouden toiminnan lisäämiseksi ja vaikutusten skaalaamiseksi alueellisesti. Tampereen kaupunginhallituksella on vahva omistajuus luovan talouden kehittämiseen Tampereen kaupungissa. Luovaa taloutta ohjataan pormestariohjelmalla ja kaupunkistrategialla. Kirjaukset strategioihin ja luovan talouden vahva rooli kaupungin kehittämisessä ovat tulosta aktiivisesta ja jatkuvasta luovan talouden sisäisestä vaikuttamisen ja keskustelun työstä, joka nähdään osana kaikkien toimenkuvaa. Kulttuuri on osa Tampereen perinnettä – se näkyy työllisyydessä ja siihen panostetaan. Rahoituskausittain mietitään, millä tavalla luova talous näkyy rahoituksessa, mitä aloja tuodaan yhteen ja siihen liittyen kuullaan moniäänisesti eri sidosryhmiä. Kaupunki hyödyntää ja ohjaa systemaattisesti luovaa taloutta, sekä mittaa vaikuttavuutta ja viestii siitä. Onnistumiseen liittyy myös historia erilaisilta kulttuurin alueilta, koulutus ja saavutettavuus. Tampereella

on ollut myös ajallista onnea, että asioita on tehty oikeaan aikaan ja onnistumisista on syntynyt lisää tekemistä – riskien ottaminen on kannattanut. Tampere on vuonna 2026 kuudetta vuotta peräkkäin Suomen vetovoimaisin kaupunki Reputation and trust analytysin tekemän Vetovoima & pitovoima -tutkimuksen mukaan.

UUDISTAVAA JA TOIVOA LISÄÄVÄÄ TOIMINTAA YHDESSÄ

Sitra (2026) kutsuu meitä siirtymään reagoimisesta määrätietoiseen uudistavaan toimintaan, joka tekee yhteiskunnasta tulevaisuuskestävän. Onnistuminen edellyttää yhteistä tahtoa muutokseen, demokratian vahvistamista sekä rohkeutta ja yhteistyötä kriisien keskellä. Ehdotan, että hyödynnetään uudistavaan toimintaan muotoilun mahdollisuuksia. Rakennetaan yhdessä tulevaisuutta, jossa kestävä kasvu on yhteiskunnallisen kehityksen ja yritysten kehityksen ytimessä. Meillä ei ole varaa olla hyödyntämättä myös sitä, että muotoilu auttaa tekemään kestävydestä houkuttelevaa. Suunnitellaan tulevaisuutta yhdessä eri ryhmien kanssa, hyödyntämällä muotoilun menetelmiä rakentamaan keskusteluyhteyttä eri näkökulmien välillä sekä kuvitellaksemme tulevaisuuksia, joihin voimme sitoutua. Voisimme hyödyntää muotoilua myös vahvistaaksemme rauhaa ja sen edistämistä kansainvälisesti.

LÄHTEET:

- Borja de Mozota, B. (2006). The four powers of design: A value model in design management. *Design Management Review*, 17(2), 44–53.
- Dufva, M., Kiiski-Kataja, E., & Lähdemäki-Pekkinen, J. (2026). *Megatrendit 2026: Kohti uutta yhteiskuntasopimusta* (Sitran selvityksiä 251). Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2026/>
- Eta. (2024). *Eta: Suomi on Ruotsiin verrattuna surkimus aineettomiin tuotannontekijöihin investoimisessa ja niiden hyödyntämisessä*. <https://www.eta.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/eta-suomi-on-ruotsiin-verrattuna-surkimus-aineettomiin-tuotannontekijoihin-investoimisessa-ja-niiden-hyodyntamisessa/>
- Laine, S., & Happonen, K. (2026). *Ihan paineissa: Nuorisobarometri 2025*. Nuorisotutkimusseura. <https://doi.org/10.57049/nts.1883>
- Lockwood, T. (2007). Design value: A framework for measurement. *Design Management Review*, 18(4), 11–14.
- McKinsey & Company. (2025). *Seizing Finland's growth opportunity*. <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/seizing-finlands-growth-opportunity#/>
- Tampereen kaupunki & Pentagon Design Oy. (2023). *Pirkanmaan luovien alojen ekosysteemin kehitys 2023*. <https://www.tampere.fi/elamyksellinen-tampere/pirkanmaan-luovien-alojen-ekosysteemi>
- Pentagon Design Oy, Creative Finland, Business Finland. (2023). *Luovan talouden strategiatyökalu*. <https://www.creativefinland.fi/julkaisut>
- Valtioneuvosto. (2025). *Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-592-4>

LUOVIEN ALOJEN SYNTEESISTÄ VASTAUS MUUTTUVAAAN MAAILMAAN

Juslin Maunula

E lämme aikaa, jossa kriisit seuraavat toisiaan ja epävarmuudesta on tullut pysyvää olotila. Vanhat säännöt eivät enää päde. Tarvitsemme uusia tapoja ymmärtää muutosta ja toimia sen keskellä. Ratkaisuja voi löytyä luovien alojen yhteistyöstä sekä niiden ajattelutapojen ennakkoluulottomasta soveltamisesta yli rajojen.

Muotoilustudiomme on nyt 10 vuoden ajan toiminut muodin ja arkkitehtuurin välimaastossa. Alojen yhtäläisyyksiä on tutkittu paljon. Arkkitehtuurilla ja muodilla on perustavanlaatuisia eroja, mutta myös yhtymäkohtia. Ennen kaikkea aloilla on ajattelutapoja ja toimintamalleja, joiden yhdistäminen voisi olla vastaus muuttuvaan maailmaan.

Muotia pidetään syystä pinnallisena, nopeatempoisena ja monellakin tavalla kestävättömänä. Alalta voi kuitenkin löytyä ajattelutapoja, joita muutos ja tulevaisuus kipeästi tarvitsevat. Se on tapa lukea ja peilata maailmaa.

Muodille ominaiset ajattelutavat perustuvat sen kykyyn ennokoida, mikä voi muuttuvassa maailmassa olla sen suurin arvo. Alan herkkyyks reagoida muutokseen ennen kun se on näkyvää ja tunnistaa ilmiöitä ennen kuin ne on nimetty, on sen elinehto.

Se erottaa pitkäkestoiset kulttuuriset muutokset hetkellisestä hälystä ja näkee, milloin ilmiö siirtyy marginaalista valtavirtaan. Muoti reagoi ennen kuin muutos on ilmeinen.

Tulevaisuuden kannalta tarvitsemme tätä herkkyyttä.

Parhaimmillaan muoti ei ainoastaan reagoi tulevaan vaan se myös muokkaa sitä. Sillä on sanavaltaa ja kyky tehdä uusista arvoista haluttavia.

Arkkitehtuuri sen sijaan rakentaa maailmaa konkreettisesti. Se luo puitteet, joissa elämä tapahtuu. Sen tehtävä on tuottaa jatkuvuutta, vakautta ja jaettuja kokemuksia. Mutta juuri tämä vahvuus on myös sen haaste: arkkitehtuuri muuttuu

hitaasti maailmassa, joka muuttuu yhä nopeammin. Vanha rakennuskanta ei vastaa uusia tarpeita. Kysyntää on vaikea ennakoida kiinteistömarkkinalla. Toimisto- ja liiketilat seisovat tyhjinä, kun taas asunnoista voi olla pulaa. Rakennetun ympäristön on opittava vastaamaan epävarmuuteen, ja muuttuviin tarpeisiin ei vain pysyvyteen.

KOHTI UUTTA SYNTEESIÄ

PEHMEÄ ARKKITEHTUURI

Sekä muoti että arkkitehtuuri ovat murroksessa.

Muoti kamppailee ylituotannon ja kiihtyvien syklien kanssa.

Arkkitehtuuri etsii kestävämpiä ja ihmislähtöisempiä tapoja rakentaa.

Juuri tässä murroksessa piilee mahdollisuus. Voiko alojen synteesi johtaa uudentyyppiseen pehmeään arkkitehtuurin muotoon?

Pehmeästä arkkitehtuurista on monta tulkintaa. Ajatus ei ole uusi mutta se on ajankohtainen.

Sillä viitataan usein kevyisiin, muunneltaviin ja väliaikaisiin rakenteisiin kuten paviljonkeihin, installaatioihin, telttamaisiin rakenteisiin, jotka voidaan pystyttää nopeasti ja purkaa jälkiä jättämättä.

Pehmeällä arkkitehtuurilla viitataan myös inhimilliseen, empaattiseen kaupunkiympäristöön, joka tuntuu turvalliselta, hyvältä ja ”pehmeältä”. Se luo puitteet sosiaalisille kohtaamisille ja hyvälle elämälle. Arkkitehtuuria ei nähdä valmiina objektina, vaan järjestelmänä – prosessina, joka elää käyttäjiensä mukana.

Tästä nousee ajatus arkkitehtuurista, jossa pysyvyys ja muokkautuvuus kulkevat rintarinnan.

Mitä jos yhden rakennuksen pyrkimys ei olisikaan toimia ikuisena monumenttina ja palvella vain yhtä käyttötarkoitusta? Rakennus ei olisikaan valmis ja lopullinen, vaan jatkuvasti muuttuva ranka, jonka päälle elämä kerrostuu.

Tämä on suunta johon olemme jo menossa kun paineet uusiokäyttää olemassa olevia rakenteita sekä materiaaleja kasvaa. Kerroksellisuus lisääntyy; enää ei pureta vanhaa pois vaan se sisällytetään osaksi uutta suunnitelmaa.

Voiko siis muoti, muotoilu ja arkkitehtuuri kohdata pehmeän arkkitehtuurin käsitteessä ja synnyttää uudenlaisen tilan logiikan?

Sellaisen, jolla on kyky toimia yhteiskunnan herkimpanä, nopeana aistina ja silti tarjota rakenteet turvalliselle, pysyvälle elämälle.

Voidaanko pehmeän arkkitehtuurin keinoin luoda tiloja, joissa kohtaavat arkkitehtuurin tilallinen järjestys, muodin kyky ennakoida ja reagoida sekä alojen yhteinen tavoite rakentaa kokonaisvaltaisia kokemuksia ja tunnelmaa?

Tällaiset tilat eivät ole pelkkiä rakenteita. Ne ovat tilanteita.

Ne voivat syntyä ja kadota nopeasti, muuttua ja liikkua palvelten vaihtuvia käyttötarkoituksia.

Niiden tilapäisyys ei ole heikkous, vaan harkittuna ja kestäviä toimintatapoja noudattaen se on vastaus maailmaan, jossa pysyvyys ei ole enää oletus.

Tulkintamme pehmeästä arkkitehtuurista konkretisoituu tekstiiliarkkitehtuurina.

Lähtökohta on yksinkertainen: materiaali on jo olemassa.

Maailmanlaajuisesti tekstiilijätettä syntyy vuosittain arviolta 92 miljoona tonnia (UNEP, YKn ympäristöohjelma, 27.3.2025, Nairobi). Tästä vain Euroopassa arviolta 264 000–594 000 tonnia (EEA European Environment Agency) on käyttämättömiä tekstiilituotteita – kankaita ja vaatteita, kodin tekstiilejä – jotka päätyvät suoraan myymättömänä jätteeksi. On selvää, että ylijäämämateriaalille on löydettävä uusia käyttötarkoituksia.

Tekstiilijätettä käytetään jo laajasti rakentamisessa esimerkiksi lämmöneristeiden raaka-aineena.

Uskomme, että materiaalin todellinen arvo tulee parhaiten esiin sellaisenaan, ilman raskasta prosessointia. Tekstiileillä on lukuisia ominaisuuksia, joita voitaisiin hyödyntää myös rakentamisessa. Tekstiilissä voi olla tulevaisuus, kun se valjastetaan käyttöön sen parhaat puolet huomioiden.

Haluamme korostaa materiaalien uudelleenarvottamisen merkitystä ja osoittaa, että arvottomaksi määritelty, kerran unohdettu tekstiili voi saada uuden elämän muotoilun kautta.

Kestävyys ei kuitenkaan yksin riitä ajamaan muutosta muodin eikä rakentamisen kentällä.

Voimallisin muutoksen moottori on markkinatalous, joka ohjaa muutosta joko oikeaan tai väärään suuntaan. On löydettävä tasapaino, jossa kaupallisuus ja pehmeät arvot kohtaavat.

Muoti voi tehdä näkyväksi myös yhteiskunnan muuttuvia arvoja, mutta vielä tärkeämpää, se voi tehdä niistä haluttavia.

Kestävyys ilman haluttavuutta ei skaalaudu. Kestävä elämä ei voi perustua pelkään luopumiseen. Todellinen muutos saavutetaan kun tarpeeksi monella ihmisellä on halu muutokseen.

Kuinka kaupallisuus ja pehmeät arvot löytävät tasapainon perhmeän arkkitehtuurin kentällä?

Muoti rakentaa tunnelmaa ja arkkitehtuuri voimallisia tilaelämyksiä. Mutta kun tila muuttuu kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi, syntyy myös kriittinen kysymys:

Missä kulkee raja merkityksellisen kokemuksen ja hyperestetisoidun kulutuksen välillä?

Milloin tila avaa uusia tapoja olla maailmassa ja milloin se vain ohjaa kohti ennalta määriteltä halua käyttäen kokemuksen moniaistillisuutta hyväkseen?

Pehmeän arkkitehtuurin ei tule ainoastaan houkutella. Sen ei tule olla pelkkä brändätty kokemus. Pyrkimyksenä tulisi olla parhaan mahdollisen elinympäristön luominen, jossa yhdistyy pehmeä arkkitehtuuri ja pehmeät arvot.

YHTEENVETO

Tarvitsemme toimintatapoja, jossa eri rytmit toimivat yhdessä.

Siinä missä arkkitehtuuri rakentaa maailmaa hitaasti ja pysyvästi, muoti liikkuu ketterästi ja kokeilevasti. Muoti toimii nopeana kulttuurisena aistina. Arkkitehtuuri rakentaa raamit jonka varaan reaktiivisempi kerros voisi ripustautua.

Arkkitehtuuri tuo selkeyden, systemaattisuuden ja jatkuvuuden. Se kantaa kulttuuria ajassa. Muoti tuo liikkeen, reagoinnin ja suunnan.

Yhdessä ne voivat muodostaa synteesin, joka ei vain reagoi muutokseen, vaan ohjaa sitä.

Elinvoima on kykyä muuttua menettämättä yhteyttä perinteeseen.

WE DON'T NEED NO ARCHITECTURE?

Tuuli Kanerva, Leo Lindroos & Antti Soini

Suomessa arkkitehtuuria koskeva keskustelu ajautuu toistuvasti harhaan. Arkkitehtuuri mielletään elitistiseksi, kalliiksi ja arjesta irralliseksi, minkä vuoksi siihen ei haluta panostaa. Seurauksena ei kuitenkaan ole edullista tai tehokasta rakentamista, vaan huonoa suunnittelua, jäykkiä rakennuksia ja ympäristöjä, jotka vanhenevat ennenaikaisesti. Suomessa arkkitehtuuri mielletään usein elitistiseksi kahdesta toisiinsa kietoutuvasta syystä: siitä, kuka arkkitehtuurista puhuu ja miten, sekä siitä, miten arkkitehtuurin taloudellinen arvo ymmärretään. Nämä käsitykset eivät synny tyhjästä, mutta ne ovat osin virheellisiä ja ennen kaikkea itsensä toteuttavia.

Keskustelu arkkitehtuurista käydään Suomessa pitkälti ammattikielellä ja -foorumeilla, kuten arkkitehtuurikilpailuissa, alan julkaisuissa tai akateemisissa yhteyksissä. Tällöin arkkitehtuuri näyttäytyy helposti asiantuntijaprojektina: jonakin, mitä muut tekevät ja selittävät toisilleen. Keskustelua käydään harvoin kielellä, joka on samaistuttavaa kaikille yhteisten kokemusten kautta. Tämän seurauksena huomio julkisessa keskustelussa keskittyy siihen, mihin on helpointa tarttua: rakennusten ulkonäköön. Ulkonäkökeskeisyys saa arkkitehtuurin vaikuttamaan makuuasialta, yksilöllisten mieltymysten kentältä, jossa jokaisen näkemys vaikuttaa yhtä perustellulta. Samalla unohtuu, että suunnitteluratkaisut eivät ole sattumaa, vaan ne pohjautuvat harkintaan, tietoon, kokemukseen ja vastuuseen ympäristöstä, käyttäjistä ja resursseista. Kun tämä näkökulma hämärtyy, myös arkkitehdin asiantuntijuus menettää painoarvoaan, ja ammatillinen osaaminen muuttuu mielipiteeksi muiden joukossa.

Arkkitehtuurin taloudellinen arvo taas ymmärretään Suomessa usein kapeasti investointikustannusten kautta. Taustalla vaikuttanee suomalaisessa kulttuurissa vahvana elävä insinööriperinne, jossa hyvän rakentamisen ajatellaan olevan ennen kaikkea teknisesti toimivaa ja kustannustehokasta. Rakennuksen käytön aikana ja pitkällä aikavälillä kertyvä taloudellinen arvo, joka perustuu tilalliseen toimivuuteen, joustavuuteen, viihtyisyyteen sekä kaupunkiympäristön pitkäaikaiseen

vetovoimaan, jää helposti huomiotta, koska sitä ei mitata hankintavaiheessa. Kun arkkitehti puhuu suunnittelun aikana ekologisista arvoista, tilallisesta laadusta tai kaupunkikuvasta, ne tulkitaan usein ylimääräiseksi koristeluksi tai hienosteluksi. Tästä syntyy asetelma, jossa arkkitehtuuria ei nähdä välttämättömänä osana toimivaa yhteiskuntaa, vaan lisänä, josta voidaan tarvittaessa tinkiä. Näin muodostuu myös sitkeä oletus, jonka mukaan hyvä arkkitehtuuri maksaa enemmän kuin... Mikä? Huono arkkitehtuuri?

Todellinen kysymys ei kuitenkaan ole se, onko meillä varaa hyvään arkkitehtuuriin, vaan se, onko meillä varaa huonoon suunnitteluun.

Puhe arkkitehtuurista elitistisenä ja kalliina yltyy erityisesti huonon taloustilanteen aikana, jolloin hankkeet typistyvät minimitasolle, arkkitehdin rooli kaventuu tekniseksi piirtäjäksi ja laatu määritellään lähinnä normien täyttämiseksi. Kuuluista sanonta ”köyhällä ei ole varaa halpaan” on kuitenkin rakennetun ympäristön peruslogiikkaa. Arkkitehtisuunnittelu muodostaa vain pienen osan rakentamisen kokonaiskustannuksista – yleensä 2–5 % – mutta vaikuttaa ratkaisevasti rakennuksen toteutukseen, ylläpitokustannuksiin ja muunneltavuuteen. Suunnitteluun panostaminen on siis erityisen tärkeää silloin, kun rahaa on vähän. Kun resurssit ovat niukat, arkkitehdin tehtävä on karsia turha ja tehdä yksinkertaisesta toimivaa, kestävä ja arvokasta. Tämä ei tee suunnittelusta helpompaa, vaan vaativampaa.

Rakentamisen todellinen taloudellisuus ja vastuullisuus mitataan siinä, kuinka hyvin rakennus kestää aikaa, mukautuu muutokseen ja tukee ihmisten hyvinvointia. Rakennusten joustavuus ja monikäyttöisyys ovat tämän ajan rakentamisen keskeisiä kysymyksiä, sillä emme tiedä, millaista työtä teemme, miten opimme tai millaisessa ilmastossa elämme muutaman vuosikymmenen kuluttua. Rakennusten pystyttävä muuttumaan kanssamme, mikä edellyttää muun muassa muuntojoustavia pohjaratkaisuja, riittävää huonekorkeutta, selkeää eroa kantavien ja ei-kantavien rakenteiden välillä sekä päivitettävää talotekniikkaa. Tärkeintä olisi nähdä rakennusprosessina, ei yhtä tarkoitusta palvelevana tuotteena. Monikäyttöinen rakennus palvelee useita toimintoja ja käyttäjäryhmiä, mikä vahvistaa sen roolia yhteisön arjessa. Samalla rakennus kiinnittyy osaksi paikan historiaa ja kulttuuria, jolloin sen merkitys kasvaa sukupolvien myötä. Yhdessä joustavuus ja monikäyttöisyys muodostavat ekologisen ja taloudellisen vakuuden epävarmaa tulevaisuutta vastaan.

Viime aikoina avoimet ja anonymit arkkitehtuurikilpailut – suomalaisen rakennuskulttuurin kannalta merkittävät foorumi uusien ideoiden ja ajatusten esiin

tuomiselle – ovat vähentyneet samalla kun hintakilpailutukset ovat yleistyneet. Näitä kilpailutuksia voittaneissa tarjouksissa esimerkiksi julkisen rakennuksen suunnittelua on saatettu tarjota vain muutaman kuukauden työn hinnalla, vaikka rakentaminen kestäisi useita vuosia. Hintakilpailu ohjaa toimintamalliin, jossa tehokkuuden nimissä turvaudutaan valmiiden ratkaisujen toistamiseen suunnittelutehtävän muuttuvista lähtökohdista riippumatta. Lopputuloksena syntyy parhaimmillaankin keskinkertaista ympäristöä, joka vahvistaa käsitystä siitä, ettei arkkitehtuuri ”oikeasti” tuo lisäarvoa. Ironista kyllä, silloin kun hyvällä suunnittelulla syntyy laadukasta arkkitehtuuria – koulu, kirjasto, asuinkortteli tai omakotitalo, jota ihmiset arvostavat ja jossa he viihtyvät – se koetaan poikkeuksena, luksuksena tai hienona eleenä, ei järkevänä perustasona.

Hyvä suunnittelu ei ole ylellisyyttä, vaan tapa hallita riskejä ja resursseja sekä varautua tulevaisuuden muutoksiin. Rakennus ei ole kertahankinta, vaan vuosikymmenten – jopa vuosisatojen – mittainen sitoumus, jonka vaikutukset ulottuvat kauas alkuperäisen investointipäätöksen ohi. Arkkitehtuurin laatu ei näy vain valmistumishetkessä eikä pelkästään ulkonäössä, vaan käytettävyydessä, kestävyyydessä, muunneltavuudessa ja siinä hyvinvoinnissa, jota hyvä rakennettu ympäristö tuottaa arjessa. ”Arkkitehtuurin” karsiminen saattaa näyttäytyä rationaalisenä taloudenpitona, mutta todellisuudessa siitä aiheutuvat kustannukset vain siirtyvät tulevaisuuteen. Lopulta ne palaavat meille toiminnallisina puutteina, ankeina tiloina, hyödyntämättöminä neliönä – ja usein juuri näistä syistä seuraavana ennenaikaisena purkamisena.

Arkkitehtuurin elitismiksi leimaaminen, kustannuspelko ja suunnitteluhankintojen perustaminen hintakeskeiseen kilpailutukseen eivät ole erillisiä ilmiöitä, vaan osa samaa itseään vahvistavaa kehää: kun arkkitehtuuri mielletään elitistiseksi, siitä säästetään; kun siitä säästetään, syntyy huonoa suunnittelua; ja kun huono suunnittelu normalisoituu, arkkitehtien ammattitaito ja arkkitehtuurin kyky edistää hyvinvointia kyseenalaistetaan; hankintamenetelmät typistyvät hintakilpailuihin ja rakennuskulttuurin uusiutuminen estyy. Sitkeä mielikuva arkkitehtuurista elitistisenä ajaa keskustelun näin toistuvasti harhaan, sillä arkkitehtuurin merkitys ei ole siinä, että se on ”hienoa”, vaan siinä, että se on *harkittua*.

MATERIA

Iines Karkulahti

Kaikki muotoilualat tuottavat yhteiskunnan kulttuurisia ilmentymiä, tyypillisesti konkreettisten kappaleiden tai muun visuaalisen ilmaisun muodossa. Rakentamisen kulttuurisissa ilmentymissä, useimpina aikakausina yhteiskunnan arvot ovat olleet luettavissa tuotetuissa arkkitehtuurin kappaleissa. Rakennukset, rakenteet tai jopa rakennusosat itsessään ovat ilmaisseet yhteiskunnan tai rakennuksella kunnioitettavan tahon voimaa ja edistyksellisyyttä, ja vastaavasti yhteiskunnan rakenteet ja hierarkiat olleet arkkitehtuurilla aukikirjoitettuja. Vasta modernismin mukanaan tuoman toiminnan tarpeista syntyvää muotoilua korostavan ajattelun mukana arkkitehdin rooli on siirtynyt tyylisuunnan ilmaisukeinojen ja symboliikan salata taitavasta mestarista kohti eräänlaista asiakaspalvelijaa. Taiteen ja tekniikan välissä toimiva suunnittelija uuttaa tilaajan ja paikan ristiriitaisistakin tarpeista “parhaan mahdollisen lopputuloksen”. Taustalla vaikuttavat arvot kätkeytyvät näennäisen neutraalin, ratkaisukeskeisen rationalismin taakse, mutta on olennaista hahmottaa, ettei arvojen muovaava vaikutus ole vähentynyt.

Onkin perusteltua väittää, ettei suunnittelutehtävää voi käsitellä ilman siihen kytkeytyviä arvolatauksia, kuten sosiaaliseen asuntotuotantoon liittyvää yhteiskuntavastuuta, armeijan tiloihin kytkeytyvää militarismia tai lentokenttiin nivoutuvia ympäristökysymyksiä. Arkkitehtuuri alana, joka tuottaa ihmiskunnan suurimpia kappaleita, antaa konkreettisesti muodon yhteiskunnassa vallitseville arvoille, tuloistaen ne suoraan maapallon pintaan.

ELINVOIMAN JÄLLEENRAKENNUS

Oman aikamme keskeisin arvokeskustelu käydään ympäristökriisien yhteen kytkeytyneen vyyhdin ja *kestävyyden* käsitteen ympärillä. Siksi tämän julkaisun ytimessä oleva “elinvoima” on teemana merkityksellisempi kuin koskaan aiemmin. Yleisessä keskustelussa elinvoima määritellään yhä usein lineaaritalouden elinvoimaisuutena, jatkuvana kasvuna. Ympäristökriisi on kuitenkin ennen kaikkea fossiilienergian ja uusiutumattomien luonnonvarojen räikeän ylikulutuksen kriisi, jota jatkuvan kasvun pyrkimys ruokkii. Antroposeeninen, eli ihmisen tuottama massa on jo ylittänyt

globaalin elävän biomassan painon, ja sen ennustetaan tuplaantuvan vain 20 vuodessa. Teknisesti kehittyneimpiin maihin lukeutuvassa Suomessa vuoden ylikulutuspäivä on huhtikuussa ja väestöön suhteutettu materiaalinkulutus 2,5-kertainen jopa Euroopan keskiarvoon verrattuna. Tekniikan kehittyminen ei siis toistaiseksi ole pystynyt ratkaisemaan ylikulutuksen ongelmia, ja mahdollistamaan tarvittavaa irtikytkentää. Luonnonvaroja yhtäällä säästävät innovaatiot kuluttavat niitä kiihtyvällä tahdilla toisaalla.

Samalla kun rakentamisen vääjäämätön kytkeytyminen materiaali- ja energiavirtojen valjastamiseen tunnustetaan entistä paremmin, yhteiskunta on kokonaisvaltaisen *ekologisen jälleenrakentamisen*¹ edessä, jolloin fossiilienergiariippuvuudesta irtautuvan yhteiskunnan infrastruktuurit, arvot ja käytänteet tulee muotoilla uudelleen. Alkuperäisessä manifestissaan Vapaa Collective² kysyi: “[J]os arkkitehtuurin on tavoiteltava paikkaansa arvojemme peilinä, mikä asema on teoksella, joka samalla murentaa elinkelpoista maapalloa altamme?” Toisin sanottuna, voiko arkkitehtuuri rakentaa elinvoimaista yhteiskuntaa, jos se kirjaimellisesti kaivaa maata jalkojemme alta? Maailmaa tulee jossain määrin konkreettisesti rakentaa uudelleen, mutta rakentaminen ei voi tapahtua vanhan maailman käytänteillä.

PERITYT AJATUKSET, PERITTY MAAILMA

Tarvittavan murroksen yhtenä keskeisenä esteenä on sisäänkirjoitettu käsityksemme siitä, että muutoksen tulee lähteä puhtaalta pöydältä, maailma ajatella kokonaisuutena uudestaan. Tämä utooppisiin kokonaisnäkemysiin ja teknologiauskoon nojaava, modernin perintönä syvälle juurtunut ajattelu “uuden maailman tuottamisesta” on ympäristökriisejä kiihdyttävä lähtökohta: yritämme vimmaisesti rakentaa itsemme ulos kriisistä, jonka ytimessä on ylikulutus. Samalla utopia-ajattelu ohittaa täysin hajonneen maailman korjaamiseen, jo aiheutettujen tuhojen kanssa elämiseen ja keikahduspisteitä lähestyvän ympäristön prekaarin luonteen kanssa selviämisen kysymykset.

¹ BIOS-tutkimusyksikkö, ekologisen jälleenrakentamisen käsite, <https://eko.bios.fi/>

² Vapaa Collective, 2019. Manifesto. <https://www.vapaacolcollective.fi/work/manifesto>

Alusta aloittamisen sijaan, ympäristökriisiin vastaaminen vaatii, että opimme vastaanottamaan maailman sellaisena kuin olemme sen itsellemme perinnöksi jättäneet, ja työskentelemään sen asettamista lähtökohdista kohti elinkelpoista tulevaisuutta.

VIRTOJEN TYÖKALU

Väistyvän fossiiliyhteiskunnan tarpeettomiksi jättämät jäänteet tarjoavat oivan alustan tarkastella perittyä tilannetta. Yksi murroksen aikakauden merkittävimmistä symboleista Suomessa on Hanasaari B -voimalaitos. Fossiiliyhteiskunnan energiaverkon kuoreksi rakennettuun rakennukseen on sitoutunut valtava määrä materiaalisia resursseja, mutta sen kääntäminen vastaavaksi jälleenrakentamisen infrastruktuuriksi ei onnistu. Koska rakennuskäsityksestämme puuttuu pysyvyyden intentio, käytön päätyttyä voimalan ”luonnollinen” seuraava askel on purkaminen, eikä parhaillaan käytävän vaivalloisen säilyttämisprosessin lopputuloksesta ole varmuutta. Tätä kautta Hanasaaren voimalan kaltaiset kappaleet osoittavat todeksi arkkitehti Kiel Moen³ määritelmän siitä, kuinka ”staattisilta vaikuttavat rakennukset eivät ole pysyviä objekteja, vaan väliaikaisia materiaalin ja energian keräymiä, joilla on kiihtyvyys”.

Arkkitehtuurin kappaleiden tilallisen olemuksen luonteeseen kuuluu siten alku ja loppu, mutta niiden materiaaliset prosessit ovat fysiikan lakien mukaisesti ikuisesti jatkuvia ja kytkettyneitä. Koska nämä kappaleet ovat harvoin yksiaineisia ja paikallisesti tuotettuja, jokainen suunnittelupäätös käynnistää materiaalisia prosesseja ”muualla”, eli paikoissa, joista materiaali tulee ja menee ennen ja jälkeen sen hetkellistä viivähdystä rakennuksen muodossa. Siten prosessit pirstoutuvat ja levittäytyvät globaaliksi vaikutusverkoksi, jossa rakentaminen ja purkaminen tapahtuvat useassa paikassa samanaikaisesti eräänlaisina käänteisinä prosesseina, joissa yhtäältä poistuva materiaali on aina riippuvuussuhteessa toisaalla lisääntyvään, muodonmuutoksen läpikäyneeseen materiaaliin.

Arkkitehtuurin ytimessä ei siten ole abstrakti suunnitelma tai kerralla valmis teos, vaan konkreettinen, materiaallinen prosessi, joka sekä tuottaa, tuhoaa, että ylläpitää ympäristöämme. Arkkitehti- ja kaupunkisuunnittelu ovat ennen kaikkea työkaluja, jotka määrittelevät, millaisella volyyymilla ja kiihtyvyydellä materiaali ja energia virtaavat yhteiskuntamme lävitse. Tämän virtauksen perintönä rakentaminen kuluttaa yli puolet neitseellisistä raaka-aineista ja tuottaa yli kolmanneksen jät-

teestä. Jotta alati kiihtyvään, elinvoimaa kuihduttavaan virtaukseen päästään kiinni, arkkitehtuurin praktiikan tulee asettaa rakennusten tuottamiseen käytetty, eli niihin sitoutunut materiaali ja energia keskeiseen rooliin arvonmuodostuksessa.

OLOMUOTO JA SIJAINTI NÄKYVÄKSI

Tämänkaltaisen materiaalisensitiivisen murroksen tyypillisin narratiivi kuvataan niukkuuden kautta, siirtymänä yhteiskuntaan, jossa kaikkea on käytettävissä entistä vähemmän. Suomalaisessa kontekstissa murroksen haasteena on kuitenkin monin paikoin päinvastoin ylijäämä, eli rakennukset, jotka jäävät tyhjiilleen yhä kaupungistuvan yhteiskunnan myötä kutistuvissa kunnissa. Kestävän rakentamisen hierarkian mukaisesti materiaalinkäytön hillitsemisen ensisijainen ja helpoin vastaus on rakennusten säilyttäminen käytössä ja paikallaan. Kun käyttöä ei ole, on 90-luvulta lähtien kehitetty keinoja näiden resurssien kapseloimiseen⁴ odottamaan tulevaa. Jos lähtöoletusta kaupungistumisen suunnasta ei haasteta, entistä useammin tulee ajankohtaiseksi miettiä, millä keinoin säilytetään ja hyödynnetään jo valjastetut resurssit, jotka sijaitsevat eri paikassa kuin kasvava resurssien tarve. Kysymys resurssien siirtämisestä nousee väijäämättä esiin.

Ekologiseen jälleenrakennukseen osallistuvassa yhteiskunnassa on hyväksyttävä, ettei materiaalin voida ajatella kulkevan kuten modernissa projektissa, omilla jaloillaan kävelevinä utopiarakenteina⁵ ja kokonaisina rakennuksina, vaan juuri niin materiaalisina ja työläinä, kuin olemassaolevat rakennukset ovat. Materiaali on painavaa ja sen kuljettaminen vaivalloista ja päästöjä tuottavaa. Lisäksi resurssien kohtaanto-ongelman ratkaiseminen vaatii meitä kohtaamaan monia nykyisin rakentamisen ”ulkoisvaikutuksina” käsiteltyjä ilmiöitä, kuten arkkitehtuurin monipaikkaisuutta, sekä rakentamisen ja materiaalinoton vaikutuksia välittömään ympäristöön, eli ”yhteiskuntiin” joissa se tapahtuu.

Ensimmäisenä siirtymä käyttämään jo ihmisen käyttöön valjastettua materiaalia haastaa koko käsityksemme materiaalista ja sen luonteesta. Olemme tottuneet ajattelemaan rakennusmateriaaleja muovailuvahamaisten ominaisuuksien kautta: minkä tahansa muodon ottamaan kykenevänä, määrämитоilla mitattavana massana, jonka eri ”erät” sulautuvat saumattomasti yhteen, ja jonka alkuperä ja sijainti on abstrahoitavissa. Jatkossa puhumme yhä enenevässä määrin kappalemäärissä

⁴ kts. rakennusten kuivasäilytys

⁵ kts. esim. Archigram, *Walking City*

³ Moe, K. 2017. *Empire, State & Building*. Actar Publishers. Suomennos kirjoittajan.

mitattavista osista, joilla on jo valmiiksi spesifi, fyysinen olomuoto, sekä tunnettu sijainti oman yhteiskuntamme sisällä.

Neitseellisten materiaalien kohdalla monet yhteiskuntavaikutukset, kuten menetetyt luontoarvot ja kyseenalaiset työolot esitetään asioina näkökenttämme, sekä päätäntä- ja vaikutusvaltamme ulkopuolella. Kysymykset suurten rakennusosien riskeistä työmailla, tai kiivaana käyvä keskustelu tiivistymisen ja rakentamattoman tilan välisestä arvoharkinnasta toimivat esimerkkeinä siitä, kuinka materiaalinoton siirtyminen yhteiskuntamme sisään, ”kaupunkikaivoksiin”, pakottaa meidät ottamaan kantaa yhteiskuntavaikutusten hyväksyttävyyden rajoihin. Vastaavasti joudumme uudella tavalla harkitsemaan materiaalin kypsyyttä, eli sitä, milloin purkaminen materiaaliksi on perusteltua. Kestävän rakentamisen hierarkian mukaisesti pelkkä rakennusosien soveltuminen kiertotalousosiksi ei perustele kestävää purkua, ja toisaalta kestävästi saatavissa olevat materiaalit määrittävät merkittävässä määrin sitä, millainen muutos fyysisessä ympäristössä on mahdollista. Samalla joudumme käsittelemään perityn maailman kanssa elämisen epämieluisia kysymyksiä kuten sitä, mitä tapahtuu kutistuville kunnille, jos niiden rakennuskanta ja -perintö valjastetaan myytäväksi materiaaliksi. Purettavien kaupunkien sosiaaliset ja kulttuurihistorialliset riskit ovat niin ilmeiset, että pelkkä ajatuksen esittäminen tuntuu kielletyltä. Yhteiskunnan on kuitenkin oltava valmiina sietämään vaikeiden kysymysten yhteensovittamista, kun punnitsemme, onko ihmisen elettävä omien resurssiensa kanssa, vai olemmeko ikuisesti oikeutettuja pumppaamaan elinvoimaa ”luonnolta”, ja siirtämään epämieluisat kysymykset toisten yhteiskuntien kannettaviksi. Vaikeuden äärellä pysyttelyn kautta pystymme kenties löytämään siedettävissä olevien ratkaisujen rajapinnat.

ELINVOIMA ON ELÄMÄÄ YLLÄPITÄVÄ VOIMA

Murroksen aikana täytyy hyväksyä, että helppoja ja nopeita vastauksia ei ole, vaan prekaariudesta on tullut aikaamme leimaava piirre. Lähimuistimme kattava, lineaariselta vaikuttavan kehityksen ja vakauden lisääntymisen aikakausi on murtunut; yhteiskunnat ja ilmiöt liikkuvat samanaikaisesti useisiin, vaikeasti ennustettavissa oleviin suuntiin. Siksi aikaamme palvelevat ratkaisut eivät tule olemaan yksittäisen tahon esittämiä suuria visioita, kaiken hyvittäviä luomuksia. Tämän päivän ratkaisuista nousee vääjäämättä myös huomisen ongelmat, jolloin jopa parhaiden ratkaisujen on oltava uudelleenarvioitavissa. On nähtävä milloin ne lakkaavat palvelemasta tarkoitustaan, ja oltava valmiina muuttamaan suuntaa uudestaan. Jatkuvassa muutoksessa oleva maailma vaatii tehostamisen ja toistettavuuden sijaan entistä

enemmän ideoita, iteraatioita, sekä asioiden monimutkaisuuden tunnistamista ja hyväksymistä. Jo nyt voidaan nähdä, että kun tarve konkreettiseen ekologiseen jälleenrakentamiseen vähenee, suunnittelualojen tehtäväksi tulee etsiä tasapainoista mallia sille, kuinka ylläpidetään ja parannetaan alueiden, rakennusten ja esineiden arvostusta ilman, että uudistuksilla käynnistetään materiaalien prosessien ketjureaktio. Elinvoima on elämää ylläpitävää voimaa, ei virtausta ikuisesti kiihdyttävää, entistä nopeampaa syntymää ja kuolemaa.

KENELLE MAAILMA MUOTOILLAAN?

Matias Karsikas

Arkkitehtuuri ja muotoilu ympäröivät meitä kaikkialla. Ne jäsentävät liikkumista, rajaavat tilaa ja luovat rytmin arjelle. Rakennettu ympäristö ei ole neutraali tausta, vaan jatkuva viesti siitä, millainen maailma on, kenelle se kuuluu ja millaiset elämänmuodot mahtuvat samaan maisemaan.

Nykytaide ei rakenna kaupunkeja tai infrastruktuuria, mutta ajattelen että se rakentaa merkityksiä. Se suuntaa huomiota siihen, mikä on muuttunut itsestäänselvyydeksi tai jäänyt näkymättömäksi, ja voi pysäyttää ajattelun, joka kulkee valmista reittiä kysymättä, kenen ehdoilla maailma on rakennettu. Näin se tuo ajatteluun metakognitiivisen tason, joka psykologiassa tarkoittaa kykyä tarkastella omaa ajattelua, havaintoja ja oletuksia ikään kuin ulkopuolelta. Juuri tässä sen merkitys kytkeytyy arkkitehtuuriin ja muotoiluun: taide voi avata mahdollisuuden kuvitella toisin, mutta arkkitehtuuri ja muotoilu osaltaan ovat ratkaisemassa saako ajattelu konkreettisen muodon.

AJATTELU, JOKA KULKEE HUOMAAMATTA

Viime vuosien meemikulttuurissa on puhuttu NPC:stä, videopelistä tutusta käsitteestä, jossa *non-player character* on hahmo, jota ei ohjaa ihminen vaan peli. Leikkiläisesti todellisuuteen siirrettynä sillä viitataan automatisoituneeseen toimintaan, reagoimiseen ilman näkyvää itsenäistä, reflektointia ajattelua. Psykologisesti tätä voi kuvata metakognition puutteena, kyvyttömyytenä tai haluttomuutena tarkastella omaa ajatteluaan. Ajatus on karu ja väistämättä leimaava, mutta siinä on silti jotain tunnistettavaa: havainto ajattelun urautumisesta.

Ehkä juuri tässä taide astuu esiin. Se voi olla osa metakognitiota, katkaista automaation ja tehdä näkyväksi sen, minkä olemme itsestään selväksi. Se ei vain näytä maailmaa toisin, vaan myös sen, miten itse katsomme sitä. Siinä missä NPC toimii järjestelmän ehdoilla, taide voi auttaa lisäämään tietoisuutta omasta ajattelusta ja siirtymään hetkeksi pois automaattisesta toiminnasta. Tämä siirtyminen metakogni-

tion voi olla askel kohti toisin maailman kuvittelemista ja sitä kautta myös toisin rakentamista.

YMPÄRISTÖ, JOKA PALVELEE IHMIÄ

Rakennettu ympäristö paljastaa käsikirjoituksen siitä, millaiselle käyttäjälle tila on muotoiltu. Historiallisesti arkkitehtuuri ja muotoilu ovat palvelleet ennen kaikkea ihmistä. Tila on suunniteltu ihmisen mittakaavassa, ihmisen liikkeelle ja ihmisen tarpeille. Tämä lähtökohta on niin vakiintunut, että sen äärelle pysähtytään harvoin. Samalla muut lajit ovat jääneet rakennetun maailman reunoille: esteiksi, resursseiksi, koristeiksi tai korkeintaan siedettäväksi poikkeuksiksi.

Sama etäännyttävä logiikka toimii myös kielessä. Filosofi Elisa Aaltola on kirjoittanut siitä, miten eläimistä puhutaan. Käytetyt termit siirtävät pois toiminnan todelliset merkitykset. Kieli muokkaa sitä, miten toiminta hahmotetaan jo ennen kuin sitä ehditään kyseenalaistaa. Eläimiä ei tapeta, vaan ne “poistetaan” tai “prosessoidaan”, ja yksilöiden sijaan puhutaan kannasta tai tuotannosta. Näin eläimet näyttävät ennen kaikkea objekteina ja resursseina, ja yksilöllisyys sekä kokemus häivyttävät kielen tasolla. Kieli ei vain kuvaa maailmaa, vaan järjestää sitä. Se tekee joistakin teoista helpommin hyväksyttäviä ja toiset vaikeammin nähtäviksi (Aaltola 2023).

Ero näkyy myös siinä, millä sanoilla kuvaamme suhteita. Ihmisistä puhutaan äiteinä, isinä ja lapsina, sanoina jotka kantavat hoivaa, kiintymystä ja merkitystä. Eläimistä taas sanotaan “naaras” ja “jälkeläinen”. Äiti hoitaa lastaan kuulostaa läheiseltä, mutta naaras huolehtii jälkeläisestään etäännyttää. Silti lehmä on äiti. Se kantaa ja synnyttää vasikan ja tuottaa maitoa juuri tälle lapselleen. Tämä maito päätyy pääosin aikuisille ihmisnäköille, mitä erilaisimmissa muodoissa. Samalla suhde, johon se alun perin kuuluu, jää näkymättömäksi. Vasta kun sanoja ja niiden merkityksiä aletaan purkaa, alkaa hahmottua se, mitä on jäänyt huomaamatta.

Kun pidämme tiettyjä rakenteita ja käsitteitä luonnollisina, tulee näkyviin yksi aikamme olennaisista uudistumisen haasteista. Elämme keskellä geopolittista, yhteiskunnallista, teknologista ja kulttuurista murrosta, jossa myös ihmisen paikka maailmassa näyttää uudessa valossa. Ekologiset kriisit, lajikato ja toistuvat konfliktit ihmisen ja muun elollisen maailman välillä osoittavat, ettei kysymys ole enää vain ympäristönsuojelusta tai luonnonvarojen käytöstä. Kyse on syvemmästä maailmankuvan muutoksesta. Millä tavoin ymmärrämme tilan, elämän ja rinnakkaiselon? Kenelle yhteinen maailma lopulta rakennetaan?

KOHTI POSTHUMANISTISTA SUHDETTA KANSSAELOLLISIIMME

Olen viime vuosikymmenen aikana huomannut, että nykytaiteessa ihmiskeskeisyyttä on alettu yhä vahvemmin kyseenalaistaa, ja posthumanistinen näkökulma on noussut aiempaa keskeisemmäksi. Luonto ei enää näyttäyty pelkkänä ihmisen taustana, resurssina tai romantisoituna faabelina, vaan kysymyksenä siitä, miksi koko rakennettu maailma on suunniteltu yhden lajin ehdoilla. Taiteessa on alettu tarkastella yhä enemmän todellisuutta ei-ihmiskeskeisestä näkökulmasta ja tuoda esiin myös muiden lajien toimijuutta. Toivon, ettei tämä jää ohimeneväksi trendiksi. Näen sen olennaisena osana nykytaiteen ja muun kulttuurikentän tehtävää niin kauan kuin maailma rakentuu ensisijaisesti ihmisen ehdoilla.

Muotoilun ja arkkitehtuurin merkitys on tässä erityinen, koska ne eivät ole vain teknisiä tai esteettisiä aloja, vaan ajattelun materialisoitumista. Ne muuttavat arvot, hierarkiat ja pelot rakenteiksi. Siksi niiden rooli suomalaisen yhteiskunnan uudistajina on osa ratkaisua. Jos haluamme rakentaa tulevaisuutta, joka vahvistaa hyvinvointia ja kulttuurista elinvoimaa, emme voi enää ymmärtää elinvoimaa pelkästään ihmisen hyvinvoinnin mittarina. Elinvoiman tulisi tarkoittaa myös ympäristöjen kykyä ylläpitää monimuotoista elämää toisenlaisille kansaelollisillemme.

Tämä ei ole abstrakti ajatus, vaan näkyä arjen rakenteissa. Lasijulkisivut aiheuttavat lintujen törmäyksiä. Siistit nurmikot ja yksipuolinen kaupunkivihreä vähentävät hyönteisten ravintoa ja elinympäristöjä. Yövalaistus muuttaa yöeläinten liikkumista ja poistaa pimeyden, joka monille lajeille on elinehto. Tieverkostot ja rakentaminen pirstovat elinympäristöjä ja estävät lajien liikkumista.

Tämän lähtökohdan mittakaava näkyy myös biologisesti, ja matematiikka tekee sen kiistattomaksi. Kun tarkastellaan maalla eläviä nisäkkäitä ja lintuja yhdessä, voidaan arvioida, että nykyisin noin 70 % maaeläinten biomassasta kuuluu ihmisen kasvattamille tuotantoeläimille, noin 20–25 % ihmisille ja vain noin 5–10 % villieläimille (ks. Bar-On ym. 2018). Jos katsomme ajassa noin 10 000 vuotta taaksepäin aikaan ennen maanviljelyä ja kotieläinten kasvatusta, tilanne oli lähes päinvastainen: tuotantoeläimiä ei ollut lainkaan, ihmisen osuus maaeläinten biomassasta oli arviolta alle 1 %, ja käytännössä lähes koko maaeläimistö oli villiä.

Muutos käynnistyi maanviljelyn myötä noin 10 000 vuotta sitten, mutta kiihtyi voimakkaasti erityisesti teollistumisen ja modernin rakentamisen aikana viimeisten parin vuosisadan aikana. Olemme muutamassa vuosituhannessa siirtyneet maailmasta, jossa maaeläinten biomassasta oli lähes kokonaan villiä, maailmaan, jossa vil-

lieläimet muodostavat enää murto-osan kokonaisuudesta. Tämä ei ole tapahtunut sattumalta, vaan on seurausta tavoista, joilla olemme rakentaneet, viljelleet, aidanneet, valaisseet, rajanneet ja muokanneet ympäristöä omiin tarpeisiimme. Rakennettu ympäristö ei siis vain heijasta ihmiskeskeistä ajattelua, vaan toteuttaa sen fyysisesti.

RINNAKKAISELO SUUNNITTELUN PERUSKULMAKIVENÄ

Siksi myös ajankohtaista susikeskustelua voi tarkastella tilallisena ja kulttuurisen elinvoiman kysymyksenä. Susi ei ole vain yksittäinen eläin tai poliittinen symboli. Se on merkki siitä, että jaettu tila ei synny itsestään vaan on kulttuurinen ja poliittinen valinta. Se liikkuu maisemassa, joka on rakennettu ihmisen tarpeisiin ja jaettu teillä, asutuksella, talousmetsillä sekä poronhoitoalueella, joka kattaa noin kolmanneksen Suomen pinta-alasta. Kun sudelle ei ole luettavaa, jatkuvaa tilaa, sen läsnäolo näyttyy helposti uhkana, ja huomio kohdistuu eläimeen, vaikka kysymys on ympäristöstä, jonka olemme itse muotoilleet. Tässä mielessä susikysymys on ennen kaikkea tilan jakamisen kriisi.

Tässä arkkitehtuurin ja muotoilun merkitys tulee näkyviin. Ne voivat ylläpitää maailmaa, jossa muiden lajien läsnäolo koetaan poikkeamana, tai ne voivat auttaa rakentamaan ympäristöjä, joissa rinnakkaiselo on mahdollisempi. Tämä voi tarkoittaa eläinten kulkureittejä, maisemarakenteita, jotka vähentävät kohtaamisten ja konfliktien riskiä, julkisivuja, jotka huomioivat lintujen näkökyvyn, kaupunkivihreää, joka tarjoaa ravintoa ja elinympäristöjä eri lajeille, tai valaistusta, joka kunnioittaa pimeyden ekologista merkitystä. Tämä ei ole romanttista paluuta menneeseen, vaan uudenlaista suunnittelun herkkyyttä.

Sama koskee materiaaleja. Muotoilun ja arkkitehtuurin tehtävä ei ole vain järjestää tilaa, vaan myös vähentää kuormitusta jo materiaalien tasolla. Tämä vastuu ei rajaudu suunnitteluun, vaan ulottuu myös rakennuttajien tekemiin valintoihin. Millaisia aineita nostamme maasta, mitä kierrätämme, mitä jätämme tuleville sukupolville? Millaisia rakenteita tuotamme, ja mitä ne tekevät ympäristölleen elinkaarensa aikana? Jos suunnittelun lähtökohdana on vain tehokkuus, myös materiaallinen maailma rakentuu kuluttamisen logiikalle. Jos taas lähtökohdana on vastuu ja jatkuvuus, suunnittelu voi alkaa tukea muutakin kuin ihmisen lyhyen aikavälin etua.

SIVISTYS JA ALTRUISTINEN SUUNNITTELU MONILAJISEN UTOPIAN EDELLYTYKSIÄ

Eläinetiikan näkökulmasta kysymys ei ole vain teoreettinen, vaan moraalinen: filosofi Elisa Aaltola korostaa eläinten olevan moraalisesti merkityksellisiä yksilöitä, joilla on omat kokemuksensa ja intressinsä, ja puhuu jopa sodasta (Aaltola 2024) kuvattessaan ihmisen suhdetta muihin eläimiin. Samaa viestiä vahvasti etologi ja luonnonsuojelija Jane Goodall, jonka elämäntyö teki näkyväksi eläinten tunteet, suhteet ja yksilöllisyyden (Goodall 2010) tavalla, joka muutti käsitystämme eläimistä laajemminkin. Tämä tieto ei jää neutraaliksi, vaan velvoittaa: jos tunnistamme muiden lajien kokemuksellisuuden, emme voi enää suunnitella maailmaa yksinomaan ihmisen näkökulmasta.

Empatian kysymys on tässä keskeinen. Ajattelen, että empatian mitta ei ole siinä, kuinka helposti tunnistamme itsemme toisessa, vaan siinä, kuinka erilaisen elämänmuodon olemme valmiita ottamaan vakavasti. Mitä kauempana toisen olennon aistit, hermosto ja kokemusmaailma ovat omastamme, sitä suurempaa ponnistelua ymmärtäminen vaatii, mutta olennaisempaa kuin täydellinen ymmärtäminen on halukkuus yrittää. Empatia ei rajoitu siihen, miten kohtelemme toisia ihmisiä, läheisiämme tai lemmikkieläimiämme, vaan siihen, olemmeko valmiita huomioimaan sellaiset elämänmuodot, joiden puolustamisesta emme itse tai oma yhteisömme välittömästi hyödy. Tässä kohden arkkitehtuuri ja muotoilu joutuvat koetukselle: onko tila todella jaettu vai ainoastaan ihmisen, kuinka altruistisesti se on suunniteltu?

Elinvoima voidaan tällöin ymmärtää laajemmin ja se liittyy olennaisesti sivistykseen. Olen joskus kuullut ajatuksen, joka liitetään usein Mahatma Gandhiin, vaikka sitä ei ole pystytty varmuudella jäljittämään hänen sanomakseen: ”Kansakunnan suuruus ja sen moraalinen edistys voidaan mitata sen mukaan, miten se kohtelee eläimiään.” Samansuuntaista ajattelua löytyy jo aiemmin filosofi Jeremy Benthamilta (1789). Tässä mielessä sivistykseen ja kulttuuriin kytkeytyvä elinvoima ei ole vain ihmisen hyvinvoinnin mittari, vaan kyky ylläpitää monimuotoista elämää. Arkkitehtuuri ja muotoilu eivät ole tämän kysymyksen sivustakatsojia vaan ne määrittävät, millaiseksi yhteinen tila rakentuu. Taide voi avata mahdollisuuden kuvitella toisin. Arkkitehtuuri ja muotoilu poliittisen tahtotilan avulla ovat osa ratkaisua, toteutuuko tuo mahdollisuus arjessa.

Ehkä juuri tässä voisi olla myös innostava tulevaisuusvisio suomalaiselle arkkitehtuurille ja muotoilulle. Ei vain tehokkaampia, älykkäämpiä tai esteettisesti hioitumpia ratkaisuja, vaan ympäristöjä, joissa elinvoima ymmärretään monilajisesti.

Kulttuurin elinvoima ei synny vain siitä, että tuotamme uusia rakennuksia, esineitä ja palveluja, vaan siitä, että kykymme kuvitella yhteinen maailma laajenee. Lopulta kysymys ei ole siitä, miten luonto mahtuu ihmisen maailmaan. Kysymys on siitä, millaiseksi maailma muotoutuu, kun ihminen muistaa, ettei se ole sen ainoa mitta.

LÄHDELUETTELO

- Bar-On, Yinon M., Phillips, Rob & Milo, Ron (2018). *The biomass distribution on Earth*. Proceedings of the National Academy of Sciences.
- Aaltola, Elisa (2023). *Puhe eläinten puolesta*. Helsinki: Into Kustannus.
- Aaltola, Elisa (2024). *Sota eläimiä vastaan*. Teoksessa Susanna Hast & Noora Kotilainen (toim.), *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bentham, Jeremy (1789). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*.
- Goodall, Jane (2010). *Reason for Hope*. New York: Grand Central Publishing.

PARI RATKAISEE

Ida Kukkapuro

SUOMEN LUOVIEN ALOJEN TÄRKEIN HYÖDYNTÄMÄTÖN
VOIMAVARA EI OLE TEKNOLOGIA, MATERIAALIT TAI INNOVAATIOT.
SE ON TYÖPARIT.

Olen kasvanut työparin taikapiirissä, tarkkaillen ja aistien isovanhempieni, taiteilija Irmeli (1934–2022) ja muotoilija Yrjö Kukkapuron (1933–2025) (työ)elämää. He rakensivat oman ateljeerakennuksensa 1960-luvun lopussa, jotta saattoivat asua työn keskellä sen sijaan, että toivat työn kotiinsa. Yhdestä huoneesta koostuva 200 neliömetrin hyperbolinen paraboloidi piti sisällään kahden luovan tekijän työnurkkaukset, avokeittiön, olohuoneen, juhlatilan, lasten leikit, verstaan, valokuva-studion – mitä milloinkin tarvittiin.

Irmeli ja Yrjö Kukkapuro tapasivat opiskeluaikoinaan Ateneumin B-portaassa. He eivät työskennelleet yhteisten projektien parissa, mutta jakoivat tekemistään jatkuvasti ja toimivat toistensa ateljeekriitikoina. Kummankaan elämäntyö ei olisi ollut mahdollinen ilman toista.

Vuonna 2013 erään arkkitehtitoimistolla vietetyn työpäivän päätteeksi oivalsin, että kasvuympäristöni ei ollut kurioositeetti. Kuulin, kun kaksi Studio Puiston osakasta sanailei jotain päiväkotihakuun liittyen. Työskentelin silloin nuoret arkkitehtuuri-toimistot yhdistävän Uusi kaupunki -kollektiivin tuottajana ja istuin vaihtelevasti eri toimistoilla. Hämmästyin, kun tajusin, että toimiston osakkaat jakavat jokapäiväisen työnsä lisäksi myös kodin ja lastenhoidon. Siis lähes kaiken elämässään!

Kävi ilmi, että useampi kollektiivin toimistoista oli pariskunnan perustama.

Tämä havainto sai minut aloittamaan listani suunnittelualojen työpareista. Se alkoi ilmeisistä nimistä: Aino ja Alvar Aalto, Rut Bryk ja Tapio Wirkkala ja Antti ja Vuokko Nurmesniemi.

Tällä hetkellä mukana on 45 suomalaista paria, lähes 100 ihmistä, ja lista kasvaa jatkuvasti kuullessani uusista tekijöistä. Suuri osa luovasta perinnöstämme on syntynyt näiden parien käsissä.

Olen jatkanut listaa sittemmin pariskunnista ystävyksiin, sisaruksiin ja lapsi-vanhempi -pareihin, sillä läheiset suhteet ovat moninaisia. Yhteistä on yksi luova elämä. Väitän, että työparien välissä oleva jännite on suunnittelu- ja taidealojen katalyytti.

Luovalla alalla elämä on usein työtä, työ on elämää. Työpareilla myös yksityiselämän ihmissuhteet ovat osa työtä.

Luova työ ei rajoitu työpäivän tunteihin, tiettyyn aikaan ja paikkaan. Se ei lopu eläkeikään, se valuu, liukenee ja limittyy kaiken elämän kanssa.

On satumainen tuuri löytää nuorena ystävä tai elämänkumppani, jonka kanssa voi tehdä rinnakkain töitä ja jonka tekemisistä voi vielä vanhanakin innoittua. Tällaisen dynamon syntymisen ei tarvitse olla kiinni vain tuurista.

Miten parit löytävät toisensa ja mitä heiltä voi oppia? Miten pareja syntyy lisää, ja toisaalta, miten olemassa olevia pareja tuetaan kasvamaan kahta ihmistä suuremmiksi toimijoiksi?

DIALOGI JA MONIALAISUUS

Olen vuosien varrella istunut monen työparin studiolla tai kotona ja kysynyt: miten elätte, rakastatte ja teette työnne?

Vastaus on yllättävän johdonmukainen. Nämä parit jakavat elämänfilosofian. Työroolit syntyvät ilman tehtäväkuvauksia, vahvuudet täydentävät toisiaan, ja dialogi on jatkuvaa. Innoittavia havaintoja ja kommentteja syntyy aamiaisella, työmaalla, perheen matkoilla tai avajaisissa. Kyse ei ole tehokkuuden tavoittelusta ja kuormittavasta työn limittymisestä kaikkeen elämään vaan yhteisestä intentioista, joka tekee kokonaisuudesta yhden, yhteisen elämän.

Parien jatkuva käytännön työkalu, mutta myös eksistentiaalinen rakenne, on dialogi. Keskustelu selkeyttää parin osapuolten omaa ajattelua, ja toisaalta haastaa ja pakottaa ajattelemaan uudelleen jo projektin alkumetreillä. Dialogi on yhteisen luomisen mahdollistaja, ja jokainen projekti syntyy ajatusten vaihdosta. Dialogi edellyttää ammattitaitoa ja kykyä erottaa eri roolit, sillä pariskunnista muodostuvat työparit ovat toistensa kollegat, rakastajat ja mahdollisesti kanssavanhemmat.

Työparit toimivat usein yrittäjinä ja ovat vastuussa itsestään, työstään ja tekemisistään. Vastuun rinnalla nousee merkittävästi esiin vapaus, joka myös on monelle taloudellista menestystä tärkeämpää.

Valtaosa työpareista muodostuu kahdesta eri näkökulmasta luovaan alaan. Usein parin osapuolilla on eri koulutukset, tai jos koulutus onkin sama, on molem-

millä omat erikoisalansa. On arkkitehti-muotoilija, taiteilija-sisustusarkkitehti, ison kuvan ajattelija ja millimetritekijä. Strategisti ja käytännön taitaja.

Menestyneet työparit ovat myös hämmästyttävän resilienttejä. Epävarmuus, joka voi lamauttaa yksinyrittäjän, ei kaada heitä, kun sitä ei tarvitse kantaa yksin. Toisen väsyessä, toinen kannattelee ja luovii projektia ohi karikoiden.

YHDESTÄ KAHTTEEN

Luova ala on kärsinyt viime vuosien kulttuurileikkauksista ja talouslamasta. Esimerkiksi visuaalisen viestinnän kenttä ei ole synnyttänyt merkittäviä uusia toimistoja lähes vuosikymmeneen.

Yrittäjyyden yleisin muoto Suomessa on yksinyrittäjyys. Suomen kaikista työllisistä yrittäjiä on reilu kymmenesosa, ja heistä yksinyrittäjiä kaksi kolmasosaa – se näkyy sekä kasvun puutteena että uupumisena. Myös luova ala on täynnä lahjakkaita yksinyrittäjiä, jotka tekevät töitä, selviytyvät ja kantavat epävarmuuden yksin. Mistä yksinyrittäjät löytävät dynamonsa?

Usein työparit löytävät toisensa opiskeluaikana. Se ei ole sattumaa. Yhteydet syntyvät yhteisten kokemusten, matkojen ja epämuodollisen yhdessäolon kautta. Mutta kuinka moni instituutio tarjoaa yhteyksien syntymiselle mahdollisuuksia tietoisesti?

Ja toisaalta, tässä ajassa ei voi olla ajattelematta viheliäisiä, alati pahenevia ongelmia, joiden kanssa ihmiskunta painii. Luovien ihmisten notkeasta ja uudistavasta ajattelusta on oltava laajempaa hyötyä. Suurin haaste ei ajassamme ole kaupungistuvan maan kotien kalustaminen, vaan planeetan rajoihin asettuminen. Ratkaisuja luomaan tarvitaan uudenlaisia yhdistelmiä! Mitä ovat ne alat, joista luovan alan tekijät löytävät työparinsa, jotka auttavat vastaamaan tämän päivän haasteisiin?

Tässä rakenteella on väliä.

RAKENTEIDEN TUKI

Mitä siis pitäisi tehdä?

Ensinnäkin: siellä, missä monialaisuutta jo on, on tuettava aistivoimaisia kokemuksia. Kenttäkurssit, opintomatkat, yhteiset projektit eri koulutusohjelmien välillä – kaikki ne tilanteet, joissa ihminen oppii tuntemaan toisen ihmisen paineen alla, epämuodollisesti, aidosti, ovat ystävyshautomaita. Työpari ei löydy etäopetuksessa, CV:stä, yhteisen kampuksen aulasta eikä verkostoitumistapahtumista.

Yhteys löytyy hetkistä, kun ollaan yhdessä retkellä, eksyksissä huonossa kelissä, jumissa junassa, pikkutuneilla, otetaan yötä myöten osaa alan suunnittelukilpailuun tai tavataan joka päivä samalla työhuoneella.

Toiseksi: tehdään pariyritystä näkyväksi. Suomalaisessa luovassa kentässä on kymmeniä menestyviä työpareja. Kun Yrjö Kukkapuron suunnittelua käsitellään, Irmeli on ollut pitkään sivulause. Heteroparien saavutuksia on usein luettu miesten kautta. Instituutioilla on valta muuttaa tätä: nostaa esiin ystävyys ja kertoa tarinoita tasapuolisemmin. Tämä vaatii resursseja arkistointiin, sitten niihin sukeltamista ja kriittistä historiantutkimusta.

Kolmanneksi: tuetaan jo olemassa olevia pareja. Pariyrityksillä on erityisiä juridisia, taloudellisia, arkisia ja rakenteellisia tarpeita. Neuvonta, mentorointi ja vertaisverkot, jotka on suunniteltu nimenomaan pareille, olisivat pieni investointi, joilla voi tehdä suuren vaikutuksen.

Luovan alan kasvua haviteltaessa on keskeistä auttaa pareja kasvattamaan tiimiään kahdesta kolmeen, neljään ja niin edelleen.

Työparit ovat luovuuden dynamo. Dynamo tarvitsee ympäristön, joka tunnistaa kahden pisteen välisen energian ja auttaa sitä säteilemään laajemmalle.

LÄHTEET:

- Barnett, F. & Barnett, S. (1988). *Working together. Entrepreneurial couples*. Ten Speed Press.
- Dahl, M. S., Van Praag, M. & Thompson, P. (2015). Entrepreneurial couples. In *75th Annual Meeting of the Academy of Management*, AOM.
- Farrell, M. P. (2001). *Collaborative Circles – Friendship Dynamics and Creative Work*. The University of Chicago Press.
- Hennecke, J. & Hetschko, C. (2021). *Do You Really Want to Share Everything? The Wellbeing of Work-Linked Couples*. CESifo.
- Hirvi-Ijäs, M. (2022). *Taidetta kaksin*. Parvs.
- Juurinen, J. & Holmström, P. (2025). *Luovat parit*. Cozy Publishing.
- Shen, J. (2014). Powers of two: Finding the essence of innovation in creative pairs. Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt.
- Tilastokeskus (2023). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. [Viitattu 11.3.2026 <https://stat.fi/fi/tilasto/yrti>]
- Yleisradio. (2021–2022). *Luovia suhteita* [TV-sarja]
- Weckman, E. (2015). Koulutammeko yksinäisiä sankareita vai tiimityöläisiä? - Arkkitehti (suunnittelu) opetuksen suhde ammattiin. *Research in Arts and Education*, 2015(2), 27–40.

ELINVOIMASTA OLINVOIMAAN

Jussi Laine

Moniko meistä elää niin, että rahat ovat loppu kuukauden kymmenentenä päivänä, kun palkkapäivä on kuukauden viimeinen päivä? Suomalainen ylikulutuspäivä, eli laskennallisesti se päivä vuodesta, jona ihmisten ekologinen jalanjälki ylittää maapallon vuotuisen biokapasiteetin – kyvyn tuottaa uusiutuvia luonnonvaroja ja käsitellä fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä, oli 6. huhtikuuta vuonna 2024, aikaistuen vuosi vuodelta.

HUONO KASVATUS

Moderni suunnittelijaidentiteetti perustuu kehitysksoon. Tässä ajatusmallissa paikoilla, tiloilla ja tuotteilla on elinkaari, jonka päätyttyä ne uusitaan paremmaksi, ajassa lineaarisesti hanke kerrallaan. Uusimistarve tulee, kun paikan tai tuotteen elinkaari on tullut päätökseensä joko ekonomisesti, esteettisesti, teknisesti tai sille ilmaantuu uusi käyttäjä tarpeineen. Käyttäjän mukana paikalle saapuu uusi suunnittelija, jonka jälkeen aina seuraava suunnittelija, jne. Edellisen tekijän luoma ympäristö tai tuote poistetaan ja korvataan uudella. Prosessi on meihin iskostettu opiskellessamme muotoilua, arkkitehtuuria tai sisustusarkkitehtuuria. On kuitenkin tieteellisesti todistettu, että tällainen malli ei tuota ihmiskunnalle, eikä yksilöille pidemmällä aikavälillä suotuisia tuloksia. Meillä ei ole varaa uuteen.

On epämiellyttävää kohdata oman kulttuurimme tuho, mutta olemme sulkeet siltä silmämme jo kauan. Ilmastonmuutos ja luontokato ovat akuutti kriisi, jonka ratkominen ja johon sopeutuminen vaatii täysin toisenlaista arvottamista kuin mitä vallitseva jatkuvan kasvun logiikka meille opettaa. Suunnittelijaidentiteetin pohjaksi tarjottu kehitysusko on niin kytköksissä fyysiseen materiaan, että edistys tarkoittaa lisää tavaraa, tuotteita ja uutta ostettavaa. Tuo kytkös on irrotettava ja edistykselle tulee löytää uusia määritelmiä. Tarvitaan avoin tunnustus siitä, että nykyinen talousjärjestelmä ei pitkällä aikavälillä täytä odotuksia, jotka siihen on ladattu. On oleellista saada aikaan globaali, uskottava, yhteiskunnallinen konsensus, joka ottaa jatkuvan kasvun mallin vaihtoehdot vakavasti.

AMMATILLINEN SÄRKY

Suunnittelija ei ole generaattori vaan tilaajan palveluksessa oleva konsultti. Suunnittelijan tehtävä on antaa muoto niille ihanteille ja tavoitteille, joita toimeksiantaja on hankkeelle määritellyt. Yhtälössä valmis suunnitelma on toimeksiantajan tavoitteiden ja suunnittelijan asiantuntijuuden synteesi. Suunnittelijan asiantuntijuus kriisiytyy, kun suunnittelutyötä tarjoava talousjärjestelmä ei kykene tuottamaan pitkäjänteistä hyvinvointia ja pitämään yllä planetaarisen hyvinvoinnin edellytyksiä. Kehitysusko kriisiytyy, kun suunnittelija ei koe parantavansa maailmaa vaan tuhoavansa sitä.

Lineaaritalouden ja akuutin ympäristökriisin vuoksi toimeksiantajan ja suunnittelijan yhtälöstä on pudonnut pois suunnittelijan asiantuntijuus. Meillä on jo pitkään vallinnut kulttuuri, jossa suunnittelijan vahvin ääni on ollut kokousmuistioon kirjattu eriävä mielipide. Näin suunnittelija pesee kätensä sellaisista suunnitteluratkaisuista, joita hän ei kokemuksensa, arvojensa ja näkemyksensä pohjalta voi suositella. Konkreettisesti näin tapahtuu, kun käsitellään esimerkiksi arkkitehtuurihankkeen materiaali- ja rakenneratkaisuja, käyttötarkoituksen ja tilamitoituksen kysymyksiä: määritellään tilaohjelmaan liian pieniä asuntoja tai reagoidaan koulusuunnittelun trendeihin. Suunnittelijan toimi on tyypistynyt puhtaaksi piirtäjän ja stylistin rooleihin.

Asiantuntijuuden kadottamisesta syntyvä ammatillinen arvostiririita on perustavanlaatuinen ja se kasvaa jatkuvasti. Kehityksen myötä on syntynyt suunnitteluumattilaisten joukko, jotka aktiivisesti ovat jättäytyneet pois suunnittelijan ammatista, koska he eivät koe siinä toimimista eettisesti oikeaksi. Syyt liittyvät keskeisesti ekologisen kriisin ja talousjärjestelmän väliseen ristiriitaan. Tällaisessa ristiriidassa jatkuvasti eläminen on yksilölle kuormittavaa.

UUSI IDENTITEETTI

Vuonna 2022 suomessa syntyi 10,7 miljoonaa tonnia (10 700 000 000 kg) josta rakenus- ja purkujätettä. Tästä 54 painoprosenttia kierrätettiin tai uudelleen käytettiin: metallit ja lasi kiertoön, puu energiaksi jne. Loput 46 painoprosenttia (4 922 000 000 kg) on kaatopaikalle päätyvää sekajätettä. On nykysuunnittelijan kannalta kiusallista, että vielä sata vuotta sitten lähes kaikki rakennetun ympäristön purettu materiaali jatkoi elämäänsä uusien rakennusten osina antiikin *spolia* -käytännön mukaisesti. Rakennukset siirrettiin tai niille etsittiin uusia käyttötarkoituksia ja niitä muokattiin uusiin tarpeisiin.

Ajatus kiertotaloudesta ei siis ole uusi ja se ei useissa tapauksissa vaadi meiltä uusia keinoja vaan *kohtuullisemman ajan* suunnittelumenetelmien uudelleenomaksumista. Nyt on arkkitehdeille ja muotoilijoille kiitollinen aika toimia ammatissa. Koko rakennus- ja taideteollisuusalan on herättävä, ihanteiden on muututtava ja roolit määriteltävä uudestaan. Uutta luovasta suunnittelijasta tulee hoivaaja, rakentajasta korjaaja, saneeraajasta siivoaja ja määrittelijästä etsijä. Jälleen kerran historiassa suunnittelijan ammatti ja rooli hakee paikkaansa.

Samaan aikaan meidän tulee kommunikoida yleisölle ja tilaajille millainen on uusi, kestävä, kaunis tulevaisuus. Näen, että meidän tulee suunnittelijoina aktiivisemmin osallistua julkiseen keskusteluun, kirjoittaa ja järjestää näyttelyitä ja vaikuttaa sekä yksilöinä, että ammattijärjestöjen ja muiden kollegiaalisten ryhmittymien avulla. On meidän työmmä, suunnittelijoina osoittaa, että tuo tulevaisuus on toivottava ja tavoiteltava, jotta talousjärjestelmämme voi vapautua lineaariajattelusta.

UUDET IHANTEET

Ajattelutapojen ja arvojen muutos on mahdollinen ja saavutettavissa. Käytän tässä populaariesimerkkinä turkiksia: Se mikä vielä hyvin lyhyen aikaa, kymmenen–viisitoista vuotta sitten oli kulttuurisesti ihailtu, arvostettu ja kauniina pidetty vaatekappale, on nykyään arveluttavana nähty valinta. Vain kiertotalouden mukainen turkis on suurimmalle osalle eettisesti ja siten myös esteettisesti mahdollinen. Sisustuksessa ja rakentamisessa kyseenalaisia merkityksiä tiedon kasvaessa saavat erilaiset komposiittimateriaalit, lasi, betoni ja luonnonkivi. On radikaalia, että tällaiset rakentamisen ja muotoilun perusmateriaalit näyttäytyvät arveluttavina ja ovat matkalla kohti turkisten kohtaloa: muuttumassa rumiksi niiden ekologisen hinnan vuoksi. Syntyy uutta estetiikkaa ja uusia ihanteita. Suunnittelijan keinovalikoimaan ilmaantuvat epätäydellisyys, eriparisuus, nuhjaantuminen, patina. Täydellisyyden tavoittelun sijaan pohdimme mitä voisi jättää tekemättä; mikä on riittävän hyvä tai sopiva.

UUSI AIKA

Ehkäpä elinvoima ei ole kasvun voimaa vaan olinvoimaa: voimaa pysähtyä ja todeta, että nyt riittää. On opeteltava jälleen kyky asettua taloksi, sopeutua ympäristöön, rakennuksiin, tuotteisiin, paikkoihin ja estetiikkaan, joka ei ole juuri meidän tarpeisiimme räätälöity. On aika varjella jo rakennettua ja löytää uutta ja elähdyttävää jo olemassa olevasta ja asioiden uusista yhdistelmistä ja yllättävistä rinnastuksista.

Kulttuurimme ei kaipaa uudisrakennusmonumenttia Helsingin Etelärantaan, jäämään kohoavan meriveden alle, vaan muistettava tekemme voi olla käytöstä poistuneen fossiilienergialaitoksen muuntaminen museokäyttöön.

En näe tulevaisuutta masentavana vaan innostavana. Aika haastaa meitä suunnittelijoina ja velvoittaa toimimaan uudella tavalla. Kun pian tulee kaksikymmentä vuotta kirjautumisestani opiskelijaksi Taideteolliseen korkeakouluun, olen siirtynyt lineaarisesta kehityskosta sykliseen. Toivon, toteutuneet suunnitelmani muuttuvat tulevaisuudessa, ammattitaitoni ansiosta jälkeeni tulevien suunnittelijoiden *spoliaksi*, joka kiertää yhä uudestaan muovautuvassa rakennetussa ympäristössä pysähtyen välillä vaalittavaksi, rakastetuksi ympäristöksi. Emme tarvitse monumentteja vaan meidän tulee suunnitella kauniita raunioita.

Spolian uudelleenomaksuminen tarkoittaa suunnittelijan katseen kääntämistä: sen sijaan että kysymme mitä tarvitaan uutena, kysymme mitä meillä jo on ja mitä kaikkea se voi joskus olla meistä huolimatta. Tämä uusi estetiikka voi olla tila, jossa tunnustetaan jotain tuttua: oven kahvan muoto, aiempi kulkureitti lattiassa tai hiukan vino, sovitettu ikkuna. Spolia on materiaalista muistia, joka on tehty näkyväksi tilassa. Kauniit, käyttökelpoiset rauniot eivät ole luopumista vaan lupaus jatkumosta.

MUOTOILIJAN TYÖN ARVOSTA

Reeta Laine

Tässä ammatissa tunnen usein olevani tarpeeton. Olen työskennellyt muotoilijana yhdeksän vuotta, mutta en vielääkään ole pisteessä, jossa ansaitsisin tarpeeksi voidakseni elää sillä. Viimeiset neljä vuotta olen toiminut itsenäisenä ammatinharjoittajana ja ansaintani tulisi perustua rojalteihin: suunnittelen tuotteita, muotoilualan yritykset ottavat ne halutessaan tuotantoon ja saan pienen prosenttiosuuden myynnistä. Rojaltiprosentti on pieni, sillä tuotteen hintaan tulee luonnollisesti mahtua myös kaikki muut kulut sekä kate. Loogisesti tämä tarkoittaa, että ansaitakseni, minun tulee suunnitella tuotteita, jotka myyvät hyvin. Todella hyvin. Niin hyvin, että suomalaisilla markkinoilla se on harvoin mahdollista. On tähdittävä ulkomaille, suurempiin volyymeihin ja laajempiin jakeluketjuihin.

Tämä ansaintamalli tarkoittaa jatkuvaa epävarmuutta. Lahjakkuus ei yksinään riitä, on oltava oikeassa paikassa oikeaan aikaan, siedettävä epävarmuutta ja löydettävä muita tapoja ansaita, todennäköisesti vuosien ajan. On oltava sitkeä, ennalakoiva, ja valmis tekemään suunnittelun lisäksi töitä myös oman työn näkyvyyden varmistamiseksi. Työni ovat olleet useasti esillä kansainvälisesti merkittävässä julkaisuissa, mutta lähes aina siksi, että olen itse ottanut yhteyttä, lähettänyt kuvat ja kirjoittanut valmiit tekstit. Sama pätee yritysyritysteistyöhön: ideat eivät lähde liikkeelle yritysten kutsusta, vaan omasta aloitteestani.

Prosessi on kuluttava. Keksin idean, teen prototyyppijä, hion konseptia ja annan kaikkeni, jotta lopputulos olisi jotain uutta ja merkittävää. Sitten lähetän sen maailmalle. Käytän kaikki verkostoni: Tapasinko joskus jonkun tästä firmasta jos sain? Seuraako kukaan heistä minua Instagramissa? Esittelen ideani niin, että se istuu täydellisesti juuri kullekin yritykselle. Sen on oltava jotain mitä heillä ei vielä ole, jotain mitä he tarvitsevat. Sitten lähetän esityksen ja siirryn eteenpäin. Odottaminen on turhaa. Jos vastaus joskus tulee, se on yllättävää.

Tunne on jo niin tuttu, että olen sille vähän turta: Tämä ala ei varsinaisesti tarvitse minua.

MUOTOILU MURROKSESSA

Kokemukseni on henkilökohtainen, mutta se liittyy laajempaan, alamme määrittelevään rakenteeseen. Tästä rakenteesta ja sen ongelmallisuudesta keskustellaan tällä hetkellä myös kansainvälisesti. Esimerkiksi Max Fraser kirjoitti Dezeenille artikkelin *“Everything that's wrong with design”* (20.11.2025), jossa hän kritisoi nykyisiä ansaintamalleja, luovan työn painottumista näkyvyyteen ja alan riippuvuutta kulutuksen kasvusta. Fraserin näkemykset resonoivat monin tavoin omien kokemusteni kanssa ja osoittavat, että muotoilun alan haasteet ovat globaaleja, eivät vain suomalaisia.

Rojalteihin perustuva malli on syntynyt maailmassa, jossa talouskasvu, laajenevat markkinat ja lisääntyvä kulutus ovat olleet oletusarvoja. Mitä enemmän tuotteita myydään, sitä paremmin muotoilija pärjää. Ansaintamalli on suoraviivainen ja suosii yrityksiä tekijöiden sijaan. Tuotteesta maksetaan vasta, kun se myy. Mutta maailma on murroksessa ja emme enää kuluta samoin kuin ennen. Haluaisin sanoa, että se johtuu ihmisten lisääntyneestä kiinnostuksesta kestävään kehitykseen, mutta se ei taida olla totta. Muutos ei johdu siitä, että ihmiset olisivat erityisen valveutuneita, vaan siitä, että heillä ei yksinkertaisesti ole enää varaa kuluttaa kuten ennen. Elinkustannusten ja hintojen nousu on tehnyt muotoilusta luksusta, yhä harvemmalle saavutettavaa. Silti ala toimii yhä kuin rajaton kasvu olisi itsestäänselvyys. Kestävyys, kohtuullisuus ja pitkäikäisyys ovat ristiriidassa tämän toimintamallin kanssa.

Minua kiinnostaa muotoilussa kaikkein eniten ongelmanratkaisu. Se on keskeinen osa massatuotantoa. Miten toteutetaan esine niin, että se on järkevä tuotanto? Arvostan suuresti taiteeseen ja käsityöhön perustuvaa artesaaniteytystä, mutta oma kiinnostukseni on aina ollut suunnitella esineitä, jotka tavoittavat suuria määriä ihmisiä. Haluan, että muotoilu on tulevaisuudessakin saavutettavaa mahdollisimman monelle. Mielestäni on selvää, että kulutuksen tulee vähentyä, ja alamme tulee muokkautua yhä järkevämpään suuntaan kestävä kehityksen kannalta. Kuka siis saa suunnitella ja kenelle? Nyt olisi hyvä hetki pohtia, miten varmistamme, että kestävyys ja laatu eivät tulevaisuudessa ole arvoja, joihin vain kaikkein etuoikeutetuimmilla on varaa.

Ala ei kapene vain ostajan näkökulmasta. Muotoilijana ansaitseminen on niin haastavaa ja vuosien työn takana, että se ei ole kaikille mahdollista. Kyse ei ole vain lahjakkuudesta tai motivaatiosta, vaan siitä, kenellä on varaa odottaa, tehdä töitä ilman välitöntä korvausta ja investoida itseensä pitkällä aikavälillä. On itsestäänselvä, että kaikilla ei ole siihen tarpeeksi etuoikeuksia, tukea ja mahdollisuuksia.

Tämä kaventaa alaa huomaamatta. Kun vain ne, joilla on taloudellista ja sosiaalista pääomaa voivat jäädä alalle, myös näkökulmat, kokemukset ja tarinat kapenevat. Muotoilu, jonka tulisi vastata moninaisen yhteiskunnan tarpeisiin, heijastaa ka-peampaa todellisuutta.

AMMATTIT Aidon Merkitys

Ennen muotoilua opiskelin elokuva-alaa. Opintoni sijoittuivat aikaan, jolloin digika-merat kehittyivät nopeasti ja niitä alettiin käyttämään jopa suuren budjetin eloku- vissa. Keskusteluissa toistui ajatus siitä, että digikamerat, joita kaikki osaisivat käyt- tää ja jotka olivat halvempia kuin filmille kuvaaminen, muuttaisivat alaa suuresti. Tulevaisuudessa olisi mahdollon tietää kuka on ammattilainen ja kuka on amatööri, koska kuka vain voisi halutessaan tehdä koko illan elokuvan.

Nyt, viisitoista vuotta myöhemmin, tuo huoli tuntuu liioitellulta. Muutos oli varmasti suuri, mutta se ei tehnyt kenestä tahansa elokuvantekijää. Ammattilaisuus ei ollut koskaan kiinni pelkistä välineistä. Ratkaisevaa on se, mitä halutaan sanoa ja miksi. Kamera voi mahdollistaa ilmaisun, mutta se ei korvaa näkemystä, kokemusta eikä kykyä rakentaa merkityksellistä kokonaisuutta.

Sama pätee muotoiluun. Työkalut, tuotantomenetelmät ja jakelukanavat muut- tuvat, mutta alan suunta ei synny niistä. Se syntyy tekijöiden ajattelusta, arvoista ja ammattitaidosta. Muotoilun sisältö – *se mitä ja miksi* suunnittelemme – määrittäy muotoilijoiden kautta. Siksi ajatus muotoilijan tarpeettomuudesta on absurdi. Ala ei voi uudistua ilman niitä, jotka sitä ajattelevat ja kehittävät. Työvälineillä, kuten ka- meroilla, on merkitystä, mutta kuvauksesta tekee merkityksellisen tarina, jonka se kertoo. Samalla tavoin onnistuneen esineen tekee sen toimivuus, estetiikka ja kyky herättää kiinnostus. Nämä eivät ole hienouksia, joista voi säästää, vaan työn ydin. Juuri ne synnyttävät sen arvon, jota markkinoilla mitataan. Ne ovat sitä ammattitai- toa, jota meillä luovan alan tekijöillä on.

Ammattilaisen osaaminen ei katoa teknologian tai taloudellisten rakenteiden muuttuessa. Kysymys on pikemminkin siitä, annetaanko tälle osaamiselle tilaa vai- kuttaa alan suuntaan.

Itselleni tarkoitus tulee estetiikan ja käytännöllisyyden yhdistämisestä. Ajatuk- sesta, että esineillä, joita käytämme ja joilla ympäröimme itsemme, on suuri merki- tys hyvinvoinnillemme. Merkitys on myönteinen silloin kun ne paitsi toimivat, ovat myös kiinnostavia, kauniita ja meille tärkeitä. Lisäksi minua ajaa kestävä kehityk- sen arvot. Esineiden tulisi olla kestäviä, korjattavissa ja eri materiaalien toisistaan irrotettavissa. Suosin uusiutuvia materiaaleja, vältän muovia ja liimaamista. Tuo-

tannon tulisi olla mahdollisimman lähellä, materiaalien paikallisia. Siihen en toki voi juurikaan vaikuttaa, tuotannosta päättää yritys, joka tuotteita myy.

KUKA PUHUISI MUOTOILUSTA?

Kaiken kaikkiaan vaikutusmahdollisuuteni ovat tällä hetkellä rajalliset. Muotoilusta puhutaan melko vähän ja uutiset tuntuvat keskittyvän yritysten myynteihin, olivat ne sitten nousussa tai laskussa. On hienoa, että meillä Suomessa on näinä haastavi- nakin aikoina ollut myös menestystarinoita, yrityksiä, jotka ovat nousseet jopa kan- sainväliseen suosioon. Kuitenkin, kun seuraan Suomessa keskustelua muotoilusta, en juuri näe itse muotoilijoita edustettuna. Alaa koskeva keskustelu keskittyy histo- riamme suuriin nimiin ja yritysten saavutuksiin, eikä uusia tekijöitä nosteta esiin.

Näen ympärilläni elävän, uudistuvan ja inspiroivan muotoilun kentän, joka ta- pahtuu juuri nyt. Mutta rakenteellinen näkymättömyys pakottaa monet muotoilijat markkinoimaan itse itseään. Jos muotoilijoiden odotetaan olevan sekä tekijöitä, että oman työnsä puolestapuhujia, katoaa viestinnästä voima, tietynlainen uskottavuus. Kuka arvioi mikä on hyvää ja mikä huonoa? Työmme tulisi herättää ajatuksia, sitä tulisi nostaa kun se on arvokasta ja tarvittaessa sitä tulisi kritisoida. Jos haluam- me, että muotoilu säilyy luovana alana, joka kehittää ja uudistaa, tarvitsemme tilaa ja rakenteita, joissa muotoilijat voivat olla tekijöitä ilman, että heidän täytyy yksin kantaa koko viestintätaakkaa.

Keskustelun muotoilusta tulisi tunnistaa luovan työn merkitys, ei vain sen kau- pallinen potentiaali. Ideaalitalanteessa siihen osallistuisivat kaikki: muotoilusta tie- dottavat kanavat, museot, järjestöt, media, yritykset sekä tekijät itse. Suomessa on jo useampiakin kanavia, jotka tiedottavat suomalaisesta muotoilusta. Kaiken lisäk- si muutaman vuoden päästä meillä on uusi, upea Arkkitehtuuri- ja Designmuseo! Lisäksi meille muotoilijoille on myös oma järjestö. Näissä alustoissa piilee suurta potentiaalia monipuolistaa keskustelua muotoilusta, seurata mitä alalla tapahtuu juuri nyt ja tuoda muotoilijoita näkyville.

Ennen kaikkea toivon, että tulevaisuudessa tarkoitus korostuu yhä entises- tään. On selvää, että ala on murroksessa ja tapa kuluttaa muuttuu. Joudumme yhä enemmän perustelemaan, syystäkin, miksi teemme. Muutoksen keskellä ja oikeaa suuntaa etsittäessä koen, että meidän muotoilijoiden ammattitaito odottaa kärsi- vällisesti mahdollisuutta olla hyödyksi. Muotoilijoiden työnkuvaan uudistaminen, kehittäminen ja kyseenalaistaminen kuuluu hyvin luonnollisella tavalla. Tätä osaa- mista tulisi valjastaa alan kehityksen eduksi ja sille tulisi luoda mahdollisuuksia. Se

tarkoittaa projekteja, joihin liittyy palkallista taiteellista työskentelyä. Ansaintamalleja, jotka antavat tilaa kokeiluille ja kehitykselle.

Itse en osaa lopettaa. Esineet, niiden toiminnallisuus ja estetiikka, kiinnostavat minua sellaisella tasolla, joka pitää minut kytkettynä tähän ammattiin, tarpeellisenä tai tarpeettomana. Tässä ammatissa parasta on, että siinä voi kehittyä jatkuvasti. Tiedän, että en ole tehnyt vielä parasta työtäni, ja se pitää minut uteliaana uusille mahdollisuuksille, materiaaleille ja tekniikoille, joita en vielä osaa hyödyntää. Toivon voivani tulevaisuudessa olla osa muotoilun alaa, joka uskaltaa ottaa riskejä, keskustella, arvioida ja kritisoida. Ala, joka näkee luovan työn merkityksen ja osaa hyödyntää sitä.

MAISEMA-ARKKITEHTUURI RAKENTAA ELINVOIMAA LUONNON EHDOILLA

Varpu Mikola

Kulttuuri-sanalla on maaperäinen historia. Se juontaa juurensa viljelystä ja puutarhan hoidosta: maan muokkaamisesta, kasvuolosuhteiden ymmärtämisestä ja toivotun kehityksen vaalimisesta. Ihmisen asettuminen aloilleen, työtehtävien eriytyminen ja nykyisten yhdyskuntien synty ovat olleet mahdollista vain luonnon kesyttämisen ja hoivaamisen kautta. Teollistumisen myötä tapahtui keikahdus, jonka seurauksena luonnonvarojen liiallinen hyödyntäminen alkoi kiihtyvällä tahdilla uhata ekosysteemien toimintaa. Nyt tarve ekosysteemien elvyttämiselle ja ympäristön hoivaamiselle on suurempi kuin koskaan. Maisema-arkkitehtuuri pureutuu tähän tarpeeseen. Se on taiteenala, joka rakentaa uusia kulttuurisia käytäntöjä sekä haastaa hahmottamaan luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin yhteyden.

LUONTOPOHJAISET RATKAISUT JA EKOSYSTEEMIPALVELUT SUUNNITTELUN PERUSTANA

Maisema-arkkitehdin työn ydin on luonnon prosessien kunnioitus ja suunnittelu niiden ehdoilla. Voidaan sanoa suunnittelussa käytettävän luontopohjaisia ratkaisuja. Ne tarkoittavat suunnittelua ja toimenpiteitä, jotka hyödyntävät luonnon omia prosesseja ympäristö, yhteiskunta ja taloushaasteiden ratkaisemiseksi. Luontopohjaiset ratkaisut taas käyttävät toimintaperiaatteenaan ekosysteemipalveluita. Ekosysteemipalvelut ovat luonnon tuottamia hyötyjä, jotka parantavat suoraan tai välillisesti ihmisen hyvinvointia. Säilyttämällä, hoivaamalla sekä suunnittelemalla elinympäristöjä kaikille elollisille, voimme tukea sekä ihmisen että luonnon hyvinvointia.

TEHTÄVÄNÄ EKOLOGINEN JÄLLEENRAKENTAMINEN

Kuten muukin kulttuuri, myös maisema-arkkitehtuuri heijastelee aikansa arvoja. Vaikka maisema-arkkitehtuuri alana perustuu kestäväyyteen ja luonnonolosuhteiden sekä kulttuuristen kerrosten harmoniaan, on tosiasia, että osaltaan maisema-arkki-

tehtuuri on palvellut maapallon kestävyvylle tuhoisaa kasvutaloutta. Teollisessa ja modernistisessa yhteiskunnassa maisema-arkkitehtuurin rooli on usein ollut peitellä, paikata, pehmentää, koristella ja kuorruttaa epäinhimillistä mittakaavaa tai toimintoa. Liikenneympäristöt ovat tästä hyvä esimerkki.

Nyt yhteiskunnassa on herätty kestävyysmurrokseen, elämme globaalien haasteiden kuten biodiversiteettikadon ja ilmastonmuutoksen ratkaisevia hetkiä. On tarpeen muuttaa suunnittelukäytäntöjä, rakentamisen menetelmiä sekä laajemmin totuttuja tapoja ja ajattelua. Tämä on ammattikunnalleni tärkeä tilaisuus osoittaa, miten maisema-arkkitehtuurin keinot ovat monella tapaa avainasemassa, kun etsitään ratkaisuja yhä paheneviin ympäristöhaasteisiin, kuten kaupunkitilviin, luontokatoon, lämpösaarekilmiöön tai sosiaalisen eriarvoisuuden kasvuun. Rakennetun ympäristön sopeutuminen muuttuvaan ilmastoon vaatii suunnittelua. Ilmastonmuutosta taas voidaan hillitä vain hiiltä sitomalla. Kasvulliset ympäristöt ovat tehokkain ja edullisin keino hiilen sidontaan. Sekä kasvillisuus että maaperä toimivat hiilinieluinä. Ratkaisukeinoja ovat suojele, ennallistaminen, maankäytön valinnat, uudistava maa- ja metsätalous sekä hiiliviisaat käytännöt ympäristön hoidossa. Luontopohjaiset ratkaisut ovat useimmiten myös monihyötyisiä, eli hiilen sidonnan lisäksi ne voivat esimerkiksi sitoa ravinteita, parantaa ilmanlaatua ja lisätä luonnon monimuotoisuutta.

SUUNNITTELU LUO AINEETONTA JA AINEELLISTA ARVOA

Kun puhutaan ympäristöhaasteita ja niiden ratkaisemisesta, puhutaan myös taloudesta. Mistä rahoitus viheliäisien ympäristöhaasteiden ratkaisuun voidaan löytää? Elämme niukkuuden aikaa, eikä maisema-arkkitehtisuunnittelu äkkiseltään kuulostaa ensisijaisen tärkeältä. Kuitenkin luonnon tarjoamat ekosysteemipalvelut tuottavat taloudellista hyötyä, ja suunnittelua tarvitaan, jotta ekosysteemipalveluita voidaan hyödyntää kestäväällä tavalla. Maailmanpankin laatiman arvion mukaan yhden dollarin investointi luontopohjaisiin keinoihin ilmaston muutokseen varautumisessa tuo neljän dollarin edestä hyötyä ennaltaehkäisemällä vahinkoja ja riskejä¹. Samaan aikaan kansainvälistä kehitysrahoitusta myönnettiin luonnolle haitallisiin investointeihin yli 140 kertaisesti luontopohjaisia ratkaisuja hyödyntäviin investoin-

teihin verrattuna². Vaikka vertailuluvut koskevat kehittyviä maita, on tilanne saman suuntainen Suomessa ja Euroopassa. American Society of Landscape Architects in julkaiseman tutkimuksen mukaan maisema-arkkitehtisuunnittelun avulla voidaan maksimoida luontopohjaisten ratkaisuiden taloudelliset hyödyt³.

UUSI MAISEMA

Maisema-arkkitehtuuri toimii järjestelmien tasolla: se vahvistaa ekosysteemejä, lisää monimuotoisuutta ja muokkaa kaupunkeja sopeutumaan muuttuvaan ilmastoon. Kuitenkaan kyse ei ole vain ongelmanratkaisusta, vaan luovuudesta, joka kytkee ekologiset prosessit ja esteettiset kokemukset yhteen. Työmme tulee synnyttää myös elämyksiä, iloa ja oivalluksia. Meidän tulee luoda monella eri tasolla elinkelpoisia ympäristöjä, huomioiden mm. lapset, yksinäiset, liikuntaesteiset tai erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset. Tulevaisuuden kaupunkitiloille asetettut monet tavoitteet vaativat myös uudenlaista estetiikkaa. Totutut nurmialueet tai puurivit eivät vastaa tämän hetken tarpeeseen tai arvoihin. Ilmastoviisaat, luonnon monimuotoisuutta ja ihmisen hyvinvointia paremmin tukevat kaupunkiympäristöt kunnioittavat olemassa olevaa luontoa, jättävät tilaa tuleville villoille ekosysteemeille, eikä niiden kehitys pysähdy, vaan ne muuttuvat ajassa. Ne tekevät näkyväksi keinot, joilla sopeudumme maapallon muuttuvaan tilaan. Maisema-arkkitehtuuri on taidetta, joka antaa toivoa tulevaan.

¹ Hallegatte, Stephane; Rentschler, Jun; Rozenberg, Julie. 2019. Lifelines: The Resilient Infrastructure Opportunity. Sustainable Infrastructure, © Washington, DC: World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/31805> License: CC BY 3.0 IGO.

² United Nations Environment Programme (2023). State of Finance for Nature: The Big Nature Turnaround – Repurposing \$7 trillion to combat nature loss. Summary for Decision-makers. Nairobi. <https://doi.org/10.59117/20.500.11822/44278>

³ Egan, J., & Dalke, S. (2024). *Landscape Architecture: Maximizing the Economic Benefits of NatureBased Solutions Through Design*. American Society of Landscape Architects (ASLA). <https://www.asla.org>

PUROISTA JOIKSI

Santeri Mortti

Sukulaismies Sepon luona jääkaapin ovesa oli oksa. Koukeroinen karahka oli ruuvattu rikkoutuneen kahvan tilalle. Se oli saidan tai tyylijajaisen ihmisen valinta ja ominainen ratkaisu Kainuun perukassa. Siellä tapoihin kuuluu, että kyläläiset tulevat vierailulle soittamatta ensin ja kahvit ryystetään tassilta sokerinpala hampaiden välissä. Poltetaan tervahautoja ja kalastetaan koskissa. Päivitellään lakasatoa eikä varmasti kerrota miltä suolta marjat löytyvät. Helsinkiläinen joutuu hirstämään korviaan ymmärtääkseen leveää murrettua.

ELÄVÄ KULTTUURI SYNTYY TARPEESTA

Kaupungissa keskitytään muuhun, kuten rullalautailuun. Skeittaus on aina ollut elinvoimainen laji ja se on ponnistanut alakulttuurista Olympialaisiin. Ne, jotka eivät 2010-luvulla olleet skeittareita, pukeutuivat sellaisiksi. Ponke's-pipot, Janoskit ja Dickiesit levisivät maalle saakka. Yhteisöllisyys piti lajia voimissaan. Parkkeja rakennettiin talkoohengessä puoliluvalla, temppejuja kuvattiin videolle ja niistä tehtiin kesän päätteeksi elokuva. Rahoitus hoitui yhteisön voimin. Skeittikulttuurin uudistuminen ja elinvoima ei liittynyt resursseihin tai niiden puutteeseen. Tehtiin niillä mitä on. Jos jotain oleellista puuttui, ratkottiin yhdessä.

Asiantuntijajargon ja kainuulaisen seniorin puheenparsi ovat molemmat sisäpiirin kieltä, jota skenen ulkopuolisen ei tarvitsekaan ymmärtää. Kiinnostuneille löytyy tilaa ja mukaan pääsee omalla aloitteella. Snellmannin ja Mannerheimin muistomerkit ovatkin kurbispotteja ja Itäkeskuksen metroaseman ruukut kaaria, jotka havaitsee vasta skeittari-kuplaan liittyttyään. Kaupunki näyttäytyy suurena leikkikenttänä. Brahen kentän päädyn asfalttialueelle ilmestyi ensin luvatta kyhätty maailman huonoin betonikaari, vuosien kuluessa alue kehittyi ja on nyt kaupungin järjestämä virallinen liikuntapaikka eli skeittiparkki. Tee-se-itse -lähtöinen pientä joukkoa palvellut liikehdintä sai suosiota ja löi läpi. Vastakkaista kehitystä tapahtuu myös. Helsingin Suvilahteen rakennetun maailmallakin tunnetun skeittiparkin päälle kaavaillaan viihdekeskusta. Kulttuuria kai sekini.

Skeittareiden tyyli kehittyivät massoja nopeammin. Lajin mikrotrendit levisivät ja maasta ja videopartista toiseen, pukeutumisen nyanssit tarttuivat vauhdilla. Lopulta helsinkiläiset skeittarit eivät enää halunneet käyttää Thrasherin huppareita, koska niistä oli tullut valtavirtaa. Taas syntyi uusia alakulttuureja.

Havahduin siihen, että vieraiden kielten sanojen sekoittuminen puheeseen mediassa kivisti aivojani. Huomasin kuitenkin puhuvani itse samalla tavalla ja anglismeja onkin yllättävän vaikea väistellä. Yle uutisoi vuonna 2015, että Finglish on ihan fine – kielten sekoittuminen kuuluu kielen kehitykseen (Yle Uutiset, 2015). Kielemme muuttuu ja kehittyy eli on elinvoimainen. Kehittykö muu kulttuuri samalla tavoin? Voisiko kielestä ottaa mallia pysyäksemme viriilinä esimerkiksi muotoilun alalla? Yhtäläisyysmerkkejä on hankala vetää, mutta samanlaisia kehityskulkuja lie nee jo olevan käynnissä.

NIUKKUUS JA JOUTILAISUUS POLTTOAINEENA

Kulttuurin arvoa on vaikea laittaa taulukoihin ja käppyröihin. Maamme tilanteesta jauhetaan ja paasataan. Leikkurit viuhuu, kansan luottamus tulevaan horjuu. Kulttuuriin kohdistuvat leikkaukset huolestuttavat, syystäkin.

Emmehän me liiallista vaurautta kaipaakaan. Shampanja ja rasvainen lohi maistuvat kitkeriltä päivästä toiseen nautittuna. Vauraus on tehnyt norjalaisista laiskoja ja omahyväisiä, sanoo Norjan kuuluisin suomalainen (Helsingin Sanomat, 2024). Öljyssä kylpeminen on tehnyt entisistä hurjista viikingeistä velttoja vätyksiä. Perintö passivoi, tyytyväisyys tappaa kehityksen ja niin edelleen. Siedettävä määrä niukkuutta pitää ihmisen toimeliaana.

Liiallinen kituuttaminen syö innostusta ja keskittää energian selviämiseen, ei uuden luomiseen. Niukkuus ei toki ole valinta, mutta voimme käyttää sitä voimavarana. Resurssien ollessa vähissä luovuus voi päästä valloilleen. Olen kokeillut itse, todennut toimivaksi.

Kituuttamisen sijaan tai sen ohessa voi kokeilla muitakin lähestymistapoja. Startup-hemmojen lentävässä lauseessa ”Tehdään vaan”, on pointtinsa. Tuoteidea kerrotaan kaikille, jotka suostuvat kuuntelemaan ja toteutukseen kerätään rahoitus. Muotoilijat voivat ottaa kasvuyrittäjistä mallia. Tehdään tuotteesta tai palvelusta sellainen, että sille löytyy halukkaita maksajia. Vastataan tarpeeseen. Aivan tavalliset ihmiset luovat koko ajan uutta kulttuuria. Sitä syntyy, kun jotain puuttuu. Pienen yhteisön vilpittömästä kiinnostuksesta lähtevä tekeminen luo merkitystä. Kun suurempi joukko innostuu, maailma alkaa muuttua.

Porukassa on aina tehty sitä, mitä koko Suomessa nyt. Säästetty ja nuukailtu. Tehdään vaan -asenne voi ilmetä oksana jääkaapin ovesa, tai innostuksen ja rahoituksen haalimisessa uuden lasinpuhalluspajan perustamisessa. Toisinaan kulttuuria kohdellaan luksuksena. Muotoilussa kyse on harvemmin siitä. Tavoitteena on sujuvampi arki elämää helpottavien ratkaisujen myötä. Kuka vain voi olla muotoilija, koulutus ei ole välttämätön. Innovaatioita ja oivalluksia syntyy ihmisten havaiteissa puutteita ja heidän halutessaan päästä vähemmällä vaivalla.

On helppo sanoa, että tähän on tekemistä vaille valmis. Olen hyvää vahtia setääntyvä menneitä muisteleva hesalainen, joka ei yhtä lailla kipuile työtilan, välineiden tai muiden voimavarojen puutteesta. Ajattelen kuitenkin, että pieni, yksilöstä tai pienen yhteisön vilpittömästä kiinnostuksesta lähtevä tekeminen luo merkitystä ja on kulttuurin jatke.

Oma-aloitteinen innostunut tekeminen ei ole kaikkien juttu. Ei se mitään: laiskat ja tylsistyneet ovatkin yhteiskunnan eduksi. Tylsyyttä lisää tutkitusti luovuutta. Lancashiren Yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa (Mann & Cadman, 2014) selvisi, että tylsyyden kokemuksesta kumpuava haaveilu teki koehenkilöistä luovempia ja parempia ongelmanratkaisijoita ja uusien ideoiden keksijöitä.

Tylsistynyttä vieläkin luovempi on laiska ihminen. Laiska ei jaksa kiertää, vaan keksii oikopolun. Työterveyslaitoksen johtava ylilääkäri, teemajohtaja Kari-Pekka Martimo puolustaa laiskuutta (4). Hänestä tietyntyyppinen ”laiska” ihminen ei suinkaan jätä töitään tekemättä, vaan hän pyrkii keksimään fiksumpia tapoja tehdä työnsä, jotta selviäisi niistä helpommalla tai nopeammin (Helsingin Sanomat, 2013). Eli ei muuta kuin puhelin taskuun ja peukaloita pyörittelemään. Jos teet jotain, tee se mahdollisimman vähällä vaivalla.

Ympäröivän nopealla vauhdilla muuttuvan maailman myllerrykset eivät tarkoita, että kaiken pitäisi uudistua. Meillä on jo hyvät keraamiset astiastot ja ergonomiset oranssit sakset. Laadukas Suomi-design on kestävä ja hinnaltaan saavutettavaa. Nuori muotoilijasukupolvi voi keskittyä uudistamaan vanhentuneet asiat, tasa-arvoistamaan maailmaa entisestään. Liikkeessä pysyminen on yhtä kuin elinvoima.

Alueilla ja yhteisöillä on kulttuurinsa ja tapansa, jotka muuttuvat ajan myötä. Samalla tavoin kuin sosiaaliset tavat, myös muotoilu, taide ja musiikki kehittyvät yksilöiden pienistä oivalluksista ja ratkaisuista.

Jos muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa eivät miellytä, voi itse toimia esimerkkinä paremmasta suunnasta. Yksilön teot voivat tuntua avuttoman pieniltä,

mutta niin maailmaa on tähänkin mennessä parannettu. Kansallinen kehitys seuraava. Matkan jouduttamiseksi maassamme on suureksi onneksi vielä tahoja, jotka rahoittavat kulttuuria, kuten elokuva-alaa ja itsenäisiä pieniä gallerioita.

Vaikka isot kriisit ravistelevat yhteiskuntia, alakulttuurit eivät hajoa. Ne kehittyvät, pysyvät liikkeessä.

LÄHTEET:

1. Yle Uutiset, 18.1.2015, English on ihan fine – kielten sekoittuminen kuuluu kielen kehitykseen
Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-7734309>
2. Helsingin Sanomat, 12.3.2024, Vauraus on tehnyt norjalaisista laiskoja ja omahyväisiä, sanoo Norjan kuuluisin suomalainen
Saatavilla: <https://www.hs.fi/maailma/art-2000010270720.html>
3. Does Being Bored Make Us More Creative?
Mann, Sandi and Cadman, Rebekah (2014) Does Being Bored Make Us More Creative? Creativity Research Journal, 26 (2), pp. 165-173. ISSN 1040-0419
4. Helsingin Sanomat, 7.12.2013, Laiskuus on ihmiselle hyväksi
Saatavilla: <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000002693284.html>

LUOVUUDEN PUOLESTA

*MITEN PIDÄMME HUOLTA
LASTEN LUOVUUDESTA JA HUMAANIN
YHTEISKUNNAN TULEVAISUUDESTA*

Aleksi Niemeläinen

MITTARIT JA SE, MITÄ NE EIVÄT MITTAA

Elämme aikaa, jota määrittävät mittarit. BKT kasvaa tai supistuu. Koulutulokset paranevat tai heikkenevät. Startup-ekosysteemi tuottaa yksisarvisia tai sitten ei mutta aina siitä tehdään podcast. Nämä luvut ovat todellisia ja joku niitä tarvitsee, mutta kokonaisesta ihmiskokemuksesta ne kertovat suurin piirtein yhtä paljon kuin Oura kertoo siitä, onko elämä merkityksellinen.

Luovuus on se asia, joka ei näy mittareissa. Se on kyky kuvitella jotain, mitä ei vielä ole, ja sitkeys toteuttaa se. Taide, tiede, filosofia, kirjallisuus, musiikki. Kaikki ne asiat, joiden takia elämä on siedettävää rakentuvat tämän varaan. Ja silti luovuutta julistetaan tärkeäksi joka suunnalta, mutta arjen rakenteet toimivat sitä vastaan niin johdonmukaisesti, että se alkaa näyttää tarkoitukselliselta.

LUOVUUS KUOLEE, MUTTA EI ITSEKSEEN

NASA:n tutkija George Land mittasi vuonna 1968 lasten kykyä tuottaa useita erilaisia ratkaisuja ongelmaan. Viisivuotiaista 98 prosenttia ylisi neroluokkaan. Kymmenvuotiaista enää 30 prosenttia. Viisitoistavuotiaista 12 prosenttia. Aikuisista kaksi prosenttia. Kahden prosentin joukko ei synny nerona. Se selviytyy.

Jokin matkalla tapahtuu. Se ei ole geeneissä. Se on järjestelmässä, jonka olemme rakentaneet ja joka toimii tehokkaasti väärään suuntaan. Luovuus tarvitsee autonomian, sisäisen motivaation ja tilaa epäonnistua. Se tarvitsee tylsyyttä. Tylsyyks on luovuuden esihuone, odotusaula, jossa mielikuviutus herää, kun mitään muuta ei tapahdu. Lapsi, jonka jokainen hetki on täytetty virikkeellä, ei koskaan löydä tätä tilaansa. Hänestä tulee mainio vastaanottaja. Luominen jää.

Kun lapsi oppii, että oikeita vastauksia on yksi, epäonnistuminen on häpeällistä ja leikkiä ei kannata harrastaa, koska se ei johda mihinkään. Hän oppii samalla, ettei hänen sisäinen maailmansa ole erityisen arvokas. Tästä oppimisesta on hankala toipua. Aikuiset maksavat siitä terapeuteille.

VANHEMMUUS

Vanhemmuudessa on helppo sortua kahteen virheeseen, jotka molemmat ovat tuhoisia luovuudelle. Kummatkin johtuvat ainoastaan hyvistä aikomuksista, joilla myös kuuluisasti teitä päällystetään.

Ensimmäinen on ylikontrolli. Lapsen aika täytetään harrastuksilla, suorituksia kehutaan niin systemaattisesti, että lapsi alkaa epäillä kehuja. Psykologinen kontrolli eli rakkauden ilmaiseminen ehdollisena heikentää sisäistä motivaatiota. Ilman sisäistä motivaatiota ei ole aitoa luovuutta. On vain suorittamista, joka näyttää luovuudelta, jos ei katso liian tarkkaan. Toinen virhe on lavastaa lapselle maailma, jossa kaikki on hyvin eikä mikään satu. Luovuus syntyy jännitteestä. Vanhempi, joka poistaa kaikki esteet lapsen tieltä, poistaa samalla kasvualustan.

Autonomiaa tukeva vanhemmuus tarkoittaa pieniä jokapäiväisiä valintoja ja lapsen kiinnostuksen kohteiden aitoa kuuntelemista. Se tarkoittaa, että prosessia kehutaan lopputuloksen sijaan. Ei ”mikä upea piirros!” vaan ”huomasin, että kokeilit monia eri värejä, mistä se idea tuli?” Kuulostaa yksinkertaiselta. Vaatii harjoittelua.

KOULU

Koulu voi joko ruokkia luovuutta tai tappaa sen. Useimmissa länsimaissa se tekee molempia samanaikaisesti. Ei erityisen dramaattisesti, ei minkään selkeän ideologian pohjalta, vaan hiljalleen ja huomaamatta, niin kuin homevaurio.

Ongelma ei ole opettajissa. Ongelma on järjestelmässä. Standardoiduissa testeissä, tiukasti rajatuissa oppiaineissa ja siinä, että opettajan työtä arvioidaan mitattavien tulosten perusteella. Tässä ympäristössä luovuudelle jää vähän tilaa. Ei siksi, että kukaan on niin halunnut vaan siksi että systeemi ei sitä salli ja systeemi voittaa aina. Mitä enemmän koulujärjestelmä korostaa standardisointia ja testausta, sitä enemmän lasten luova ajattelu heikkenee. Tämä on tutkimuskirjallisuudessa häiritsevän yksimielistä.

Hyvä koulu antaa mahdollisuuden esittää kysymyksiä eikä vain vastata niihin, sallii epäonnistumisen ja pitää taiteet ydinopetussuunnitelmassa eikä valinnaistuneilla, joille päätyvät ne, jotka eivät pärjää muissa aineissa. Suomi on tässä ollut edelläkävijä, mutta myös täällä leikataan välitunteja tehokkuuden nimissä.

KAUPUNKI JA DIGITAALISUUS

Lapset eivät elä vain kodeissa ja kouluissa. Vapaa ulkoleikki tukee luovuutta ja ongelmanratkaisua, mutta autoliikenne, turvallisuushuolet ja digitaalinen viihde ovat siirtäneet lapsen elämän sisätiloihin. Liikenteen rauhoittaminen, viheralueet ja leikkiympäristöt ovat poliittisia valintoja, joilla on suora yhteys siihen, minkälaisiksi ihmiset kasvavat. Kulttuurilaitosten maksuttomuus lapsille ei ole sivistysvaltion lisäksi vaan infrastruktuuria sille, ettei luovuus jää varakkaiden perheiden etuoikeudeksi.

Digitaalisuudesta on helppo tehdä syntipukki. Yleensä sen tekevät ne, joiden nuoruudessa pahin ruutuaikariski oli katsoa K-16 elokuvia huonolaatuiselta VHS-nauhalla. Nuori, joka tekee musiikkia tietokoneella tai rakentaa pelimaailmoja tekee aitoa luovaa työtä. Algoritmisesti optimoidut sisältövirit taas on suunniteltu ottamaan kaikki huomio ja jättämään tyhjyyden tunne, johon vastataan lisäämällä sisältöä. Tämä ei ole sivuvaikutus. Se on liiketoimintamalli. Passiivinen kuluttaminen ja luominen ovat eri mielentiloja, vaikka molemmissa käytetään näyttöä.

MITÄ VÄLIIL.

On houkuttelevaa perustella luovuuden tärkeys taloudellisesti. Se on myös täsmälleen se argumentti, joka on tehokkain vallitsevan järjestelmän sisällä. Se kertoo jotain siitä, miten kauas olemme jo menneet siitä, mitä alun perin suojelimme.

Tärkein syy on yksinkertaisempi. Luovuudella ihminen tekee elämästään merkityksellisen. Runo sanoo sen mitä ei muuten pysty sanomaan. Musiikki kantaa surua kanssasi. Yhteiskunta, joka ei pidä tästä huolta, muuttuu tehokkaammaksi mutta köyhemmäksi. Se tuottaa ihmisiä, jotka osaavat optimoida prosesseja mutta eivät osaa kysyä pitääkö prosessi ylipäätään optimoida.

Mielenterveyskriisi, joka koskee erityisesti nuoria, liittyy osittain tähän. Elämä, jossa kaikki on arvioitavaa, mutta mikään ei tunnu omalta on sietämätön. Mielen terveyden perusta on, että saat tehdä jotain, joka tuntuu sinulle merkitykselliseltä. Siksi luovuudesta huolehtiminen on poliittinen projekti laajemmassa mielessä, ja kannanotto sen puolesta minkälainen yhteiskunta haluamme olla. Haluamme yhteiskunnan, jossa lapsi oppii olemaan tehokas vai yhteiskunnan, jossa lapsi oppii olemaan ihminen? Usein vastaus suosii tehokkuutta. Meidän pitäisi uskaltaa suosia inhimillisyyttä. Siitä tulee epämukava kokous, mutta se kokous kannattaa pitää.

LOPUKSI

Taapero rakentaa kotona sohvatyynyistä majaa. Hän ei mieti, hyötyykö hän tästä. Hän ei mieti, merkitäänkö tämä ansioluetteloon. Hän miettii miten päästä sisään

niin, ettei maja romahda? Lapsi on luovassa tilassa. Ongelman äärellä, jonka hän itse on kehittänyt. Ilman ulkoista palkintoa tai validointia. Se on harvinainen tila, johon harva meistä aikuisista enää pääsee.

Meidän tehtävämme on pitää tuo tila auki. Ei siksi, että siitä syntyy hyvä suorittaja vaan siksi, että hänestä tulee kokonainen ihminen. Sellainen, joka osaa iloita siitä mitä on tehty eikä vain siitä mitä on euromääräisesti saavutettu. Tulevaisuuden yhteiskunta tarvitsee koodaajia, mutta se tarvitsee myös runoilijoita, jotka tekevät tekoälystä ymmärrettävää. Filosofeja, jotka kysyvät pitääkö kaikkea optimoida. Muusikoita, jotka muistuttavat meitä siitä miltä tuntuu olla elossa.

Nämä kaikki alkavat samasta paikasta. Lapsesta, jolle on annettu lupa kuvitella. Se ei maksa paljon. Voidaan todeta, että ROI on kohdillaan.

50-LUKU SOITTI. HALUAA DESIGNIN TAKAISIN

Heidi Paavilainen & Simo Puintila

MURROKSEN AIKA

Yksi tapa lähestyä meneillään olevaa murrosvaihetta on todeta, että, planeetta on siirtynyt niin kutsuttuun liminaaliseen tilaan. Arkeologit puhuvat liminaalisesta tilasta, kun he käsittelevät vaikeasti määriteltäviä maantieteellisiä muotoja, kuten outoja maa-alueita, jotka ovat vuoroveden vuoksi myös osa merta. Tällaiset alueet ovat usein muinaisten pyhien rituaalien paikkoja. Usein tällaiset paikat tuntuvat hieman aavemaisilta ja eristetyiltä muusta maailmasta.

Antropologiassa liminaalinen tila on käsite, jota käytetään kuvaamaan siirtymäriittejä, joissa esimerkiksi lapsi tekee perinteiden mukaisen rituaalimatkan lapsuudesta aikuisuuteen. Kaikki yhteisössä tietävät, että rituaali tapahtuu, koska se on yksi elämän vaiheista. Kaikki yhteisön jäsenet osaavat roolinsa, olipa kyseessä katsoja, osallistuja tai seremoniamestari. Siirtymäriitin liminaalinen tila on siirtyjän kannalta tuntematon ja outo olotila vanhan ja uuden välillä. Se on vieras ja usein sekä pelottava että pyhä tila kahden olotilan välillä – ihminen ei, esimerkiksi, ole enää lapsi, mutta ei vielä aikuinenkaan, vaan tilojen välissä.

Liminaalisen tilan käsitettä voidaan soveltaa myös maailmanlaajuisiin tapahtumiin ja nykyaikaisiin yhteiskuntiin. Esimerkiksi toimittaja Eric Holthaus tekee niin kirjassaan ”The Future Earth: A Radical Vision for What’s Possible in the Age of Warming” (2020). Holthaus toteaa, että ilmaston kuumenemisen vuoksi koko planeetta Maa on siirtynyt liminaaliseen tilaan vanhan ja uuden välillä, jonka seurauksena vanhat säännöt eivät enää päde, mutta emme ole myöskään kehittäneet uusia sääntöjä. Sekä ihmiset että yritykset ja järjestöt tekevät odottamattomia liikkeitä; luonto käyttäytyy tavalla, jollaista ei ole koskaan ennen nähty, että kukaan – ei edes, tai ehkä erityisesti ei tekoäly – pysty laskemaan todennäköisyyksiä tai edes erilaisten lopputulosten luonnetta. Toisin sanoen, elämme niin syvässä kompleksisuudessa,

että voimme vain edetä askel kerrallaan, päivä päivältä, ja toivoa löytävämme tien kohti ennustettavampaa tulevaisuutta.

Holthaus lainaa tutkija Samantha Earlea, joka on erikoistunut tutkimaan liminaalisia tiloja. Hänen mukaansa normaaleina aikoina ”meiltä puuttuu kriittinen tietoisuus, sekä kyky kuvitella radikaalisti.” Sen sijaan liminaalisessa tilassa, poikkeuksellisina aikoina, olemme valppaita ja kykymme kuvitella uusia olemisen tapoja lisääntyy niin, että asiat, joita pidimme mahdottomina, tulevat mahdollisiksi ja jopa välttämättömiksi ja väistämättömiksi. Holthaus lainaa Samantha Earlea:

”Liminaalinen tila on radikaalin epävarmuuden aikaa, jolloin perustavanlaatuiset käsitteet, joiden mukaan olemme eläneet, ja joiden ympärillä yhteiskunta on organisoitunut, eivät ole enää järkeviä.”

Kun käsittelemme globaalia liminaalisuutta, radikaali epävarmuus on todellinen kaikkein syvällisimmällä tavalla, koska meillä ei ole perinteitä, jotka kertoisivat, kuinka planeetan tai edes yhteiskunnan kokema riitti tulisi tehdä tai miten sen pitäisi edetä. Emme tiedä, miten käyttäytyä tai mitä suorittaa. Ei ole ketään, joka voisi toimia seremoniamestarina, koska planeetan laajuisessa liminaalisessa tilassa ei ole ketään, joka olisi käynyt läpi prosessin ennen meitä.

Olemme omillamme, mutta meidän on löydettävä tie eteenpäin, koska liminaalinen tila ei ole ääretön, loputon tila. Jokaisen muutoksen täytyy päättyä jollain tavalla jossain vaiheessa. Tutkimustensa perusteella Eric Holthaus sanoo, että liminaalinen tila kestää noin kolme vuosikymmentä. 30 vuotta pitäisi riittää saadaksemme yhteiskunnan toimimaan jälleen, vaikkakin eri periaatteiden ja erilaisten arvojen pohjalta kuin ne, jotka ajoivat meidät globaaliin liminaaliseen tilaan alun perin.

MUOTOILU TO THE RESCUE!

Muotoilu ei tietenkään ole erillään muusta kulttuurista ja maailmasta. Miten siis muotoilun pitäisi tai miten muotoilu voisi edetä murroksen aikana?

Valtaosa muotoilun ja taideteollisuuden innovaatioista on syntynyt aikoina, jolloin yhteiskunta on ollut murroksessa. 1950-luvulla muotoilijoiden tehtävänä oli ratkoa kodin esineistön suunnitteluhaasteet. Sodan runtelemat kotitaloudet tarvitsivat uuden tavan elää. Elämisen standardit oli pakko muotoilla uusiksi ja yksinkertaisesta funktionaalisuudesta tehtiin muotoilun avulla hyväksyttävä ja tavoiteltava muotti sille, miten pukeudumme, syömme, istumme tai ylipäänsä asumme.

Nämä eivät kuitenkaan ole tässä ajassa enää relevantteja suunnitteluhaasteita. Muotoilijoiden tulisi kääntää katseensa ravinnon tuotantoon, sen nauttimisen sijaan. Pelkän funktionaalisen vaatteen sijaan meidän tulisi ratkoa materiaalisuuden haasteita. Kalustesuunnittelijan olisi tutkittava ratkaisuja, jotka mahdollistavat ergonomisesti täysin yksilöllisesti räätälöitävät istuiratkaisut. Nämä eivät ole helppoja asioita ratkaistavaksi. Päin vastoin – kaikki kuvitellut edellyttävät sinnikästä tiedonhankintaa, pohdintaa, testailua, iterointikierroksia ja prototypointia. Nämä ovat muotoilijan työkalupakkiin kuuluvia taitoja. Ajatus ei, tietenkään, ole uusi. Näkemyksessämme on kaikuja Horst Rittelien, Victor Papanekin ja esimerkiksi Richard Buchananin eri muodoissa esittämistä muotoilutyön aikanaan uusista aluevaltauksista.

Yksi asia tuntuu täysin selvältä: se muotoilu, josta Suomi tunnetaan, 50-luvun Milanon Triennaalien voitokas Finnish Design, on muuttunut kansallisen identiteetin kulmakivestä vain marginaalisesti tarpeelliseksi toiminnaksi. Perinteinen Finnish Design ei tietenkään ole katoamassa markkinoilta. Tunnetut design-brändit elävät historiasta(an) ja hyödyntävät sitä armotta. Muutama nuori muotoilija on löytänyt hyvin toimivan urapolun editio-muotoilun parista. Molemmat edustavat hyvin kapeaa muotoilun tuotannon lajia. Mikäli design nähdään pelkästään kansallisen identiteetin kulmakivenä, on riskinä, että emme käytä muotoilun resursseja ihmiskunnan ja planeetan tulevaisuuden kannalta merkitykselliseen työhön. Ammattikunnan osaamista olisi syytä käyttää laajemmin.

Uuden muotoiluajattelun tiellä on muitakin ongelmia kuin vahva perinne. Elämän teknologisoituminen ja kaiken digitalisoituminen, sekä näiden lieveilmionä vastarantautunut tekoäly puhuttavat siinä määrin, että tuoreita näkemyksiä on vaikea poimia yleisen pulinan joukosta. Haluamme nostaa esiin vielä yhden vaikeuden: teknologisoitumisen ja digitalisoitumisen rinnalla pitäisi mielestämme huomioida paljon enemmän vähintään yhtä vaikuttava ja vaarallinen mukavoitumisen megatrendi. Trendin ytimessä on ideologia ja paine, jonka mukaan kaiken pitäisi olla vaivatonta ja helppoa – mikään ei saisi puristaa, ahdistaa tai painaa. Trendi on helppo tunnistaa esimerkiksi pukeutumisen normien muutoksena. Vielä 1960-luvun alkupuolella oli tiukkoja käsityksiä ja sääntöjäkin, miten töihin pukeudutaan, millaisia materiaaleja käytetään eri vuodenaikoina ja millaiset kengät, käsilaukut ja hatut sopivat yhteen. Ajatus ilmaantumisesta työpaikalle aluspaidassa olisi ollut täysi mahdollisuus. Nykyään T-paita on hyväksyttävä vaate johtoryhmän kokouksessa ja moni meistä istuu etäkokoukset yöpaidassa. Toki lisääntyvä mukavuus on luonut oman vasta-

kohtansa (erilaiset extreme urheilulajit ja kuntoiluvimma ovat tästä hyviä esimerkkejä), mutta mukavuudesta, sekä sen kaverista “helppous” on tullut normi ja tavoite, joka näkyy myös muotoilukoulutuksessa. Protoja rakennettaessa tyydytään liian usein siihen, minkä voi tehdä kotona pahvista kuumaliimailamalla. Monesti tuntuu, että kunnianhimoiset tavoitteet, vaivannäkö ja sinnikkyys ovat unohtuneet, muuttuneet vanhanaikaisiksi – varsinkin kun tekoälyltä kaikki sujuu niin näppärästi.

UUTTA MUOTOILUAJATTELUA?

Vaikka perinteinen Finnish Design, mielettömän kauniiden kodin pienesineiden muotoilu, ei enää ole muotoilutyön ydintä, olisi vaarallista unohtaa suomalaisen muotoilun komea perintö. Mutta pienesine suunnitteluun keskittymisen sijasta historiasta olisi tarpeen oppia asennetta. Alvar Aalto oli omana aikanaan radikaali. Suurilta suomalaisilta muotoilijoilta voidaan oppia sitkeyttä, rohkeutta, kunnianhimoa ja intohimoa tehdä asioita toisella tavalla. Tämä vaatii uudenlaista näkökulmaa (suomalaisen) muotoilun historiaan, jonka on, tähtien ja tuotteiden tunnistamisen sijasta, keskityttävä muotoilun radikaalisuuteen, jotta saadaan eväitä nykyaikaiseen muotoiluajatteluun ja -toimintaan: yhteiskunnan uudelleen keksimiseen, sekä planeetan elämän yhteiselon mahdollistavien tarpeiden ja vaatimusten tunnistamiseen.

Me muotoilijat elämme helposti omissa kuplissamme. Olemme vuosikymmeniä peräänkuuluttaneet minimalismin eetosta. Tämä helposti muuttuu oletukseksi ja ideaaliksi, että muotoiltavat esineet tai asiat olisivat yksinkertaisia. Toki, jos suunnitteluhaasteen vaikeus on luokkaa ”miten kukat pysyvät maljakossa”, niin silloin haaste on suoraviivainen ja yksinkertainen. Mutta jos kohdistamme katsemme pois taideteollisista sisustusesineistä, niin maailma alkaa näyttäytyä huomattavasti kompleksisempänä. Ainakin osan muotoilijoista soisi tarttuvan rohkeammin näihin kompleksisuuden haasteisiin. Maljakot ja kukat kyllä pysyvät siellä string-hyllyssä ilman enempää muotoilua.

Muotoilun todellinen vaikeus on siinä, kuinka tämä kompleksisuus saadaan muunnettua yksinkertaiseksi visuaalisuuden, valmistuksen, toiminnallisuuden ja esimerkiksi korjattavuuden suhteen. Toisin sanoen, pyrkimys yksinkertaiseen ratkaisuun ja minimalismiin on hyvä ohjenuora suunnittelijalle, mutta meidän pitää etsiä paljon monimutkaisempia ja kunnianhimoisempia suunnittelutehtäviä, mikäli haluamme että ammatillamme, ja muotoiluajattelulla laajemmin, on jokin rooli ratkottaessa ihmiskunnan ja planeetan kohtalonkysymyksiä.

HYVINVOINTI- YHTEISKUNTA 2.0

Alexi Rastas

Elinvoima. Sana liitetään usein talouteen, alueiden kehitykseen ja kasvuun, mutta harvemmin siihen, miten me ihmiset voimme. Silti se näkyy tavallisessa arjessa: jaksammeko nousta sängystä aamulla, luotammeko siihen missä olemme, ja tunnemmeko elämällemme tarkoitusta. Vaikka yhteiskunta olisi rikas, se voi silti olla uupunut.

Hyvinvointiyhteiskunta on pitkän historian saatossa ollut tärkein osa elinvoimaa. Se on tuonut turvaa, vakautta ja ennakoitavuutta – edellytyksiä, joiden päälle elämä on mahdollista rakentaa. Jos elinvoima alkaa hiipua, johtuu se harvoin oikeuksien puutteesta, vaan enemmänkin siitä, kuinka paljon arki meiltä vaatii. Ympäristöt, rytmit ja rakenteet kuluttavat enemmän kuin tukevat.

MIKSI HYVINVOINTIYHTEISKUNTA ALUNPERIN RAKENNETTIIN?

Järjestelmä rakennettiin vastauksena selkeisiin ongelmiin: köyhyyteen, sairauksiin, koulutuksen puutteeseen ja asumisen turvattomuuteen. Riskit uhkasivat paitsi yksittäisiä ihmisiä, myös koko yhteiskunnan tasapainoa. Haluttiin järjestelmä, joka vaimentaisi riskejä ja tekisi elämästä ennakoitavampaa.

Suomen ratkaisu oli poikkeuksellinen. Hyvinvointi ei jäänyt perheiden, yhteisöjen tai hyväntekeväisyyden varaan. Siitä tuli kollektiivinen vastuu. Yksilön selviytymisestä siirryttiin yhteiskunnan kantokykyyn. Vastuu ei toteutunut pelkästään rahana tai palveluina, vaan rakenteina, jotka muokkaavat arkea: kouluina, neuvoloina, kirjastoina, asuinalueina ja julkisina tiloina.

Hyvinvointiyhteiskunta perustui ajatukselle millaisia ongelmia vastaan se toimii ja miten. Järjestelmät toimivat hyvin niin kauan kuin todellisuus on samanlainen kuin se maailma, johon ne on suunniteltu. Kun uhat muuttuvat, myös järjestelmät alkavat oireilla. Rakennus voi olla rakenteiltaan kunnossa, mutta silti toiminnallisesti vanhentunut.

Hyvinvointiyhteiskunnan haaste ei ole se, että arvot olisivat muuttuneet, vaan se että järjestelmää täytyy päivittää. Se toimii edelleen maailmassa, jossa hyvinvointi

tarkoitti pääasiassa sitä, ettei ole puutetta. Riittääkö se enää, kun riskit eivät olekaan ulkopuolelta tulevia, vaan arkeen piiloutuvia, vähitellen kasaantuvia kuormituksia?

VERSIOHISTORIA

Hyvinvointiyhteiskuntaa tarkastellaan usein yhtenä, muuttumattomana kokonaisuutena, vaikka se todellisuudessa on päivittynyt useasti. Eivät kaikki muutokset ole olleet reformeja, vaan pikemminkin käyttöjärjestelmäpäivityksiä.

Versiossa 0.5 vastuu hyvinvoinnista oli jaettu perheille, kunnille ja hyväntekeväisyysjärjestöille. Avun saanti oli ehdollista ja usein moraalisesti arvioivaa. Hyvinvointi ei ollut oikeus, vaan ansio. Järjestelmä tarjosi turvaa joillekin, mutta moni jäi ilman.

Varsinainen hyvinvointiyhteiskunta 1.0 syntyi toisen maailmansodan jälkeen. Keskiössä oli universaalit sosiaaliset oikeudet, vahva julkinen sektori ja ajatus että yhteiskunta huolehtisi kansalaistensa perusasioista. Kokonaisvaltainen projekti muutti lainsäädäntöä, instituutioita ja arkea.

1980-luvulta lähtien hyvinvointiyhteiskunta alkoi vähitellen muuttua versioksi 1.5. Sen perusrakenne pysyi ennallaan, mutta tavat toimia muuttuivat. Tehokkuus, mittarit ja taloudellinen ohjaus tulivat keskiöön. Hyvinvointi alettiin ajatella palveluina ja suorituksina, ei elinolojen kokonaisuutena.

Nykyinen tilanne on kuin järjestelmää olisi korjattu monta kertaa ilman, että sen perusajatusta olisi muutettu. Koska ympäristö ja riskit ovat muuttuneet, myös järjestelmän rajat ovat alkaneet näkyä. Tästä syystä puhuminen Hyvinvointiyhteiskunta 2.0:sta ei ole pelkkää sanaleikkiä, vaan pyrkimys tunnistaa, että seuraava päivitys koskee itse järjestelmää, ei pelkästään sen asetuksia.

KUN HYVINVOINTI RAKENNETTIIN

Hyvinvointiyhteiskunta 1.0 onnistui, koska se ei ollut abstrakti lupaus, vaan se näkyi ihmisten arjessa. Hyvinvointi ei ollut vain sitä mitä yhteiskunta teki ihmiselle kriisitilanteessa, vaan minkälaisessa maailmassa ihminen eli tavallisena päivänä. Arkkitehtuuri, kaupunkisuunnittelu ja muotoilu olivat tämän projektin keskeisiä työkaluja.

Arkkitehtuuri antoi hyvinvoinnille muodon. Kouluista, kirjastoista ja terveyskeskuksista tuli tasa-arvoa, turvallisuutta ja luottamusta viestiviä instituutioita. Rakennusten laatu oli osa hyvinvointia.

Kaupunkisuunnittelu huolehti mittakaavasta. Lähiörakentamisen perusidea oli yksinkertainen mutta mullistava: asuminen, koulut, päiväkodit, palvelut ja viheralueet tulisi olla kävelymatkan päässä. Väljyys, valo ja vehreys nähtiin kansanterveydellisinä ratkaisuinä, ei ylellisyytenä. Kaupungista tuli sosiaalisen oikeudenmukaisuuden väline.

Muotoilu teki kokonaisuudesta käytettävän ja loi yhteiskunnan käyttöliittymän. Ihminen kohtasi yhteiskunnan opasteiden, kalusteiden ja visuaalisten järjestelmien kautta. Helsingin metro suunniteltiin niin, että kuka tahansa pystyi käyttämään sitä ilman paikallistuntemusta. Periaatteet, joita nykyään kutsutaan palvelumuotoiluksi, käyttäjäkokemukseksi tai inklusiiviseksi suunnitteluksi, olivat jo sisäänrakennettuina metron vuosikymmeniä ennen kuin käsitteet vakiintuivat.

Hyvinvointiyhteiskunta 1.0 toimi, koska nämä kolme asiaa eivät olleet erillisiä. Arvot eivät jääneet vain papereihin, vaan ne muutettiin arjen ratkaisuksi. Hyvinvointi ei ollut oikeus, vaan kokemus. Siksi se myös tuntui elinvoimana.

MIKSI NYKYINEN MALLI EI RIITÄ

Nykyaikainen hyvinvointivaltiomme kamppailee ongelmien kanssa, joita se ei pysty ratkaisemaan omilla mekanismeillaan. Eikä syy ole se, että palveluita olisi liian vähän tai oikeuksia karsittu, vaan keskeiset riskit ovat muuttuneet. Monet tutkimukset osoittavat, että ihmisten kykyä toimia heikentävät suurimmat uhat eivät enää liity niinkään tulonmenetyksiin tai sairastumiseen, vaan mielenterveyteen, yksinäisyyteen ja arjen kuormittavuuteen.

OECD on toistuvasti nostanut mielenterveysongelmat keskeisimmäksi syyksi työ- ja toimintakyvyn heikkenemiseen. Tämä on tapahtunut samaan aikaan, kun sosiaali- ja terveyspalvelut ovat laajimmillaan. Ongelma ei siis ole palveluiden puute, vaan se, että kuormitus syntyy jo ennen kuin palvelut edes tulevat mukaan kuvaan.

Ilmiöiden ongelmallisuus piilee niiden hitaudessa ja näkymättömyydessä. Yksinäisyys, psyykinen kuormitus ja tunne merkityksettömyydestä kasaantuvat vuosi vuoden jälkeen. WHO:n mukaan sosiaalinen eristyneisyys ja yksinäisyys ovat terveysvaikutuksiltaan yhtä haitallisia kuin tupakointi tai liikkumattomuus. Tästä huolimatta ne jäävät usein huomiotta, eivätkä näy lääkärin diagnoosissa tai tarpeena palvelulle.

Järjestelmämme keskittyy yhä enemmän korjaamaan asioita. Terveystuolto, sosiaalipalvelut ja etuudet aktivoituvat vasta kun ihmisen toimintakyky on jo heikentynyt. WHO:n paljon siteerattu tutkimus terveyden sosiaalisista taustatekijöistä osoittaa, että suurin osa asioista, jotka mahdollistavat terveyden ja hyvinvoinnin,

ovat terveydenhuoltojärjestelmän ulkopuolella: ihmissuhteissa, asuinympäristössä ja tunteissa, että on osa jotain. Nykyinen järjestelmä vaikuttaa näihin asioihin vain epäsuorasti ja sattumanvaraisesti.

Lisäksi järjestelmän käyttäminen on vaikeutunut. THL ja Valtiontalouden tarkastusvirasto ovat toistuvasti osoittaneet, että palvelupolut on pirstaleisia, mutkikkaita ja vaikeasti ymmärrettäviä. Kun hyvinvointivaltion toimiminen edellyttää jatkuvaa osaamista, itseohjautuvuutta ja jaksamista, se alkaa kuluttaa juuri niitä ihmisiä, joita sen pitäisi tukea.

Nykyinen järjestelmä on tehokas reagoimaan kriiseihin, mutta ei juurikaan vaikuta niiden syntyyn. Se on suunniteltu aikaan, jolloin hyvinvointi tarkoitti ennen kaikkea turvaa silloin, kun asiat ovat huonosti.

HYVINVOINTIYHTEISKUNTA 2.0

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0:ssa hyvinvointi ei ensisijaisesti synny palveluista, vaan arjesta, jota palvelut korkeintaan täydentävät. Se ei ala vastaanotolta tai lomakkeesta, vaan maailmasta, johon ihminen herää. Hyvinvointi on olosuhde – ei reaktio.

Tässä ajattelussa ympäristöt vaikuttavat ihmiseen ennen päätöksiä, käyttäytymistä ja palveluja. Arkkitehtuuri on ensimmäinen hyvinvointipalvelu. Se määrää, millaisissa fyysisissä ja psyykkisissä olosuhteissa ihmisen toimintakyky säilyy tai alkaa heikentyä. Rakennukset joko kutsuvat mukaan tai antavat tilaa. Hyvinvointipoliittikka ei lähde liikkeelle budjetista, vaan siitä, saako ihminen olla olemassa ilman ponnisteluja.

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0:ssa tämä näkyy konkreettisina siirtoinä. Seurakuntatalojen ”exiteinä” ei tarkastella purkumahdollisuutta, vaan konvertoitumista uusiksi resursseiksi. Hyvinvointialueet eivät vuokraa tehoneliöitänsä sotokeskuksista, vaan kehittävät ennaltaehkäiseviä rakennuksia ja alueita. Asuntotuotannon sijaan puhutaan kotituotannosta, koska hyvinvointi ei synny neliöistä vaan turvallisuudesta, jatkuvuudesta ja tulevaisuuden rakentamisen mahdollisuudesta.

Kaupunki lakkaa olemasta kartta, johon palvelut sijoitetaan. Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 siirtyy 15 minuutin kaupungista 5 minuutin kaupunkiin: ympäristöön, jossa hyvinvointi ei vaadi matkaa. Kaupunki on sarja mikrohetkiä, joissa ihminen löytää toistuvasti syyn pysähtyä. Paikat, joissa ei tarvitse tehdä mitään, tulevat tärkeimmiksi. ”Käyttämätön” tila ei ole tehotonta, vaan psyykkisesti ja sosiaalisesti välttämätöntä.

Lopulta Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 luopuu ihannekäyttäjästään. Järjestelmät, tilat ja palvelut suunnitellaan alusta alkaen ihmiselle, joka on väsynyt, epävarma

tai ei jaksaa. Tämä ei ole heikkouden ihannointia, vaan realismia. Kun maailma on rakennettu ihmiselle, joka ei jaksaa, se toimii kaikille. Hyvinvointi lakkaa olemasta poikkeustilan korjaamista ja muuttuu arjen ominaisuudeksi.

PERUSTUSLAIN TULKINNAN PÄIVITYS

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 edellyttää normatiivista uudelleenkirjoitusta. Ei siksi että perustuslaki olisi epäonnistunut, vaan siksi että sen tulkinta on jäänyt maailmaan, jota varten se joskus muotoiltiin. Perustuslakia muutetaan harvoin – mutta sen merkitystä tulkitaan jatkuvasti. Tulkinnassa tarvitaan nyt muutos.

Perustuslain 19 § (nykyinen muoto):

Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut sekä edistettävä väestön terveyttä.

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 – tulkinta:

Jokaisella on oikeus elää sellaisissa rakenteellisissa, sosiaalisissa ja ympäristöllisissä olosuhteissa, jotka tukevat ihmisarvoista elämää ja toimintakyvyn säilymistä. Julkisen vallan velvollisuus kattaa hyvinvoinnin heikkenemisen ennaltaehkäisyyn rakennetun ympäristön, arjen sujuvuuden ja yhteisöllisten rakenteiden kautta. Palvelut ovat viimeinen turva, eivät hyvinvoinnin ensisijainen lähde.

◆

Perustuslain 16 § (nykyinen muoto):

Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Tieteen ja taiteen vapaus on turvattu.

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 – tulkinta:

Jokaisella on oikeus sivistykseen elinikäisenä ja arkeen kytkeytyvänä kokemuksena.

Tieteen, taiteen ja kulttuurin vapaus toteutuu silloin, kun ne ovat saavutettavia osana jokapäiväisiä ympäristöjä, eivät vain erillisinä instituutioina. Julkisen vallan tehtävänä on turvata kulttuuriset ja sivistykselliset ympäristöt hyvinvoinnin perusrakenteina.

◆

Perustuslain 20 § (nykyinen muoto):

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 – tulkinta:

Luonto, rakennettu ympäristö ja kulttuuriperintö ovat ihmisten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn perusrakenteita. Niitä koskevat päätökset ovat aina myös hyvinvointipoliittisia päätöksiä. Purkamisen, tilojen sulkeminen ja ympäristöjen yksipuolistaminen edellyttävät hyvinvointivaikutusten arviointia.

KUTSU

Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 ei hylkää edellistä versiota eikä kyseenalaista universaaleja oikeuksia, julkista vastuuta tai tasa-arvon merkitystä. Päinvastoin, se onkin tarve puolustaa näitä asioita. Kyse on näkökulman kääntämisestä – eli missä hyvinvoinnin on määrä saada alkunsa.

Hyvinvointi ei ole enää vain sitä, mitä yhteiskunta tekee ihmiselle silloin kun tämä ei enää jaksaa, vaan sitä, millaisessa maailmassa on ylipäätään mahdollista jaksaa. Elinvoima ei ole sivutuote, vaan hyvinvoinnin näkyvin mittari.

Muotoilisin asian niin, että Hyvinvointiyhteiskunta 2.0 on *kutsu*. Se on kutsu päättäjille, arkkitehdeille, kaupunkisuunnittelijoille, muotoilijoille ja kulttuurin ammattilaisille nähdä oma työnsä osana hyvinvoinnin ydintä.

Elinvoimaa ei voi käskää syntymään, mutta sen mahdollistajia voi rakentaa. Kun yhteiskunta uskaltaa muotoilla ympäristönsä ihmisen kokoiseksi, hyvinvointi lakkaa olemasta jatkuvaa korjaamista ja alkaa olla yhteinen ominaisuus.

LÄHTEET:

OECD (2023). Mental Health and Work: Policy Highlights

World Health Organization (2008). Closing the Gap in a Generation

World Health Organization (2023). Social Isolation and Loneliness

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022). Mielenterveysbarometri

Valtiontalouden tarkastusvirasto (2021). Sosiaali- ja terveystalouden integraatio ja palvelupolun

Suomen perustuslaki (1999). 731/1999

Partanen, Anu (2016). The Nordic Theory of Everything

KAUNEUS JA KESTÄVYYS – ESTETIIKKA VASTUULLISUUDEN KATALYSAATTORINA

Niina Sihto

Suhteemme estetiikkaan ohjaa valintojamme niin tiedostetusti kuin tiedostamattakin. Estetiikan taju on kompleksinen, mutta yhtä aikaa luonteva sekoitus kulttuurista, historiallista ja arkipäiväisessä kanssakäymisessä rakentuvaa kontekstia. Sisustusarkkitehteinä olemme loputtoman kiinnostuneita tavoista, joilla estetiikka ja vastuullisuus kietoutuvat yhteen. Ilman estetiikan huomiointia koko vastuullisen rakentamisen konsepti uhkaa kaatua.

Tutkimukset (esim. Lehtinen, S. 2021) vahvistavat, että ihmiset osoittavat enemmän huolenpitoa ja kunnioitusta tiloille ja tuotteille, jotka välittyvät esteettisesti autenttisina ja arvokkaina. Tämän valjastaminen työkaluksi ei tule annettuna, vaan on jotain mitä sisustusarkkitehdin on opeteltava ja ymmärrettävä osaksi ammattiosaamistaan. Silti aihetta käsitellään virallisilla termeillä verrattain vähän. Tässä esseessä tarkastelemme esteettisen vastuullisuuden filosofisia ulottuvuuksia sisustusarkkitehdin työn näkökulmasta. Kysymys ei ole marginaalinen, vaan ne periaatteet, joiden varaan esteettinen harkinta rakentuu, vaikuttavat suoraan siihen, millaiseksi rakennettu ympäristö muotoutuu ja millaisin ehdoin se voi olla kestävä.

TUNNEYHTEYS MERKITYSTÄ RAKENTAESSA

Tunneside paikkaan muodostuu merkityksen kautta. Ilman merkityksellistä suhdetta tai sen rakennuspalikoita on lähestulkoon kohtuutonta odottaa, että halu kunnioittaa ja säilyttää tiloja syntyisi omaehtoisesti. Aikaa kestävä tilan täytyy tarjota käyttäjilleen kiinnittymispisteitä, joista estetiikka on yksi olennaisimpia. Estetiikka ei näin tarkasteltuna pelkisty pintailmiöksi vaan se on osa sitä perustavanlaatuaista rakennetta, jonka varaan tilan ja ihmisen välinen suhde rakentuu. Ymmärrys erityisesti sosiaalisesti ja kulttuurisesti muodostuvista esteettisistä arvoista nousee merkittäväksi osaksi rakennettua ympäristöä. Kollektiivinen halu säilyttää ympäristöjä

ja tiloja, joihin linkittyy positiivista merkitystä, on valtava, usein valjastamatonkin voima.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että datan roolia tulisi väheksyä vastuullisen rakentamisen määrittelyssä, päinvastoin. Kestävä suunnittelu edellyttää sekä laadullista että määrällistä tarkastelua. Meillä käytännön työkaluina arjessa toimivat esimerkiksi 9R-kiertotalousmalli, vastuullisuustavoitteet sekä elinkaarilaskenta, jotka mahdollistavat päätöksenteon tueksi kattavamman ymmärryksen materiaalien käytöstä ja niiden vaikutuksista. Resurssiviisaan materiaalien käytön ja vaikutusten kattavan ymmärtämisen lisäksi olemme osallisena useissa alan vastuullisuutta edistävissä järjestöissä ja hankkeissa, pyrkien tukemaan ei vain oman työmme vastuullisuutta, vaan koko rakentamisen alan kulttuurin muutosta.

Siinä missä pelkkä subjektiivinen näkemys kauneudesta ei yksinään riitä tekemään rakentamisesta vastuullista, ei myöskään pelkkä laskennallinen data yksinään riitä. Vastuullinen rakennus tai tila tarvitsee molempia. Vailla liitoskohtaa kulttuuriin ja ympäristöönsä, ei tilan eettinen velvoite täyty. Esteettisesti riittämätön tila ei herätä tilan käyttäjissä positiivista tunnereaktiota, mikä vähentää olennaisesti tilan mahdollisuuksia pitkäikäisyyteen ja näin ollen vastuullisuuteen.

KULTTUURISEN KONTEKSTIN ROOLI

Pohjoismaisessa kontekstissa operointi määrittää eittämättä tapaamme lähestyä estetiikkaa: kulttuurisesti jaettu, funktionalismin värittämä käsitys kauneudesta siirtyy polvelta toiselle lähes kivuttomasti. Vai siirtyykö? Vallan kysymys nousee esteettistä vastuullisuutta käsitellessä keskeiseksi: kuka saa määritellä, mikä on kaunista? Mikä verenperinnössämme saa esimerkiksi 50-luvun arkkitehtuurin näyttäytymään kultakautena, kun taas 90-luvun vastaava välittyy vähemmän houkuttelevana? Mistä voitaisiin ammentaa samankaltaista merkitystä myöhemmin mainitulle?

Tilojen tekniset vaatimukset ovat luonnollisesti kehittyneet vuosien saatossa, mikä vaikuttaa suoraan siihen, mitä voidaan suunnitella ja miten. Se, miten aikakauden identiteetti ilmenee tiloissa, on kiistaton tosiasia riippumatta siitä, pidämmekö niitä kauniina vai emme. Mitä siis vaaditaan, jotta käyttäjät voisivat kokea enemmän kauneutta rakennuksissa ja tiloissa, joita perinteisesti pidetään vähemmän esteettisinä? Sisustusarkkitehteinä meillä on sekä mahdollisuus että suoranaisten velvollisuus tehdä oma osamme tässä asiassa.

VASTUU VALINNOISTA

Operoimme jatkuvasti saneerauskohteissa, joiden ulkoasu on monien vuosien kerrostuman määrittämää. Toisinaan on ymmärrettävästi vaikea nähdä pintaa syvemmälle, ja tunnistaa tilan potentiaali. Varsin usein tuon kerrostuman alla piilee kuitenkin jotain, johon kiinnittyy. Pitkäikäisyyttä tavoitellessa arkkitehtuurin ominaispiirteiden kunnioittaminen ja korostaminen toimii merkittävänä työkaluna, jota tarkkaan valitut yksityiskohdat ja käsityöläistaitojen hyödyntäminen entisestään tehostavat.

Koska emme mennyttä voi muuttaa, on keskityttävä niihin keinoihin, joilla voimme toimia mahdollisimman vaikuttavasti tässä hetkessä. Uudisrakentamisessa liikkumavara on lähtökohtaisesti erilainen, kuin korjausrakentamisessa. Tekniset reunaehdot ovat vakiintuneet, mutta estetiikkaa ei voida lähestyä samankaltaisilla mittareilla. Korjausrakentamisessa taas haasteet kumpuavat olemassa olevista kerrostumista ja rajoitteista, jotka yhtä aikaa kaventavat ja määrittävät työn mahdollisuudet.

Maapallon kantokyvyn asettamat rajat tekevät loputtoman uuden rakentamisen mahdottomaksi, oli kyse sitten ulko- tai sisätiloista. Tämä edellyttää myös esteettisten käsitystemme uudelleenarviointia. Määrällisestä kasvusta on tingittävä, mutta laadullisista tavoitteista ei. Ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen vastuumme velvoittaa meidät tavoittelemaan rakentamisessa korkeinta mahdollista laatua.

KUKA MÄÄRITTÄÄ KAUNIIN?

Vastuullisten tilojen suunnittelu on osaltaan myös luopumista. Verrattuna maailmaan, jota on määrittänyt esteettinen yltäkylläisyys, tarve määritellä uudenlaiset kauneuden mittarit on todellinen. Tilanne luo mahdollisuuksia, joiden tulisi näytettyä innostavana haasteena: miten tehdä laadukasta, mutta vähemmällä? Minkälaisia ovat kauniit tilat ja ympäristöt, ja onko kauneuden käsite objektiivisesti määriteltävissä?

Meille sisustusarkkitehtina kauneus tarkoittaa ennen kaikkea kokonaisvaltaisuutta; haptisuutta, tarkkaan harkittuja valaistusratkaisuja, toiminnallisuutta sekä harmoniaa ympäröivän arkkitehtuurin ja kulttuurin kanssa. Sisustusratkaisujen ajattomuus ja istuvuus ympäröivään kontekstiin ovat olennaisia tekijöitä, kun tähdätään sukupolvelta toiselle kestävään tilaan. Harmonia näyttytyy aivan muuna kuin turvallisuutena tai pitkävetisyytenä: harmonia mahdollistaa jatkuvuuden.

Kauneus kantaa tavoilla, joita ei voi ylenkatsoa. Rakennukset ja tilat kestävät aikaa vain silloin, kun ne kykenevät herättämään käyttäjissään halua ylläpitää ja

suojella ympäristöään, mieluiten yli sukupolvirajojen. Tekniikka pitää rakennuksen pystyssä, mutta kiintymys saa sen pysymään elossa. Kauneus synnyttää kiintymystä, ja kiintymys huolenpitoa. Kun sisätilat juurtuvat kontekstiinsa ja ympäröivään arkkitehtuuriin, tuloksena on emotionaalisesti merkityksellinen, resonoiva ympäristö. Hyvin suunnitellussa tilassa kauneus ei ole vain pintaa, vaan strateginen vastuullisuuden työkalu.

LÄHTEET:

Daugelaite, A., & Grazuleviciute-Vileniske, I. (2020). Aesthetics of sustainability and architecture: An overview. *Architecture and Urban Planning*, 16(1), 48–55.

Korpelainen, N.-H., & Lehtinen, S. (2024). Aesthetic Sustainability. *International Lexicon of Aesthetics*, 2024(Spring).

Lehtinen, S. (2021). Aesthetic Sustainability. Teoksessa C. P. Krieg & R. Toivanen (toim.), *Situating Sustainability: A Handbook of Contexts and Concepts* (s. 255–267). Helsinki University Press.

AALTO-MALJAKOSTA AKTIVISMIIN

Arto Sivonen

Kun minua pyydettiin mukaan kirjoittajaksi tähän pamflettiin, vastasin heti myöntävästi. Huomaan, että käytän entistä enemmän aikaa pohtiakseni, miten voisin omalta osaltani auttaa suomalaista luovaa sektoria kehittymään, sillä se on melko surullisesti juuttunut paikoilleen. Aihe on valtava, mutta yritän tässä avata joitakin teemoja, joista mielestäni pitäisi puhua enemmän ja joihin liittyen tarvittaisiin aitoja toimenpiteitä.

Kun puhumme siitä, että muotoilun roolin pitäisi olla vahvempi, meidän on ensin pysähdyttävä kysymään: mitä se oikeastaan tarkoittaa? Puhummeko muotoilusta vain ammattina, toimialana ja esteettisenä itseilmaisuna, vai onko se voimavara, joka muokkaa maailmaa, arkea ja tulevaisuuksia? Vastaukset riippuvat aika paljon siitä keneltä kysyy.

Hypätään takaisin vuoteen 2012, jolloin Helsingistä tehtiin maailman design-pääkaupunki. Muistan sen hetken hyvin. Yhtäkkiä meille kerrottiin, ettei design olekaan vain kuppi, logo tai tuoli. Se on elämää, jota elämme: tapoja, joilla liikumme, kulutamme, kohtaamme toisemme ja rakennamme arkea. Monelle tämä oli liikaa. Hetken ihmettelyn jälkeen keskustelu kuitenkin roihahti käyntiin.

Se oli innostunutta, kaoottista ja ajoittain täysin hallitsematonta. Design oli kuin varsa, joka päästettiin pitkän talven jälkeen laitumelle: täynnä energiaa, joka hyppelehti pitkän vankeuden jälkeen joka suuntaan. Se poukkoili riemuissaan ja karkasi käsistä. Designin nimissä syntyi kaikkea mahdollista, joku muistaa esimerkiksi miten Hesarin etusivulle ilmestyi ”design-lenkkimakkara”. Välillä tuntui, että koko sana menetti merkityksensä. Kun kaikki on designia, mikään ei ole.

Keskustelu meni ajoittain yli, mutta se oli välttämätöntä. Se oli lähtölaukaus. Aloimme vähitellen irtautua Aalto-maljakoistamme ja hahmottaa, että design voi – ja sen täytyy – tarkoittaa enemmän kuin esineitä ja estetiikkaa. Kyse on ajattelusta, prosesseista ja arvovalinnoista. Siitä, kuka päättää ja kenen ehdoilla.

Nyt, vuonna 2026, osaamme jo katsoa designia hieman pidemmälle. Puhumme design-ajattelusta, tulevaisuuden muotoilusta ja luovista järjestelmistä. Osaam-

me kysyä parempia kysymyksiä. Mutta vaikka lähtökohta on hyvä, matka on vasta alussa. Emme voi enää kysyä vain, mitä design on. Meidän on kysyttävä, mihin sitä käytetään, kenen hyväksi ja millaisia seurauksia sillä on. Design on työkalu – ja poikkeuksellisen voimakas sellainen. Ja kuten kaikki voimakkaat työkalut, sitä voi käyttää rakentamiseen tai vahingon tekemiseen.

VISIONÄÄRIT JÄIVÄT PAIKALLEEN

Muotoilijat näkevät itsensä usein edelläkävijöinä, aika moni ammattiryhmän ulkopuolella myös. Ja usein he ovatkin. Luovuus ja herkkyys avaavat maailmaan ovia, joita muut eivät edes huomaa. Mutta samaan aikaan moni designin kaanoniin nostettu nimi, instituutio ja tapahtuma on jäänyt jumiin. Käydään läpi samat kilpailut, osallistutaan samoihin tapahtumiin, kirjoitellaan kirjoja toisilleen ja kutsutaan aina samat puhuja puhumaan seminaareihin. Vuodesta toiseen. Välillä tuntuu siltä, että luova ala on monessa asiassa enemmän jäljessä maailman muutoksesta kuin moni muu ammattiryhmä. Puhumme radikaaliudesta, vaikka tässä ei ole mitään radikaalia. Puhumme tulevaisuudesta, mutta pidämme tiukasti kiinni menneestä. Olemme rakentaneet itsellemme mukavan ja turvallisen kuplan, jossa palkitsemme toisiamme ja vältämme epämurkavia kysymyksiä.

Ja pahinta on se, ettei tästä tunnu saavan puhua ääneen. Kritiikki koetaan helposti uhkana, ei mahdollisuutena. Hiljaisuudesta on tullut normi, vaikka design ei ole koskaan neutraalia. Myös hiljaisuus on aina kannanotto.

Kaikella rakkaudella kollegat: meidän on pakko uudistua. Design on liian vahva väline hukattavaksi. Liian vaikutusvaltainen jäädäkseen vain alan sisäiseksi keskusteluksi tai esteettiseksi itsetarkoitukseksi.

OMA MATKANI ULOS KUPLASTA

Katson tätä design-maailman liikehdintää useiden linssien läpi. Olen koulutukseltaani graafinen suunnittelija ja tehnyt töitä pari vuosikymmentä design- ja mainostointoissa eri puolilla maailmaa. Asiakkaina on ollut kaikkea YK:n yksiköistä globaaleihin korporatioihin, startupeista monikansallisiin järjestöihin.

Yli kymmenen vuotta sitten irtisanouduin mainosalalta. En siksi, että vihaisin luovaa työtä, vaan siksi, että aloin hävetä tapaa, jolla sitä tehtiin. En halunnut olla osa koneistoa, jossa luovuutta käytettiin myynnin tehostamiseen hinnalla millä hyvänsä. En kokenut enää oppivani mitään olennaista maailmasta. Ymmärsin, etten ymmärtänyt todellisuutta tarpeeksi. Oma henkilökohtainen kehitykseni oli pysähtynyt, töissä mutta myös tämä heijastui koko elämään. En ollut vain töissä.

Oli pakko lähteä etsimään opettajiani muualta – ihmisistä ja paikoista, joista design-lehdet eivät kirjoita ja joihin design-konferenssit harvoin eksyvät. Tänäa teen strategia- ja konseptityötä ilmaston ja ihmisoikeuksien parissa. Se pakottaa katsomaan kaikkea kartalle piirrettyjen rajojen yli. Asun Suomen lisäksi Intiassa ja eri Afrikan maissa, ja tuon nämä kulttuuriset linssit mukaan myös tähän keskusteluun.

Vaikka olen oppinut valtavasti, tärkeintä minulle on muistaa, kuinka paljon en ymmärrä. Uskallan kysyä ja kuunnella. Tunnistan oman etuoikeuteni. Ja etsin joka päivä tapoja käyttää luovaa ajattelua niin, että se rakentaa maailmaa eikä pura sitä.

MITEN VOIMME POTKIA LUOVAA ALAA ETEENPÄIN – MITÄ MUUTOKSEEN TARVITAAN?

Ensinnäkin meidän on rikottava ammatilliset kuplat ja rakennettava uudenlaisia verkostoja. Kuulostaa varmasti monen korvaan tutulta. Mutta miksi ei muutosta ei tapahdu? Luovien alojen ammattilaiset tekevät liian usein töitä vain toistensa kanssa. Meidän pitäisi kohdata rohkeasti ihmisiä eri yhteiskuntaluokista ja ammattiryhmistä. Tämä avaa silmät sille, mihin luovuutta ja designia todella tarvitaan. Emme enää tarvitse lisää logoja ja tuoleja, vaan syvempää ymmärrystä yhteiskunnallisista haasteista, joissa luovaa ajattelua kaivataan kipeästi. Kutsutaan tapahtumiin puhujia, jotka eivät ole “luovilta aloilta”. Mennään itse paikkoihin, joihin luova ajattelu ei ole vielä yltänyt. Soitetaan kiinnostaville ihmisille. Tavataan niitä, jotka ovat eri mieltä.

Kun joku sanoo, ettei halua sekaantua politiikkaan, vastaus on yksinkertainen: se on mahdotonta. Kaikki on poliittista – myös hiljaisuus. Hiljaisuus on mielipide.

Silloin kun muotoilija kohtaa eri alojen osajia, samalla on pakko muotoilla oma ammatillinen identiteetti ja huomaa ehkä myös sen muutoksen. Tästä seuraa se, että sietää epävarmuutta paremmin ja alkaa oppia uutta.

Itse käytän matkustaessani omaa IG-tiliäni verkostojen rakentamiseen. Postaan stooreihin eri maista siitä, mitä teen, ja kysyn: jos olet tutkija, taiteilija, luova, aktivisti tai toimittaja ja nämä aiheet kiinnostavat, laita viestiä ja jutellaan. Laskin joskus, että parin vuoden aikana olen tavannut yli 200 ammattilaista paristakymmenestä maasta – ja vielä paljon enemmän verkossa. Olen istunut erilaisissa kuppiloissa pitkiä aikoja ja hurmaantunut ihmisten ajattelusta. Tämä on ollut verkosto, yliopisto ja ystäväpiiri yhtä aikaa. Tämä on ollut etuoikeus monessa mielessä, en ole koskaan vain pelkkä turisti vaan hyvin nopeasti minut vedetään mukaan yhteisöjä.

Toiseksi meidän on suunnattava katse rohkeasti Euroopan ulkopuolelle. Palattuani käymään Suomeen havahdun yhä uudelleen siihen, kuinka eurosentri-

katsemme on. Olin kesällä eräässä design-tapahtumassa, jossa eräs puhuja kysyi, että miksi designerit eivät huomioi kulttuurista kestävyttä (cultural sustainability). Hyvä kysymys. Pyysin puheenvuoron ja kysyin kaksi asiaa: tietävätkö ihmiset oikeasti, mitä kulttuurinen kestävyys tarkoittaa ja ketkä tässä huoneessa istuvat? Ihmiset eivät aina tunnista tätä sanaa, ja yleisö koostui lähes yksinomaan eurooppalaisista ja amerikkalaisista. Suljemme usein, myös tiedostamattamme, ulos äänet maista, jotka kasvavat ja kehittyvät nopeimmin. Näissä konteksteissa design-osaaminen kehittyi valtavaa vauhtia ja aivan erilaisista kulttuurisista lähtökohdista käsin. Lopputulokset ovat usein radikaalisti kiinnostavia ja joskus myös epämukavia länsimaiselle katseelle. Ainakin uusia.

Kirjoitin EIT:n (European Institute of Innovation and Technology) Resilience Roadmap -julkaisuun artikkelin otsikolla: Europe must walk from the West to the South. Koska länttä ei ole koskaan ollutkaan, vaan se on kolonialistinen narratiivi. Aito yhteistyö globaalin etelän kanssa ei ole hyväntekeväisyyttä, vaan elinehto Euroopan luoville aloille. Toivottavasti suomalainen luova luokka lähtisi kävelemään myös samaan suuntaan.

Kolmanneksi luovien alojen koulutus on uudistettava. Olen opettanut vuosia erilaisissa organisaatioissa ja yliopistoissa. Aalto-yliopistossa olen vetänyt kursseja design-aktivismista ja vastuullisuudesta, koska näen, kuinka jopa huippukouluissa ei anneta suunnittelijoille riittäviä työkaluja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Luovaa osaamista tulisi käyttää laajemmin yhteiskunnallisessa muutoksessa.

Tarvitsemme ymmärrystä politiikasta, globaaleista ilmiöistä, vallasta, tarinankerronnasta ja viestinnästä – sekä nöyryyttä ymmärtää, ettei kaikki osaaminen ole oman koulun tai instituution sisällä. Maailma muuttuu vauhdilla ja verkostot ovat tämän hetken tärkein koulu. Nämä koulut ovat todella tärkeitä, mutta niiden pitäisi alkaa käyttäytymään enemmän alustana, johon kerätään tietoa ja osajia. Itse en ole käynyt edes lukiota, ja ehkä juuri siksi oma tapa oppia on ollut erilainen, olen lähtenyt rakentamaan oman kouluni ammattilaisilta eri puolilla maailmaa.

Neljänneksi arkkitehtuurin vastuuta on laajennettava. Arkkitehdit ajattelevat yhä liikaa seinä, eivät sitä, miten tiloja käytetään ja kenelle ne ovat. Vastuullisuus ei ole vain energiatehokkuutta tai kierrätysmateriaaleja, vaan paikallisten yhteisöjen ymmärtämistä, turvallisten tilojen luomista ja dialogin mahdollistamista. Tästäkin alalla puhutaan paljon, mutta se jää usein puheeksi.

Suomalaisella osaamisella olisi kysyntää. Maailman nopeitten kasvavat kaupungit ovat pulassa, ongelmia on niin liittyen ilmastoon kuin ihmisoikeuksiinkin. Hyvin suunniteltua ei-kaupallista kaupunkitilaa on hyvin vähän. Tämän me osaam-

me. Monessa keskustelussa olen tämän maininnut, mutta suomalaisia suunnittelijoita on vaikea saada mukaan, moni uusi erilainen kulttuurinen pelottaa ja tuntuu liian isolta riskiltä.

Arkkitehtuurilla on myös valtava rooli rauhantyössä. Hyvä ystäväni syyrialainen arkkitehti Marwa Al-Sabouni kirjoittaa tästä kirjassaan *The Battle for Home* osuvas-ti: kaupunkia voidaan suunnitella niin, että ne ehkäisevät väkivaltaa. Valtaa ei aina anneta – mutta joku onnistuu silti.

Viidenneksi, ja tämä koskee erityisesti Suomea, meidän on uskallettava kuvitel-la rohkeasti uutta. Kerromme olevamme insinöörien maa, ja tämä maa onkin usein kuin yksi iso Excel-taulukko. Rakastamme aikatauluja ja etukäteen sovittuja suun-nitelmia. Tämä takaa usein sen, että asiat toimivat, mutta myös tappaa luovuuden ja riskinoton. Tämä koskee valitettavasti myös luovaa sektoria. Ajattelemme turval-lisesti, rakastamme rutiineja, ja siitä on tullut meille vankila.

Juuri nyt, kun monen usko tulevaisuuteen on heikko, luova luokka voisi tulla tässä esiin ja ottaa vetovastuun. Yhdistää erilaisia todellisuuksia, auttaa muotoile-maan uudenlaista elämää ja tehdä kestävästä elämästä houkuttelevaa ja jopa haus-kaa. Todennäköisesti tästä seuraa myös taloudellista hyvää ja uusia työpaikkoja. Ei odotella brieffejä ja lähdetään rakentamaan uusia ideoita.

LOPUKSI TOIVON INTOHIMOJA

Kirjoitan tätä Bengalurussa kahvilassa. Minua tuli tapaamaan eräs tuttavani, joka on myös suunnittelija. Kerroin mistä olen kirjoittamassa, ja kyselin hänen mielipitei-tään. Vieressäni istuu nuoria intialaisia suunnittelijoita, jotka kuuntelevat keskus-teluamme tarkasti. Kysymyksiä syntyy hetkessä, samoin ideoita. Näistä saisi hyvin kasaan toisen tekstin.

Nairobiin viime keväänä minua lähestyi uusi luova tapahtumakeskus: Ubuntu Creative Village ja he kutsuivat ystävällisesti minua käymään. Ehdotin vastapalve-luksen lyhyttä puheenvuoroa design-aktivismista, josta he innostuivat. Siitä syntyi sitten parissa päivässä kolmen päivän festivaali: mukaan tuli tutkijoita, muusikoita, valokuvaajia, tanssijoita ja toimittajia. Yksin parhaista viikonlopuista koskaan. Lop-putuloksena tuli nippu konsepti-ideoita.

Suunnittelijoiden nälkä on valtava. Suomessa tämä nälkä tuntuu usein piilossa olevalta. Nyt olisi aika toimia. Tulkaa komerosta ulos. Ketään ei tulla hakemaan ko-toa tähän työhön. Muutos alkaa aina yhdestä ihmisestä.

SUOMALAISEN KÄSITYÖN KULTAKAUSI

Milla Vaahtera

Aloitin tämän esseen rohkealla väitteellä: suomalaisen käsityön uusi kultakausi on jo täällä, vaikka moni ei ole sitä vielä huomannut. Se ei vielä ole suuren yleisön tietoisuudessa, mutta se elää pajoissa, vanhoissa ruukeissa ja myös Aalto-yli-opiston kellarissa.

KANSALLISESTA IDENTITEETISTÄ MUOTOILUN NOUSUUN

Aikoinaan, kun suomalainen kulttuuri vielä haki määritelmäänsä Ravintola Tor-nin savuisissa illanistujaisissa, tavoitteena oli rakentaa Suomelle oma, tunnistet-tava identiteetti. Itsenäistyvä maa tarvitsi oman kielen ja kulttuurin. Kun kieli oli jo olemassa, Akseli Gallen-Kallelan, Jean Sibeliuksen ja heidän aikaistensa työ loi perustan suomalaisen taiteen kultakaudelle. Kansallisromanttinen arkkitehtuuri ja kuvataide tekivät näkyväksi uudenlaisen suomalaisuuden. Merkittävä hetki oli esiintyminen Pariisiin maailmannäyttelyssä vuonna 1900, jossa oma paviljonki esit-teli kansainväliselle yleisölle omaleimaisen kulttuurin. Kulttuurin tunnistetta-vuus vahvisti osaltaan Suomen asemaa matkalla kohti itsenäisyyttä.

Sotien jälkeen Suomi kohtasi toisen murroksen. Maa halusi rakentaa teollisuu-tensa ja hyvinvointiyhteiskuntansa. Tehtaat kutsuivat taiteilijoita mukaan tuotan-toon, ja näin syntyi moderni suomalainen muotoilu. Ilmiö nousi kansainväliseen tietoisuuteen erityisesti Milanon triennaalien menestyksen myötä. Tavoitteena oli tehdä Suomesta vakaa ja vauras valtio, joka seisoo omilla jaloillaan.

Näiden vaiheiden väliin mahtui noin puoli vuosisataa. Vuoden 2008 taloustaan-tuma muodostui uudeksi käännekohdaksi. Moni muotoilija menetti työnsä, mut-ta samalla syntyi tilaa uudelle ajattelulle ja yhteiskunnalliselle muutokselle taiteen kautta.

Massatuotannon varjopuolet olivat käyneet ilmeisiksi: ympäristökuormitus, materiaalien kertakäyttöisyys ja kasvoton tuotantoketju. Vastavalmistuneille muo-toilijoille tämä herätti kysymyksen työn merkityksestä. Osa siirtyi palveluiden ja

digitaalisten käyttöliittymien pariin. Osa palasi materiaalin äärelle, käsityöhön ja taidekäsityöhön.

Konkreettisesti konkursseista jäi koneita ja työkaluja, jotka päätyivät tekijöiden omiin työtiloihin. Vähitellen käsin valmistetut esineet alkoivat näkyä gallerioissa, kuten Lokalissa, kuvataiteen rinnalla. Ilmiö ei ollut lainkaan uusi. Esimerkiksi Birger Kaipiainen ja Rut Bryk olivat jo aiemmin liikkuneet taiteen ja käsityön rajapinnalla. Nyt sama ajattelu nousi uudelleen ajankohtaiseksi.

KULUTUSKULTTUURIN MURROS JA KÄSITYÖN UUSI ROOLI

Siinä missä taiteen kultakauden tekijät tavoittelivat kansallista identiteettiä ja muotoilun kultakausi taloudellista vakautta, nykyinen sukupolvi pyrkii muuttamaan kulutuskulttuuria. Ruoassa ja vaatteissa on jo siirrytty kohti eettisyyttä ja läpinäkyvyyttä. Sama ajattelu laajenee esineisiin: mitä ostamme, miksi ja kenen kustannuksella?

Korjattavuus on noussut keskeiseksi arvoksi. Esineiden elinkaari on lyhentynyt, ja arvo on mitattu hinnassa kestävyys sijaan. Suuntaa voidaan kuitenkin muuttaa. On nähtävissä merkkejä korjaamisen, verhoilun, puusepäntöön ja muiden käsityöammattien uudesta noususta. Ajatus on yksinkertainen: ensisijaisesti korjataan. Jos ostetaan uutta, sen tulisi kestää aikaa sekä fyysisesti, taiteellisesti että kulttuurisesti. Taidekäsityö ja korjauskäsityöalat voivat kehittyä käsi kädessä.

Välittääkö käsin isoisan vanhoilla taltoilla muotoiltu esine erilaista energiaa ja tunnelmaa kuin liukuhihnalla sarjatyönä valmistettu muotopuristajakarkara? Uskon, että kyllä. Ensimmäinen kantaa mukanaan tekijänsä käsialan, keskittymisen ja perinteen kerrostumia, kun taas toinen heijastaa rakennettua haluttavuutta, tehokkuutta ja kustannusoptimointia. Kulutuksen murros, joka on jo muuttanut tapaamme syödä ja pukeutua, on ulottumassa myös siihen, millä ympäröimme itsemme.

Uutta suuntaa edustavat muun muassa Antrei Hartikainen, Armi Teva, Matias Karsikas, Didi NG, Hanna Anonen, Santtu Mustonen, Paula Kasu, Sini Vili ja Paula Pääkkönen. Heidän työssään käyttöesine ja veistos limittyvät. Puhutaan collectible designista eli uniikeista tai pieninä sarjoina valmistetuista teoksista, joissa materiaali, laatu ja ilmaisu ovat keskiössä. Taidekäsityö ilmenee arkkitehtuurin viitekehyksessä, ja useat tekijät ovat muotoilijan koulutuksen saaneita.

Silti hakusana ”Finnish design” tuo yhä esiin pääosin yli puoli vuosisataa vanhoja klassikoita. Uuden sukupolven työ tarvitsee käsitteellistämistä ja kansainvälistä näkyvyyttä, jotta se vakiinnuttaa paikkansa jatkumossa.

Taidekäsityö on myös taloudellisesti kasvanut myyjäistoiminnasta kansainväliseksi kaupaksi. Monet tekijät ovat siirtyneet sivutoimisesta työstä päätoimisiksi

ammattilaisiksi. Digitaaliset kanavat mahdollistavat sen, että teoksia voidaan valmistaa Suomen perämetsässä tohvelit jalassa ja myydä silti maailmanlaajuisesti.

HYVINVOINTI KULUTUKSEN HIDASTUMISEN KAUTTA

Tekoälyn ja automaation muuttaessa työelämää käsityö tarjoaa konkreettisen vastapainon. Se on hidasta, materiaalilähtöistä ja merkityksellistä. Moni käsityöläinen kuvailee työtään mielekkääksi ja palkitsevaksi, jos siitä myös maksetaan. Jos taidekäsityön taiteellinen taso on tarpeeksi korkea, voidaan luoda tilanne, jossa käsityötä saa tehdä ja luoda sellaista laatua, johon emme enää ole olleet tottuneita, ja silti kauppa käy.

Käsin tehty esine vaikuttaa myös käyttäjänsä. Se kutsuu huoltamaan, korjaamaan ja säilyttämään. Ympäristö, joka rakentuu tällaisista esineistä, tuntuu toiselta kuin tila, joka on koottu nopeasti massatuotetuista tuotteista.

Ratkaisu moneen aikamme haasteeseen voi löytyä lähempää kuin arvaamme: omasta kulttuuristamme, materiaaleista ja tekijyydestä. Suomalaisen käsityön uusi kultakausi voi olla osa yhteiskunnallista muutosta, jossa syntyy kestävämpi tapa kuluttaa ja tehdä työtä, taidehistoriallinen ilmiö sekä uusi hyvinvoinnin perusta.

KOHTI KESTÄVIÄ JA ELINVOIMAISIA TULEVAISUUKSIA MUOTOILUN KEINON

Linda Vanni

Elämme polykriisin aikakautta, jossa toisiinsa kietoutuneet kompleksiset ilmiöt haastavat yhteiskuntamme ja koko planeettamme kestävyttä ennennäkemättömällä tavalla.

Kuluva vuosi on jatkanut synkkien uutisten virtaa. Ilmastonmuutos ja luontokato etenevät vääjäämättä, ja useat ympäristön kannalta kriittiset, peruuttamattomat keikahduspisteet ovat käsillä. Yhteiskunnat polarisoituvat ja eriarvoistuvat samalla kun demokratian tila heikkenee ja globaalit turvallisuusuhat kärjistyvät. Epävarmuus lisääntyy ja tulevaisuudenusko horjuu. Kestävyyskriisi ei ole yksittäinen ongelma, vaan toisiinsa kietoutuneiden kriisien vyyhti, joka edellyttää laaja-alaisia ja nopeita toimia kaikilla rintamilla. (1)

Kun muutosten tahti kiristyy ja shokit seuraavat toisiaan, koetuksella ei ole ainoastaan yhteiskunnan resilienssi vaan myös kollektiivinen mielikuvitus. Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty – voimme itse aktiivisesti rakentaa polkuja kohti toivottavia, kestäviä tulevaisuuksia. Viheliäisten ongelmien ajassa reaktiivinen sopeutuminen tai asteittaiset parannukset nykyisiin toimintamalleihin eivät enää riitä. Kestävyys siirtymä edellyttää perustavanlaatuisia uudistumista ja poisoppimista vanhalla logikalla toimivista malleista. Muutoksen ytimessä on kyky luoda vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia, purkaa toimimattomia rakenteita ja luoda uusia toimintamalleja, jotka mahdollistavat siirtymisen kohti kokonaan uutta paradigmaa. (2)

Kestävyys siirtymä mullistaa tapamme elää, asua ja kuluttaa – mutta myös käsityksemme hyvästä elämästä ja siitä, mitä pidämme arvokkaana tai tavoiteltavana. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi siirtymää lineaarisista tuotanto- ja kulutusmalleista kiertotalouteen, sekä samalla kulutukseen liittyvien kulttuuristen normien kyseenalaistamista ja muuttamista. Kyse on siis teolliseen vallankumoukseen vertautuvasta järjestelmätason muutoksesta sekä syvällisestä sosiaalisesta ja

kulttuurisesta transformaatiosta. Sen ytimessä ovat arvot, normit ja merkitykset, jotka viime kädessä muovaavat ajatteluamme ja toimintaamme.

Jotta muutos olisi aidosti kestävä ja vaikuttavaa, on päästävä käsiksi toiminnan alla piileviin syvempiin kerrostumiin: maailmankuviin, tunteisiin ja ajattelumalleihin. Ulkoa annettu tieto tai ylhäältä johdetut toimet eivät yksin riitä. Muutoksen on synnyttävä myös alhaalta ylöspäin ja sisältä käsin – sen on oltava innostavaa, toivottavaa, konkreettista ja merkityksellistä yksilön kokemuksen tasolla. Kestäviin valintoihin ohjaamisen rinnalla keskeistä on vahvistaa kaikkien ihmisten toimijuutta, sitoutumista ja osallisuuden kokemusta, sekä varmistaa kestävyys siirtymän oikeudenmukainen toteutuminen.

MUOTOILU KESTÄVYYS SIIRTYMÄN MUUTOSVOIMANA

Muotoilulla on ollut merkittävä rooli viime vuosisadan suurissa taitekohdissa – aina massatuotannon läpimurrosta hyvinvointivaltion ja sen infrastruktuurin rakentamiseen sekä digitalisaation ja palvelutalouden syntyyn. Se ei ole ainoastaan palvelut teknologista kehitystä ja innovaatioiden syntyä, vaan luonut puitteita uusille elämäntavoille ja hyvinvoinnille. (3,4)

Muotoilu on jatkuvasti uudistuva ala, joka kehittyy vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa. Viime vuosikymmeninä sen painopiste on laajentunut tuotteiden, ympäristöjen ja palveluiden suunnittelusta esimerkiksi strategioiden ja prosessien muotoiluun, sekä organisaatioiden innovaatio- ja uudistumiskyvykkyyksien kehittämiseen (3). Muotoilijoita työskenteleekin yhä enemmän entistä moninaisemmissa konteksteissa ja tehtävissä, esimerkiksi kaupungeissa, valtionhallinnossa ja yritysmaailmassa.

Tänä päivänä muotoilu ei keskity pelkästään ihmislähtöisten ratkaisujen kehittämiseen, vaan systeemisen muutoksen ja kestävien siirtymien edistämiseen (2). Kyse ei ole vain prosessien parantamisesta ja yksittäisten ratkaisujen kehittämisestä kestävämmiin, vaan sellaisten elämäntapojen ja järjestelmien mahdollistamisesta, jotka tukevat ihmisten, yhteisöjen ja ekosysteemien kukoistusta planetaaristen rajojen puitteissa.

Siirtymämuotoilussa keskeistä on kokonaisvaltainen ajattelu, joka laajentaa suunnittelun perspektiiviä ihmislähtöisestä planetaariseen, ratkaisukeskeisestä systeemiseen ja lyhytjänteisestä pitkäjänteiseen (2). Tämä tarkoittaa systeemisten vaikutusten tarkastelua sekä tulevien sukupolvien ja ihmisen rinnalla myös muiden elollisten tarpeiden huomioimista – ulottuen vuosikymmenten, jopa vuosisatojen päähän.

Yhteissuunnittelu muodostaa nykytuotilun perustan. Siinä suunnittelua tehdään yhdessä yhteisöjen kanssa, tuoden moninaisia ääniä kuuluviin prosessin eri vaiheissa. Keskeistä on luoda tiloja kohtaamisille, yhteiselle oppimiselle ja luottamuksen rakentumiselle. Tuotiluun kuuluu kyky yhteensovittaa moninaisia, joskus ristiriitaisiakin tarpeita ja näkemyksiä, sekä varmistaa myös hiljaisten äänten kuuluminen. Dialogi ja vaikuttamisen mahdollisuus ovat itsessään arvokkaita: niiden kautta luodaan yhteistä ymmärrystä, vahvistetaan osallisuuden ja toimijuuden kokemusta sekä sitoutetaan muutosprosessiin. Parhaimmillaan tuotilu voi toimia katalyyttinä yhteisöistä itsestään kumpuavalle muutokselle, sekä yhtenä keinona vahvistaa demokratiaa ja ehkäistä polarisaatiota.

Muotilun luovat menetelmät auttavat paljastamaan pinnan alla kyteviä merkityksiä ja tiedon tasoja, joita pelkät sanat tai numerot eivät tavoita. Unelmat, huolenaiheet ja piilevät tarpeet tulevat esiin leikin, taiteen ja luovien menetelmien kautta, kun ilmaisulle luodaan turvallinen tila. Laadullisen tiedon ohella tuotilu avaa pääsyn niin kutsuttuun lämpimään dataan. Sillä viitataan kontekstuaaliseen ja relationaaliseen ymmärrykseen, joka tekee näkyväksi ilmiöiden väliset suhteet ja systeemiset kytkökset (5). Syvälinen ihmislähtöinen ymmärrys yhdistettynä tulevaisuusajatteluun ja ennakointiin auttaa hahmottamaan nykytilan lisäksi myös mahdollisia tulevaisuuksia ja niitä toimintaympäristön muutoksia, joihin yhteiskunnan tulisi varautua.

Jotta kestävät tulevaisuuskuvat konkretisoituvat todeksi arjen valinnoissa, muutoksen on tapahduttava myös identiteetin tasolla: siinä, keitä koemme olevamme tai haluamme olla. Etäiseksi jäävien teknisten tai syyllistävien viestien sijaan tarvitaan samaistuttavuutta ja toivoa. Tämä puolestaan edellyttää innostavaa näkemystä, visuaalista tarinankerrontaa ja konkreettisia arjessa näkyviä ratkaisuja, joilla luodaan tunnetason merkityksiä ja tehdään muutoksesta käsin kosketeltavaa. Juuri nämä taidot ovat tuotilijoiden ydinosaa.

ELINVOIMA KESTÄVYYSIIRTYMÄN PÄÄMÄÄRÄNÄ

Kestävyys siirtyminen on se loikka, joka ajattelussamme ja toiminnassamme on tapahduttava yhteiskunnan kestävyden ja elinvoiman varmistamiseksi. Mutta mitä näillä käsitteillä oikeastaan tarkoitetaan? Mikä lopulta on se päämäärä, jota kohti siirtymää rakennamme?

Kestävyys on näistä helpommin määriteltävissä. Luonnon kantokyky ja planeetaariset rajat asettavat selkeät, absoluuttiset reunaehdot, joihin ihmisen kaiken toiminnan on sopeuduttava ja joista yhdelläkään yhteiskunnalla ei ole varaa tin-

kiä (6). Lopulta vain ekologisen kestävyden turvaamalla voimme varmistaa myös sosiaalisen ja taloudellisen kestävyden pitkäjänteisen toteutumisen.

Elinvoima on käsitteenä monitulkintaisempi, sillä sitä käytetään erilaisissa yhteyksissä, usein ilman tarkempaa määrittelyä. Kaupunkien ja aluekehityksen kontekstissa elinvoima rinnastetaan usein taloudelliseen kasvuun ja kukoistavaan yritystoimintaan. Tämä on kuitenkin vain yksi sen ulottuvuuksista. Kestävyys siirtymän yhteydessä elinvoima on ymmärrettävä laajemmin ihmisen, yhteisön, ekosysteemin tai järjestelmän kykyä säilyä, uudistua ja toimia tarkoituksenmukaisesti muuttuvissa olosuhteissa. Polykriisin ajassa juuri tämä kyky on koetuksella.

Kestävyys siirtyminen haastaa perustavanlaatuisesti sekä luontosuhteemme että ihmiskuvamme. Kun ihminen nähdään luonnosta erillisen toimijan sijaan sen erottamattomana osana, tulevat näkyviksi sekä riippuvuutemme ekologisista prosesseista että toimintamme systeemiset vaikutukset niihin.

Ratkaisevassa roolissa on myös kieli, jolla maailmaa kuvaamme. Puhumme ko ympäristöstä ja ihmisistä resursseina ja tehostamista vaativina kuluerinä – vai tunnistamme kaikkien elollisten hyvinvoinnin itseisarvona sekä ekologisen ja sosiaalisen elinvoiman regeneratiivisen vahvistamisen yhteiskunnan tärkeimpänä tehtävänä? Kieli ei ole neutraalia, vaan se muokkaa todellisuutta ja suuntaa toimintaamme. Olennaista on myös kirkastaa, millaista vaikuttavuutta haluamme aikaansaada, sekä määrittää oikeat mittarit vaikutusten seurantaan.

Sosiaaliseen elinvoimaan kuuluu olennaisesti vahva sosiaalinen koheesio, jonka rakennuspalikoita ovat rakentava vuorovaikutus, yhteyden kokemus, luottamus ja empatia. Polarisoituvassa yhteiskunnassa eri ryhmien kohtaamisia ja tiloja ymmärryksen rakentamiselle tarvitaan enemmän kuin koskaan. Rakentavassa dialogissa korostuvat itsereflektion ja tunnetaitojen merkitys, sekä monimuotoisuuden näkeminen uhkan sijaan yhteiskuntaa rikastavana ja elinvoimaa vahvistavana voimavarana.

Psykologi Abraham Maslowin tarvehierarkiassa pyramidin huippua eli yksilön ylintä tarpeiden tasoa edustaa itsensä toteuttaminen ja kehittäminen (7). Kestävyys siirtyminen kyseenalaistaa yksilökeskeisen narratiivin ja suuntaa katsemme itsestämme ulospäin. Kun perustarpeet täyttyvät, voimme kysyä: miten voin omalla toiminnallani myötävaikuttaa yhteisöni ja ympäristöni hyvinvointiin?

Lopulta viheliäisten haasteiden ratkaisemisessa on kyse vaikuttavasta yhteistyöstä, ulottuen yli siilojen ja sektorirajojen. Kestävyys siirtyminen ei ole soolospurtti vaan viestinä juostava maraton, jossa jokaisen rooli on merkityksellinen. Yhdessä olemme enemmän kuin osiemme summa – kunhan suunta on yhteinen.

Siirtymässä, jossa kestävyys asettaa toiminnalle reunaehdot ja elinvoima laajennetussa merkityksessään määrittää yhteisen päämäärän, muotoilu voi toimia sekä yhteiskunnallisen uudistumisen moottorina että kestävyys siirtymän vauhdittajana. Muotoilu rakentaa siltoja nykyhetken ja tavoiteltujen tulevaisuuksien välille kehittämällä syvälliseen ymmärrykseen perustuvia ratkaisuja yhdessä yhteisöjen ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa sekä fasilitoimalla muutosta yhteiskunnan eri tasoilla. Ihmislähtöisen, empaattisen ja innostavan lähestymistavan kautta muotoilu voi vaikuttaa myös niihin arvoihin, ajattelutapoihin ja merkityksiin, joiden varaan kestävä transformaatio rakentuu.

Polykriisin ajassa luovaa ja systeemistä ajattelua sekä kykyä toimia ketterästi epävarmuuden ja kompleksisuuden keskellä tarvitaan kipeämmin kuin koskaan. Siksi muotoilu on luonteva ja voimakas muutosvoima kestävämpien ja elinvoimaisempien tulevaisuuksien kuvittelussa, rakentamisessa ja todeksi tekemisessä.

LÄHTEET:

- Dufva, M., Kiiski-Kataja, E. & Lähdemäki-Pekkinen, J. (2026). Megatrendit 2026: Kohti uutta yhteiskuntasopimusta. Helsinki: Sitra. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2026/>
- Irwin, T. (2015). Transition Design: A Proposal for a New Area of Design Practice, Study, and Research. *Design and Culture*, 7(2), 229–246. Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/17547075.2015.1051829>
- Tikka, V. & Gävert, N. (2018). Designin uusi aalto: Merkitystä ja menestystä tälle vuosisadalle. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Hohti, P. (toim.) (2011). Rajaton muotoilu: näkökulmia suomalaisen taideteollisuuteen. Jelvaga, Latvia: Avain/BTJ Finland Oy, Helsinki
- Bateson, N. (2017). Warm data: Contextual research and the evolution of science. *Rocznik Naukowy Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy. Transdyscyplinarne Studia o Kulturze (i) Edukacji*, 12(1), 35–40. Saatavissa: <https://kpsw.edu.pl/pobierz/2017/Rozdzia%C5%82%206.pdf>
- Stockholm Resilience Centre (ei pvm). *Planetary boundaries*. Saatavissa: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>. Viitattu 1.3.2026.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. Saatavissa: <https://doi.org/10.1037/h0054346>

IHMISELTÄ IHMISELLE

YHTEISÖLLISYYDEN SIGNAALIT

Marina Veziko

Muotoilu ei monelle meistä ollut alkuun teoriaa tai ammatti, vaan tapa tunnustaa toisia. Ennen kuin tiesimme mitään suunnittelun historiasta tai termeistä, tiesimme, kun jokin vain tuntui oikealta. Levykaupassa kansi ratkaisi, pyhädyimme vai jatkoimme matkaa. Usein musiikkia ei ollut vielä kuultu, mutta visuaalinen maailma oli jo avautunut. Sarjakuvassa viiva tai väri kertoi, oliko tämä maailma meille vai ei. Julisteen typografia tai käsin piirretty logo saattoi tuntua siltä, että joku ajatteli samoin kuin me.

Vaatteet, julisteet ja logot toimivat tunnisteinä. Niiden avulla navigoimme maailmassa jo ennen kuin osasimme selittää itseämme. Paitaan painettu logo saattoi kertoa enemmän kuin pitkä keskustelu. Alakulttuurit rakentuivat pitkälti tämän visuaalisen tunnistamisen varaan. Musiikki, sarjakuvat, muoti ja grafiikka eivät olleet erillisiä kenttiä, vaan samaa kieltä. Kun joku kantoi tiettyä bändipaitaa tai vaate-merkkiä, se ei ollut vain estetiikkaa, vaan signaali. Usein ystävyys alkoi ilman sanoja jo siitä hetkestä, kun toinen tunnisti saman viitteen. Katseet kohtasivat, pieni nyökkäys riitti.

Moni näistä yhteisöllisyyttä synnyttävistä ilmiöistä syntyi pienissä piireissä. Joku taittoi zinen tai painatti paidan, koska ei kokenut mitään valmiiksi tarjolla olevaa omakseen. Se oli tekemistä, joka lähti liikkeelle itseilmaisun tarpeesta, ei välttämättä kysynnästä. Sama impulssi näkyy myös nyt, mutta ympäristö on muuttunut. Alakulttuureja on enemmän kuin koskaan, eivätkä ne enää muodosta selkeitä rajoja. On satoja, ellei tuhansia, risteäviä mikrokulttuureja, jotka syntyvät hetkessä ja katoavat yhtä nopeasti. Internet on tehnyt visuaalisesta kulttuurista jatkuvasti päivittyvän virran, jossa estetiikat liikkuvat alustalta toiselle irrotettuina alkuperäisestä kontekstistaan. Sama visuaalinen viittaus voi kiertää maailmaa muutamassa tunnissa, kadottaa tekijänsä ja ilmestyä uudelleen toisaalla.

Yhteisöt eivät ehkä enää muodostu fyysisissä paikoissa, mutta tarve tunnistaa toisia ei ole kadonnut. Etsimme edelleen merkkejä, joiden avulla voimme päätellä, keiden kanssa jaamme jotain olennaista. Ero on siinä, että merkkien määrä on kasvanut valtavasti, niiden alkuperä on usein hämäämpi, eikä autenttisuudesta ole takeita. Generatiiviset työkalut osaavat luoda kuvia, ilmeitä ja logoja hetkessä ilman, että ne ovat jonottaneet sateessa lippuja tai valvoneet aamuun asti keikalla ystävien kanssa. Ne eivät ole kokeneet sitä jännitystä, joka liittyy oman maailman näyttämiseen muille. Visuaalinen kieli onkin helpommin saatavilla kuin koskaan, mutta samalla se irtoaa niistä tilanteista, joissa merkitykset syntyvät. Jos kuvat eivät enää synny yhteisestä kokemuksesta vaan datasta, mitä yhteisöllisyydelle tapahtuu? Miten syntyy se hetki, jossa joku tunnistaa toisessa itsensä?

IHMISJÄLJEN PUHUTTELEVUUS

Omassa työssäni näen tämän konkreettisesti. Esityksessä voi olla monta toimivaa vaihtoehtoa, huolellisesti perusteltua ja visuaalisesti tasapainoista. Mutta vain yksi niistä saa asiakkaan innostuneesti nojaamaan innostuneena hieman eteenpäin. Kysessä ei välttämättä ole teknisesti vahvin ratkaisu, vaan sellainen, joka herättää voimakkaimman tunteen. Pohjimmiltaan parhaassa vaihtoehdossa on ripaus jotain intuitiivista, eikä sitä voi täysin perustella. Asiakkaani harvemmin kysyvät ensimmäisenä, voiko jotain tehdä uusilla työkaluilla. Päinvastoin, joissakin projekteissa tehdään jopa markkinointivaltti siitä, että työ on tehty ihmisten toimesta. Eräskin yritys päätti tehdä reelin muodossa näkyväksi koko brändikuvausprosessin kustannuksineen. Tarve todistaa, että kuvat ovat ihmisten tekemiä, ei enää ole itsestään-selvyyys vaan aitoudesta tulee osa viestintää. Bynderin *AI vs. Human-Made Content* -tutkimus¹ viittaa samaan suuntaan: tekoälyn tuottamaksi koettu sisältö herättää useammin epäluottamusta.

Ihmisjälki ei tässä mielessä tarkoita käsityöläisromantiikkaa tai virheiden ihannoitua, vaan suhdetta siihen, mitä tehdään. Kun lähes mikä tahansa tyyli voidaan generoida, merkitykselliseksi muuttuu se, syntykö visuaalisuus kokemuksesta vai pelkästä mahdollisuudesta. Suurin riski ei ehkä olekaan huono design, vaan design, joka näyttää oikealta mutta ei tunnu miltään. Se ei synnytä vastareaktiota eikä tunnistamista, koska se ei ole kenenkään todellisuudesta lähtöisin. Aiemmin joku loi jotain visuaalista, koska halusi kertoa jotain ja nähdä sen olemassa. Nyt visuaalisuus syntyy usein toisin päin. Ensin mietitään miltä jonkin pitäisi näyttää, ja vasta sitten yritetään löytää sille merkitys. Silloin syntyy paljon sellaista, mikä

toimii mutta ei jää mieleen. Asiat näyttävät tavallaan oikealta, mutta eivät tunnu kenenkään omalta.

KOKEMUS KASVUN EHTONA

Kyse ei lopulta ole vain estetiikasta, vaan siitä, miten luottamus, identiteetti ja yhteisöllisyys rakentuvat. Figman *State of the Designer 2026* -raportissa² havaittiin, että organisaatiot, jotka panostavat craftiin ja laatuun, raportoivat myös vahvempaa kasvua ja optimistisempää näkymää tulevaisuuteen. Laadulla ei siis ole merkitystä vain estetiikan tasolla, vaan sillä on suora yhteys kulttuuriseen elinvoimaan. Ihmisjälki ei tässä mielessä tarkoita teknologian vastustamista. Samassa raportissa enemmistö suunnittelijoista koki, että uudet työkalut parantavat työn laatua, mutta vain silloin, kun ne kulkevat käsi kädessä craftin kanssa.

Jos visuaalisuus ei enää synny kokemuksesta, myös kyky rakentaa uskottavia brändejä, omaleimaisia ympäristöjä ja kestäviä kulttuurisia ilmiöitä alkaa hiljalleen heikentyä. Muotoilu menettää silloin sen voiman, jonka kautta ihmiset ovat aiemmin löytäneet toisensa ja rakentaneet yhteisiä merkityksiä. Brändit alkavat muistuttaa toisiaan, ja kaupunkitiloista häviää paikallinen erityisyys, kun ne rakentuvat samojen viitteiden ja trendien varaan eivätkä enää tekijän omasta maailmasta käsin. Verkossa vastaan tuleva kuvasto näyttää uskottavalta ja teknisesti laadukkaalta, mutta harva asia pysäyttää tai herättää tunnistamisen tunnetta. Juuri siksi kokemukseen ja ymmärrykseen nojaava muotoilu ei ole nostalginen ihanne, vaan käytännön edellytys merkitykselliselle visuaaliselle kulttuurille. Kun joku tekee jotakin aidosta kokemuksesta käsin, todelliseen tarpeeseen vastaten, siihen jää jälki, jonka toinen ihminen tunnistaa.

¹ Bynder, *AI vs. Human-Made Content Study*, 2024.

² Figma, *State of the Designer 2026*, 2026.

ELINVOIMAA KULTTUURISTA III -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT

HANNA ANONEN (TaM, s. 1987) on muotoilija, jonka työkokemus kattaa tuote- ja tilasuunnittelun. Hänen suunnittelemat käsityönä valmistetut esineet yhdistävät huolellisen muodon, materiaalin ja värien käytön. Anosen tunnusomainen maalattu puu muuttaa arkiset esineet ainutlaatuisiksi, yhdistäen leikkisyyden ja viimeistellyn lopputuloksen yksittäisessä esineessä kuin myös tilallisessa suunnittelussa. Hän on tehnyt yhteistyötä useiden suomalaisten yritysten ja museoiden kanssa, tuoden kulttuurisen näkemyksen kokeelliseen muotoiluun. Anosen työtä on palkittu Vuoden Nuori Muotoilija 2021 -palkinnolla Suomessa, ja hänen projektinsa on no-teerattu lukuisissa kansainvälisissä julkaisuissa.

HELMI DEMAXI on muotoilija, kirjoittaja ja valokuvaaja, jolla on laaja kokemus viestinnän, suunnittelun ja kulttuurituotannon tehtävistä Suomessa ja New Yorkissa. Nykyään Baltic Circle -teatterifestivaalin viestintäjohtajana toimiva DeMaxi on Aalto-yliopiston muotoilun laitokselta valmistunut taiteen maisteri (Creative Sustainability). Hän on aiemmin opiskellut Stanfordin yliopiston International Honors Program -ohjelmassa ja työskennellyt kansainvälisesti mm. Suomen kulttuuri-instituuttiverkostossa sekä yhdysvaltalaisella Hostler Burrows -gallerialla.

NUPPU GÄVERT (VTM) työskentelee strategisen muotoilun, ennakkoinnin ja monitoimijaisen yhteiskunnallisen kehittämisen parissa. Hänellä on yli 15 vuoden kokemus yksityisen ja julkisen sektorin organisaatioiden strategioiden, toimintamallien, palveluiden ja viestinnän kehittämisestä osallistavien menetelmin. Hänen tavoitteenaan on vauhdittaa organisaatioiden myönteistä vaikuttavuutta ja kestävää arvonluontia, yhteiskunnan resilienssiä ja eri lajien hyvinvointia.

HEIDI MARIA HUOVINEN on muotoilija (sisustusarkkitehti, TAM) ja Young Finnish Design Oy:n toinen perustaja. Hän työskentelee aktiivisesti nuorten suunnittelijoiden ja yritysten välisen yhteistyön rakentajana. Young Finnish Design on palkittu mm. VISA She's Next -palkinnolla ja saanut Alberto Alessin NEXT / Tuleva -tunnustuksen Habitaressa. Young Finnish Design valittiin Kiuas Accelerator -ohjelmaan ensimmäisenä design-alan yrityksenä ja tekee yhteistyötä muun muassa Aarikan, Airamin, Fazerin, Iskun, Luhdan ja Frameryn kanssa.

HEIDI HYYTIÄINEN (EMBA, KTM, s.1983) työskentelee johtavana design-konsulttina muotoilutoimisto Pentagon Design Oy:ssä. Heidi kehittää yhteistyössä yritysten kanssa niiden kilpailukykyä ja julkisen sektorin asiakkaiden kanssa niiden elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa. Heidi konsultoi muotoilun hyödyntämistä erilaisiin yhteyksiin, vastaa asiakkuuksista ja toimii projektijohtajana, strategina ja palvelumuotoilijana. Hän työskentelee teemojen parissa kuten kaupunkikehittäminen, asiakaskokemuksen ja palveluiden kehittäminen, sekä luovan talouden kehittäminen.

HELMI HÄKKINEN on arkkitehti, joka työskentelee tällä hetkellä kiinteistökehityksen parissa HGR Property Partnersilla ja vastaa Tapiolan Keskustornin kehittämishankkeesta. Hän on työskennellyt aiemmin JKMM Arkkitehdeilla ja opiskellut vaihdossa TU Delftissä Hollannissa. Hänen diplomityönsä käsitteli modernin rakennusperinnön arvottamista ja säilyttämistä, ja sen pohjalta hän on kirjoittanut Arkkitehti-lehteen sekä puhunut aiheesta alan tapahtumissa. Häkkistä kiinnostaa erityisesti modernin rakennusperinnön uudelleenkäyttö.

LILLI MAUNULA-LEMPINEN & LAURA JUSLIN-PALLASMAA Design-toimisto Juslin Maunula keskittyy materiaaliylijäämän hyödyntämiseen muotoilutyössään. Studion perustajat Lilli Maunula-Lempinen (Arkkitehti, Aalto ARTS) ja Laura Juslin-Pallasmaa (TaM, Aalto ARTS, muoti) ja ovat työskennelleet monialaisesti muotoilun kentällä viimeisen kymmenen vuoden ajan luoden tuotteita, tiloja ja mallistoja sekä kotimaisille että kansainvälisille asiakkaille.

TUULI KANERVA, LEO LINDROOS & ANTTI SOINI ovat arkkitehteja ja NERVIN arkkitehtuurin perustajaosakkaita. Vuonna 2023 heidät palkittiin nuorten suomalaisten arkkitehtien Pietilä-palkinnolla ansioituneesta työstä arkkitehtuurin uudistamisen saralla. Työssään ryhmä haastaa suomalaisen rakennuskulttuurin konventioita, kuten asuntorakentamisen yksipuolisia pohjaratkaisuja, monikerrosrakenteiden käyttöä ja uutuuden ihannointia. Suunnittelutehtävän kriittisen analysoinnin ja ympäristön herkän havainnoinnin pohjalta ryhmä luo kokonaisvaltaisia suunnitteluratkaisuja, joissa muoto, rakenne ja kokemus kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa. Aalto-yliopistossa tekemänsä opetustyön kautta ryhmä syventää jatkuvasti ymmärrystään arkkitehtuurin mahdollisuuksista.

IINES KARKULAHTI (arkkitehti SAFA, s.1991) on arkkitehti ja kaupunkisuunnittelija, jonka erityisenä kiinnostuksenkohteena on kaupunkien rooli tulevaisuusajattelun välineinä. Hänellä on yli vuosikymmenen kokemus regeneratiivisten ympäristöjen suunnittelusta ja tutkimuksesta yksityisellä ja julkisella puolella. Karkulahti opettaa kaupunkisuunnittelua Aalto-yliopistossa ja on Vapaa Collectiven perustajajäsen. Vapaa Collective on kolmen arkkitehdin perustama luova kollektiivi, joka tutkii ympäristökriisien edellyttämää kokonaisvaltaista yhteiskunnallista murrosta rakennusalan linssin kautta. Kollektiivi yhdistää työssään teoreettista tutkimusta, taiteellista työtä ja suunnittelupraktiikkaa.

MATIAS KARSIKAS (s. 1989) on kuvanveistäjä, muotoilija ja taidekäsitysläinen, joka asuu ja työskentelee Billnäsissä. Hänen työnsä sijoittuu traditionaalisen taidekäsityön ja nykyveistoksen risteykseen. Taide on hänelle runollinen tapa hahmottaa todellisuutta. Hänen teoksensa rakentuvat keramiikan, lasin ja luonnonmateriaalien kautta, ja ne käsittelevät luontoa monitasoisena ja ristiriitaisena kokonaisuutena ihmisen muokkaamassa maailmassa, jossa haavoittuvuus, sopeutuminen ja sitkeys kietoutuvat toisiinsa. Karsikkaan työskentely perustuu materiaalilähtöiseen prosessiin, jossa keskeistä on materiaalin ”kuunteleminen” sekä pyrkimys antaa tilaa sen omalle luonteelle. Omien, usein monivaiheisten työskentelymetodien kehittäminen muodostaa hänen työskentelynsä ytimen.

IDA KUKKAPURO (TaM, s. 1986) on arkkitehtuuriin ja muotoiluun erikoistunut toimittaja ja Irmeli ja Yrjö Kukkapuron elämäntyötä vaalivan Studio Kukkapuron johtaja. Artikkeleiden lisäksi hän on käsikirjoittanut ja juontanut radio- ja tv-ohjelmia, viimeisimpänä vuonna 2026 urbaaniin arkkitehtuuriin keskittyvän Rakkaani, kaupunki -sarjan Yle Teemalle. Kirjoittaja tekee kirjaa luovista työpareista WSOY:lle.

JUSSI LAINE (TaM) on helsinkiläinen sisustusarkkitehti ja vuonna 2020 perustetun NEMO arkkitehdit -arkkitehtitoimiston toinen osakas. Kansainvälisesti toimivan suunnittelutoimiston työt vaihtelevat muotoilusta kaupunkisuunnitteluun, edistäen kestäväää kauneutta kaikissa skaaloissa. Laine järjestää arkkitehtuuri- ja muotoilunäyttelyitä muutosvaiheessa olevissa tiloissa osana SALONKI -kollektiivia, toimii aktiivisesti alallaan rakennusperinnön puolesta ammattijärjestö SIO:ssa, on Habitare Materials ja OMEN materials materiaalikirjastojen perustaja, opettaa sivutoimisena tuntiopettajana Aalto -yliopistossa tulevia arkkitehteja ja sisustusarkkitehteja. Laine on vuonna 2027 Helsinkiin avautuvan OMEN space -arkkitehtuuri- ja muotoilugallerian osakas.

REETA LAINE (s. 1989) on muotoilija, joka pyrkii työssään estetiikan ja toimivuuden tasapainoon sekä ajattomien, käyttäjälleen merkityksellisten tuotteiden suunnitteluun. Laine valmistui muotoilijaksi Turun ammattikorkeakoulusta vuonna 2017, minkä jälkeen hän työskenteli muotoilijana Nina Bruun Design Studiolla Kööpenhaminassa vuosina 2017–2021. Vuonna 2022 hän palasi Suomeen ja aloitti työskentelyn itsenäisenä ammatinharjoittajana. Laineen työskentely keskittyy tuotesuunnitteluun ja -kehitykseen, jonka lisäksi hänellä on laaja osaaminen myös muilta luovilta aloilta, kuten graafisesta suunnittelusta, kuvituksesta ja tilasuunnittelusta.

VARPU MIKOLA (s. 1980) on maisema-arkkitehti ja yksi Nomaji maisema-arkkitehtien perustajista. Häntä kiehtovat maiseman luonnonprosesseihin liittyvät ilmiöt sekä kulttuuriset kerrostumat, ja hän etsii työssään aktiivisesti uusia ja yllättäviä näkökulmia maisemaan. Nomaji on maisema- ja kaupunkisuunnittelutoimisto, joka luo luontolähtöisiä ja eläviä ympäristöjä sekä toimii edelläkävijänä sosiaalisesti ja ekologisesti kestävien ratkaisujen kehittämisessä. Toimiston työssä korostuvat resilienssiä vahvistavat suunnittelustrategiat, vähähiiliset ratkaisut, lapsiystävälliset ympäristöt sekä ihmisten luontosuhteen vahvistaminen ja luonnon monimuotoisuuden hyötyjen tuominen laajemman yleisön ulottuville. Toimiston profiiliin ovat keskeisesti vaikuttaneet luonnon monimuotoisuutta tukevat hankkeet, jotka edistivät luonnon kauneuden ja hyötyjen saavutettavuutta kaikille. Työnsä ohella Mikola toimii Suomen maisema-arkkitehtiliiton puheenjohtajana.

SANTERI MORTTI (s. 1993) asuu ja työskentelee Helsingissä. Hän valmistui taiteen maisteriksi Aalto-yliopiston muotoilun koulutusohjelmasta vuonna 2021. Mortti työskentelee kuvanveiston, huonekalujen ja kirjannon parissa, materiaaleina puu ja tekstiili. Hän yhdistää kuvanveistoa ja muotoilua innostuneella ja ennakkoluulottomalla otteella. Hänen työskentelynsä lähtee materiaalista ja käsityöstä. Mortille on tärkeää jättää töissään tilaa sattumalle ja odottamattomille käännteille.

ALEKSI NIEMELÄINEN (s. 1979) on helsinkiläinen arkkitehti SAFA ja FutuDesign Oy:n perustajaosakas sekä pääsuunnittelija. Hän valmistui arkkitehdiksi Aalto-yliopiston arkkitehtiosastolta vuonna 2010 ja on suorittanut sekä pääsuunnittelija (PS)- että rakennuttajakoulutuksen (RAP). Woodberg Oy:n kautta Niemeläinen on ollut mukana rakennuttamassa massiivipuisia koteja, joissa yhdistyvät kestävä rakentaminen ja laadukas asuminen. Niemeläinen on myös opettanut Aalto-yliopiston Sustainable Urban Design -ohjelmassa.

HEIDI PAAVILAINEN (TaT, s. 1967) työskentelee Aalto-yliopiston Muotoilun laitoksella muotoilun yleisten perusteiden vanhempana yliopistonlehtorina, Muotoilun ja muodin kandidaattikoulutusohjelman johtajana sekä johtaa laitoksen opetukseen liittyvää työskentelyä. Väitöskirjassaan Paavilainen käsittelee teollisen muotoilun kotiutumista arkeen. Opetuksessaan hän keskittyy niihin tietoihin, taitoihin ja asenteisiin, joita muotoilija tarvitsee soveltaessaan suunnitteluosaamistaan eri yhteyksissä. Paavilainen on Ornamon hallituksen jäsen ja varapuheenjohtaja.

SIMO PUINTILA (TaM, s. 1974) on muotoilija, joka työskentelee Aalto-yliopiston Muotoilun laitoksella teollisen muotoilun lehtorina. Hänen työssään keskeisiä teemoja ovat estetiikka, materiaalit sekä tuotteiden, tilojen ja arkkitehtuurin väliset suhteet. Hänen kiinnostuksen kohteisiinsa kuuluvat myös ekologiset kysymykset, luonto–kaupunki-suhde sekä liikkuminen ja infrastruktuuri.

ALEKSI RASTAS on turkulaislähtöinen, Helsingissä asuva arkkitehti ja tulevaisuusorientoituneen suunnittelutoimisto MUUANin perustaja. Hän on opiskellut arkkitehtuuria Suomessa, Tanskassa ja Japanissa. MUUAN on monialainen suunnittelutoimisto, joka keskittyy rakennetun ympäristön suunnitteluun, palvelumuotoilun ja strategisen ajattelun yhdistämiseen. Toimisto on menestynyt alan suunnittelukilpailuissa useaan otteeseen, viimeisimpänä Niuvanniemen oikeuspsykiatrisen sairaalan hankkeessa. Rastaa työssä korostuu kiinnostus tulevaisuuteen, hyvinvointiin ja arjen ympäristöjen merkitykseen. Hän on luennoinut laajasti rakennetun ympäristön tulevaisuudesta, strategioista ja palveluista eri yleisöille. Rastas vaikuttaa aktiivisesti alan ja ajattelun kehittymiseen muun muassa Suomen Arkkitehtiliiton sekä Arkkitehtitoimistojen liiton hallitustehtävien kautta.

NIINA SIHTO (BA Hons, s. 1976), on yksi kansainvälisesti palkitun suunnittelutoimisto Fyran perustajaosakkaista. 25 vuotta sisustusarkkitehtinä ja näistä 15 vuotta Fyran osakkaana toiminut Sihto on erikoistunut työympäristösuunnitteluun ja kiinteistökehitykseen. Sihto työskentelee monialaisissa projekteissa rakentamisen vastuullisuuden parissa ja opettaa sisustusarkkitehtuuria Aalto-yliopistossa. Vuonna 2010 perustettu suunnittelutoimisto Fyra on erikoistunut hotellien, ravintoloiden, työympäristöjen sekä erilaisten kiinteistökehityskohteiden suunnitteluun. Fyra vaalii asiakkaidensa tiloja ja brändiä luomalla esteettisesti ja ekologisesti perusteltuja ympäristöjä, jotka tuovat ihmiset yhteen.

ARTO SIVONEN on strategi ja luova suunnittelija, joka on erikoistunut vastuullisuustyöhön – erityisesti ihmisoikeus- ja ilmastokysymyksiin. Hänellä on yli kahden vuosikymmenen kokemus johtavista luovista toimistoista eri puolilla maailmaa. Tällä hetkellä Arto rakentaa uutta globaalia, vastuullisuuteen keskittyvää luovaa kollektiivia, joka toimii kolmella mantereella: Bangaloressa, Nairobissa ja Helsingissä – kaupungeissa, joissa hän myös asuu ja työskentelee. Työnsä ohella Arto opettaa ja luennoi yliopistoissa eri puolilla maailmaa keskittyen design-aktivismiin ja luovan työn rooliin yhteiskunnallisessa muutoksessa.

YRJÖ SOTAMAA (s. 1942) on kansainvälisesti arvostettu muotoilun koulutuksen, tutkimuksen ja strategian asiantuntija. Hän on Taideteollisen korkeakoulun pitkäaikainen rehtori ja Aalto-yliopiston emeritusprofessori. Sotamaa on toiminut muotoilun professorina ja asiantuntijana Yhdysvalloissa, Englannissa, Kiinassa, Tanskassa, Itävallassa, Italiassa ja Koreassa. Hän on perustanut muotoilukoulutuksen ja -tutkimuksen maailmanjärjestön Cumulus Associationin (tänä päivänä 399 jäsenyliopistoa 71 maasta) ja toiminut sen Presidenttinä. Aalto-yliopisto syntyi Yrjö Sotamaan syysyllä 2005 tekemästä aloitteesta. Sotamaa pitää itseään tällä hetkellä kulttuuriaktivistina ja on toimittanut tämän Pamfletin (III) lisäksi kaksi aiempaa Elinvoimaa kulttuurista -pamflettia, joista ensimmäinen julkaistiin Mäntän aivoriivissä 26.6.2024.

MILLA VAAHTERA (s. 1981) on Porvoossa työskentelevä suomalainen muotoilija ja taiteilija, jonka työ sijoittuu muotoilun ja taiteen rajapintaan yhdistäen veistoksellisen ilmaisun ja käsityöperinteen. Hänet tunnetaan erityisesti mobiileista ja valaisinveistoksista, joissa käsinpuhallettu lasi ja messinkirakenteet muodostavat tasapainoilevia kokonaisuuksia yhteistyössä Nuutajärven lasinpuhaltajien kanssa. Vuonna 2025 Vaahtera toteutti ensimmäisen julkisen taideteoksensa Skib Campukselle Poriin yhteistyössä JKMM Arkkitehtien kanssa.

LINDA VANNI (TaM, s. 1989) on julkisella sektorilla toimiva palvelumuotoilija ja yhteiskunnallinen muotoilija (Civic Designer). Työssään hän osallistuu viheliäisten haasteiden ratkaisemiseen sekä sosiaalisesti ja ekologisesti kestävien monikanavaisten palvelujen ja toimintamallien kehittämiseen muotoilun keinoin. Viimeisen kymmenen vuoden aikana Vanni on työskennellyt monipuolisesti muotoilijana kaupunkiorganisaatiossa, valtionhallinnossa, muotoilutoimistoissa sekä opetustehtävissä. Lisäksi hän toimii Ornamon hallituksen jäsenenä ja varapuheenjohtajana sekä osallistuu aktiivisesti useiden vastuulliseen muotoiluun keskittyvien verkostojen toimintaan.

MARINA VEZIKO (s. 1988) on brändäykseen erikoistunut AD ja graafinen suunnittelija, joka valittiin Vuoden Graafikoksi vuonna 2021. Hän työskentelee laaja-alaisesti kotimaisille ja kansainvälisille asiakkaille, niin kaupallisten kuin kulttuurialan projektien parissa. Vezikon moneen otteeseen palkittuja töitä on ollut laajalti esillä useissa ulkomaisissa alan medioissa. Oman studionsa pyörittämisen lisäksi hän on toinen FEW Magazinen perustajista, opettaa alan kouluissa, sekä toimii Grafian puheenjohtajana.

ELINVOIMAA KULTTUURISTA II -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT

LYTI AALTONEN toimii Riihimäen kaupungilla vastaavana kulttuurituottajana vastuualueenaan kaupungin kulttuuri- ja tapahtumapalvelut.

ANDERS ADLERCREUTZ on arkkitehti ja RKP:n puheenjohtaja. Hän on toiminut Orpon hallituksessa opetusministerinä kesästä 2024 lähtien ja sitä ennen Eurooppa- ja omistajaohjausministerinä. Adlercreutz valittiin RKP:n kansanedustajaksi Uudeltamaalta vuonna 2015 ja vuosina 2019–2023 hän toimi RKP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajana. Hän on valmistunut arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1999 ja on osakas arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy:ssä, joka työllistää n. 20 arkkitehtia.

IIRIS AUTIO (VTM, MA) on työskennellyt Tero Saarinen Companyn toiminnanjohtajana ja Tero Saarisen työparina vuodesta 2001. Autio tunnetaan taidejohtamisen, -rahoituksen ja kulttuuriviennin asiantuntijana. Työnsä ohessa Autio on toiminut asiantuntijana lukuisissa eri ministeriöiden luovaa taloutta, kulttuurivientiä ja esittävien taiteiden rahoitusta käsitelleissä työryhmissä. Lisäksi Autio on toiminut mm. Savonlinnan Oopperajuhlien (2017–2019) ja Tanssin talo ry:n hallituksissa (2010–2019). Autio myös luennoi sekä Suomessa että ulkomailla taiteen rahoitukseen ja johtamiseen liittyvistä aiheista.

OLLI-PEKKA HEINONEN on toiminut International Baccalaureate organisaation (IB) pääjohtajana vuodesta 2021. Heinonen toimi Opetushallituksen pääjohtajana vuosina 2016–2021. Hän oli pääministerin valtiosihteeri 2012–2015 ja Ylen johtaja 2002–2012. Helsingin yliopistosta oikeustieteen kandidaatiksi valmistunut Heinonen on toiminut aiemmin opetus- ja tiedeministerinä, liikenne- ja viestintäministerinä sekä kansanedustajana.

KAARLO HILDÉN on Taideyliopiston rehtori. Hän on toiminut korkeakoulujen ja kulttuuriorganisaatioiden johtamistehtävissä parin vuosikymmenen ajan. Hän on utelias generalisti ja ikuinen opiskelija, jota kiinnostaa yhteiskunnallisten ja organisaatioiden johtamiseen liittyvien kysymysten ohella esimerkiksi luontoon, kestävyysmurrokseen, oppimiseen ja luovuuteen liittyvät aiheet.

PILVI KALHAMA on uuden valtakunnallisen Arkkitehtuuri- ja designmuuseon toimitusjohtaja. Ennen tätä tehtävää hän johti vuosina 2012–2025 EMMA – Espoon modernin taiteen museota, jonka profilia hän kehitti designin suuntaan kasvattaen museon laajuutta, toimintoja, yhteistyömuotoja ja kansainvälistä tunnettuutta. Lisäksi EMMA on Kalhaman johdolla toteuttanut kymmeniä kaupunkitilaan ja arkkitehtuuriin integroituja taidehankkeita yhteistyössä kaupungin kanssa. Kalhama on myös Helsinki Contemporary -gallerian perustaja ja entinen toimitusjohtaja; se aloitti toimintansa hänen johdolla vuonna 2008 ja on vakiinnuttanut paikkansa pohjoismaisena galleriatoimijana. Kalhama työskentelee aktiivisesti hallitus- ja asiantuntijatehtävissä, muun muassa kansainvälisesti toimivassa Publics – Centre for Curatorial Thinking -organisaatiossa, joka edistää kulttuurin julkista keskustelua, tutkimusta ja taiteellista tuotantoa. Koulutukseltaan Kalhama on filosofian lisensiaatti, taiteen- ja kulttuurintutkija, ja parhaillaan hän valmistelelee väitöstutkimusta museoinstituution moniäänisyydestä.

KARI KENETTI on työskennellyt kuvataiteen parissa aikalailla koko aikuisikänsä. Hän on työskennellyt useissa gallerioissa mm. Galleria Valkoinen huone, Pieni Agora ja Gallerie Anhava sekä galleristina Galleria Kari Kenetissä 1997–2002. Hän on ollut Pohjola-yhtiöiden taiteellinen asiantuntija, kuratoinut HUSLABin taidekokoelman, toiminut Lars-Gunnar Norströmin säätiön hallituksessa, Suomen Kulttuurirahaston apurahalautakunnassa ja Suomen taideyhdistyksen apurahalautakunnassa. Kari Kenetti on toiminut lukuisissa kuraattorin tehtävissä mm. Mäntän kuvataideviikot, Taidekeskus Purnu, Paul Osipowin retrospektiivi Helsingin Taidehallissa, Galleria Himmelbau ja Orimattilan taidemuseo.

LAURA KOLBE on Euroopan historian professori (Helsingin yliopisto) ja tietokirjailija.

ANTTI KORKKA on pitkään työskennellyt kulttuuri-, elinkeino- ja aluekehittämisen parissa kuntasektorilla. Parhaillaan hän työskentelee Taidekaupunki Mänttä-Vilppulan kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkönä, Operaatio Pirkanmaa -kuntaverkoston puheenjohtajana ja kansallisen Elinvoimaa kulttuurista- kulttuurikuntaverkoston valmistelijana.

GUNVOR KRONMAN toiminut 20 vuotta Suomen ja Ruotsin välistä yhteistyötä edistävän Hanasaaren ruotsalais-suomalaisen kulttuurikeskuksen toimitusjohtajana. Painopistealueita ovat kulttuuri, siviilivalmius ja siviilivarautuminen, ulkopolitiikka, puolustus ja turvallisuus, liiketoiminta, yliopistoyhteistyö, johtamisen kehittäminen ja uusien pohjoismaisten verkostojen luominen. Hanasaari tuo yhteen julkisen, yksityisen ja siviilisektorin avainhenkilöitä tavoitteenaan rakentaa yhteisiä tavoitteita ja ratkaisuja yhteisiin haasteisiin. Hanasaari toimii myös tiiviissä yhteistyössä useiden pohjoismaisten toimijoiden kanssa.

Kronman toimii Konstsamfundetin, Jerusalemissa sijaitsevan Augusta Victoria Cancer Hospitalin ja maailmanlaajuisen Plan Internationalin puheenjohtajana. Hän toimii myös Åbo Akademin ja Mälardalens universitetin hallituksessa. Kronman on saanut useita kunniamitaleita pohjoismaiden välisten suhteiden edistämisestä ja humanitaarisesta työstään. Hän on vanhempi vieraileva luennoitsija European University Institutessa Firenzessä, Italiassa. Kronman on myös Eisenhower Fellow. Hän on yksi perustajista kolmessa kansalaisjärjestössä, mukaan lukien Diamanten ry. Ennen nykyistä tehtäväänsä Kronman palveli Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeessä useissa johtavissa tehtävissä.

SEIJA KULKKI on professori emerita Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta. Hän väitteli vuonna 1996 Monikansallisten Yritysten Tiedon Luomisesta. Vuosina 2000–2010 hän johti Helsingin kauppakorkeakoulun Tiedon ja Innovaatioiden Tutkimuskeskusta (Center for Knowledge and Innovation Research, CKIR). CKIR osallistui moniin Suomen ja Euroopan tietoyhteiskunnan kehittämishankkeisiin. Seija Kulkki on ollut vieraileva tutkija INSEAD'issa, Ranskan Fontainebleau'ssa, Japanissa Tokion Hitostubashi yliopistossa sekä USAssa Stanfordin ja Harvardin yliopistoissa. Vuonna 2013 hän jäi eläkkeelle Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun johtamisen ja organisoinnin professuurista. Seija Kulkki jatkaa tutkimustyötään yritysten, teknologian ja talouden vaikutuksista yhteiskunnalliseen kehitykseen Stanfordin yliopiston SCANCORin (Scandinavian Consortium for Organizational Research) alumnitutkimusohjelmassa sekä tämän ohjelman sisärohjelmissa Harvardin yliopiston Weatherhead Center for International Affairs'issa. Ohjelmat keskittyvät yhteiskunnalliseen ja institutionaalisen muutoksen sekä johtamisen ja organisoinnin teoriakehitykseen.

MIKKI KUNTTU on kansainvälisesti palkittu valo- ja lavastussuunnittelija ja visualisti, jonka karriääri sisältää töitä oopperaan, balettiin, nykytanssiin, rock ja pop -konsertteihin, klassisen musiikin konsertteihin, teatteriin, televisioon, elokuvaan, valofestivaaleille ja taidenäyttelyihin. Mikki Kunttu on toiminut suunnittelijana yli sadassa nykytanssiteoksessa ympäri maailman. Mikki Kunttu on tanssiryhmä Tero Saarinen Companyn perustajajäsen ja hän on suunnitellut valaistuksen ryhmän kaikkiin teoksiin. Hänen tunnetuimpia yhteistyökumppaneitaan ovat Tero Saarisen ohella mm. Cirque du Soleil, Suomen kansallisooppera ja baletti, Tanskan kuninkaallinen baletti Norjan kansallisbaletti sekä Bostonin baletti.

HARRI KUUSISAARI (FM) on klassiseen musiikkiin ja musiikkiteatteriin erikoistunut kulttuuritoimittaja. Hän on toiminut kulttuuritoimittajana Keski-suomalaisessa ja vuodesta 1996 musiikkilehti Rondon päätoimittajana. Lisäksi hän on avustanut kriitikkona useita suomalaisia lehtiä ja tehnyt alansa kirjoja.

TOMMI LAITIO on kansainvälisesti tunnustettu julkisen elämän kehittäjä ja tutkija, jonka yritys Convivencia Urbana auttaa kirjastoja kumppanuuksissa, innovaatioissa ja julkisten tilojen tulevaisuudessa. Laitio toimi 2017–2021 Helsingin kaupungin ensimmäisenä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialajohtajana. Helsingissä tekemänsä työn ansiosta Laitio kutsuttiin maailman ensimmäiseksi Bloomberg Public Innovation Fellow'ksi (2022–2024) yhdysvaltalaiseen Johns Hopkinsin yliopistoon, missä hän tutki convivenciaan eli yhteenhankaamaan tarvittavia kumppanuustaitoja. Laitio asuu Los Angelesissa Yhdysvalloissa. Convivencia Urbana konsultoi eurooppalaisia ja pohjoisamerikkalaisia kaupunkeja, säätiöitä, museoita.

PAULIINA LATVALA-HARVILAHTI on Turun yliopiston kulttuuriperinnön tutkimuksen dosentti sekä Helsingin yliopiston folkloristiikan dosentti. Hän työskentelee erikoistutkijana Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa ja on Puistokatu 4:n (Tieteen ja toivon talo) toimijajäsen. Latvala-Harvilahti toimii opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän puheenjohtajana. Hänen viimeaikaista tutkimusaiheitaan ovat kulttuuriperintöpolitiikka, tulevaisuusperintö, suotaide, kulttuurin ja luovien alojen ekosysteemit, innovaatio- ja kulttuuripolitiikan lähentäminen sekä museoiden ekososiaalinen sivistys.

MARKUS LEIKOLA (s. 1960) on helsinkiläinen kirjailija. Leikolan tuotanto kattaa parikymmentä teosta proosaa, poetiikkaa, draamaa ja esseistiikka, vaihdellen ensyklopedisesta epiikasta intiimeihin runoihin sekä mustan satiirin musiikkiteatteriin. Hänen pääteemojaan ovat olleet kulttuurisen ja biologisen evoluution vuorovaikutus sekä Venäjä. Leikola toimii aktiivisesti vaikuttajana kulttuurikentässä sekä lukuisten luottamustoimien että julkisten puheenvuorojen kautta.

Leikola on toiminut myös journalistina ja kolumnistina valtaosassa Suomen valtakunnallisista uutis- ja ajankohtaismedioista. Hänet muistetaan Itä-Euroopan poliittista murrosta käsittelevistä raporteistaan, jotka toivat hänelle Valtion tiedonjulkistuspalkinnon. Leikola on lisäksi saanut Suomen Kuvalehden journalistipalkinnon ja ollut ehdolla Suuren Journalistipalkinnon saajaksi.

MINNA LINDGREN on helsinkiläinen kirjailija ja toimittaja, joka on julkaissut 10 romaania ja 6 tietokirjaa klassisesta musiikista. Hänen kirjojaan on käännetty 18 kielelle ja niistä on tehty versioita näytelmiksi ja tv-sarjaksi. Toimittaja Lindgren on toiminut pisimpään Yleisradiossa, mutta kirjoittanut aina myös printtimediaan ja saanut Bonnierin Suuren Journalistipalkinnon sekä Kirkon viestintäpalkinnon. Hän on Helsingin yliopiston filosofisen tiedekunnan kunniatohtori ja toiminut Helsingin kaupunginvaltuutettuna vuodesta 2021.

ASKO MÄKELÄ (FL, s. 1958) on Helsingissä asuva taidehistorioitsija, joka on työskennellyt taidekriitikkona, galleristina, kuraattorina Nykyaikaisen museossa, mediakasvatuksen apulaisprofessorina Lapin yliopistossa ja Suomen valokuvataiteen museon johtajana. Nyt eläkkeellä hän toimii Kansallisgallerian valtuuskunnan puheenjohtajana ja Suomen taideyhdistyksen varapuheenjohtajana.

HANNA MAMIA-WALTHER on taidehistorioitsija (FM) ja tänä vuonna valmistuva, strategiseen johtamiseen erikoistunut tradenomi (YAMK). Toiminut Suomen lasimuseon johtajana vuodesta 2018 ja Riihimäen kaupungin museopalveluiden vastuualuepäällikkönä vuodesta 2020. Aiemmin työskennellyt muun muassa Ateneumissa, EMMA-Espoon modernin taiteen museossa ja Helsingin taidehallissa.

JUKKA MEURMAN on sekä lääketieteen ja kirurgian että hammaslääketieteen tohtori ja useilla tiedepalkinnoilla palkittu kansainvälisesti tunnetuimpia alansa tutkijoita. Meurman on Suomen Tiedeseuran entinen puheenjohtaja, kolmen eurooppalaisen yliopiston kunniatohtori, Edinburghin kuninkaallisen kirurgikollegion kunniajäsen, ja hänet on kutsuttu sekä Saksan että Espanjan tiedeakatemioiden jäseneksi. Meurmanin oma tutkimusala on kohdistunut suun infektioiden ja yleisterveyden välisiin yhteyksiin. Hän on myös harrastelijapianisti ja aktiivinen musiikkielämän seuraaja.

SAMULI MIETTINEN (s.1967) on JKMM Arkkitehtien (per.1998) perustajaosakas, arkkitehti SAFA. Miettinen on suunnitellut julkisia rakennuksia, asuntoja ja hybridejä. Suunnittelun lähtökohtana hän korostaa inhimillisyyttä, arkkitehtuurin merkitystä ja ympäristön laatua. Suunnittelutöitä ovat mm. Viikin puukirkko Helsingissä (2005), Saunalahden Lastentalo Espoossa (2011) ja Tammelan Stadion Tampereella (2024). Viimeisimpiä töitä ovat Suomen kansallismuseon laajennus sekä Porin SKiB-kampus ja Kulttuuritalo Fiini, jotka valmistuvat vuonna 2026. Toimiston yhteiset suunnittelutyöt sisältävät mm. museoita, toimistotaloja, kirjastoja, kulttuurirakennuksia, sairaaloita, sisustuksia ja kaupunkisuunnittelua. Tunnuksia mm. Rakennustaiteen valtionpalkinto 2007 ja Arkkitehtuurin Finlandia 2024. Miettinen on JKMM Arkkitehtien kanssa menestynyt yli 100 arkkitehtuurikilpailussa, joista voittanut noin 50. www.jkmm.fi

ALEKSI NEUVONEN (FT) on tulevaisuuksien tutkija ja yhteiskunnallinen yrittäjä, jonka pääasiallinen kiinnostus kohdistuu yhteiskunnallisiin muroksiin. Hän on ajatushautomo Demos Helsingin toinen perustaja, joka on kasvattanut kahden kaveruksen ajattelija-duon kansainväliseksi 50 hengen huippuyksiköksi.

MARITTA POIJÄRVI (TaM, MSc), rehtori, psykoterapeutti, työnohjaaja, kouluttaja (design/kuvataidekasvatus), HHJ, PJ, HAB. Toimin Espoon kuvataidekoulun rehtorina ja psykoterapeuttina, työnohjaajana, kouluttajana sekä kolumnistina. On myös hallitusammattilainen. Hänellä on monipuolinen muotoilu-, taide-, opetus-, johtamis-, johtokuntatyöskentelyn ja hallitustyöskentelyn koulutus sekä työnohjaus- ja ratkaisukeskeisen ja kognitiivisen psykoterapia-alan koulutus sekä noin 10 vuoden kokemus myös sivutoimisena psykoterapeuttina ja työnohjaajana. Pöijärvellä on yhteensä 32 vuoden työkokemus erilaisissa työtehtävissä, työyhteisöissä ja organisaatioissa opettajana ja esihenkilönä.

OUTI RAATIKAINEN (arkkitehti, MBA) on kulttuuri- ja tapahtuma-alaan erikoistunut konsultti, joka on luotsannut toimitusjohtajana perustamaansa Pink Eminence Oy:tä vuodesta 2007. Yritys tekee töitä erityisesti luovien alojen strategisiin kehitysprojekteihin keskittyen eri puolilla Suomea. Outi Raatikainen on myös Suomen Taideyhdistyksen hallituksen puheenjohtaja ja Suomen Taideakatemian säätiön hallituksen jäsen. Aiemmin hän on toiminut muun muassa Kulttuuritehdas Korjaamon toimitusjohtajana ja Taideteollisen korkeakoulun viestintä- ja markkinointiyksikön vetäjänä.

SIPRIINA RITARANTA on aiemmin työskennellyt Operaatio Pirkanmaa-verkoston kuntakoordinaattorina. Tällä hetkellä hän työskentelee puoliksi Mänttä-Vilppulan kulttuuri- ja matkailupalvelujen tuottajana ja puoliksi Taidekaupungin elokuvataiteen ystävät ry:n toiminnanjohtajana rakentaen ensimmäisiä Taidekaupungin elokuvajuhlia ja vetäen Leader-rahoitteista Elokuvasta elinvoimaa -kehittämishanketta.

PÄIVI ROSNELL (FK, Ped.mag.) on Pietarsaaren kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapääällikkö Työskennellyt pohjoismaisessa aikuiskoulutuksessa kansallisena koordinaattorina, nvl.org Työuran mittainen maahanmuuttajien kielikoulutuksen asiantuntija. Harrastuksena vapaaehtoinen tutkijaverkostolainen. Motto: ”Haluan rakentaa tulevaa, yhdistää ihmisiä”.

JOHANNA SELKEE (s. 1972) toimii Kuntaliiton kirjasto- ja kulttuuriasioiden erityisasiantuntijana. Selkee on työskennellyt Kuntaliitossa vuodesta 2001 erilaisissa tehtävissä, muun muassa opetus- ja kulttuuriyksikön tutkijana. Kuntien kirjasto- ja kulttuuripolitiikan eri osa-alueet kattavat yleisten kirjastojen toiminnan, taiteen perusopetuksen, museot ja kulttuuriperinnön sekä esittävän taiteen, lastenkulttuurin kulttuuritapahtumat ja festivaalit ja muun kuntien kulttuuritoimintalakiin sisältyvän toiminnan. Selkee on koulutukseltaan filosofian maisteri, pääaineenaan Suomen ja Skandinavian historia. Hän on täydentänyt tutkintoaan sosiologian sekä taidehistorian perusopinnoilla. Selkee on tehnyt kunta- ja aluejohtamisen opintokokonaisuuteen sisältyviä jatko-opintoja Tampereen yliopistossa. Porvoossa lapsuutensa viettänyt Selkee asuu nykyään Sipoossa, soittaa edelleen välillä pianoa, lukee mielellään ja käy erilaisissa kulttuuriesityksissä ja -tapahtumissa puutarhanhoidon lisäksi.

RAFAELA SEPPÄLÄ on taiteen ja suomalaisen muotoilun keräilijä, jonka vuonna 2023 perustama Tiftö Foundation edistää suomalaisten taiteilijoiden näkyvyyttä kansainvälisesti. Elettyään Ranskassa yli puolet elämänsä taiteilijan puolisona ja toimittajana, hän palasi Suomeen ja on toiminut Sanoma Oyj pitkäaikaisena hallituksen jäsenenä ja Lehtikuva Oy kuvatoimiston toimitusjohtajana. Hän on Kiasman Tukisäätiön perustajajäsen ja on vaikuttanut monen säätiön hallituksissa kuten Kansallislatterian säätiön, Guggenheim-Helsinki säätiön, Ornamo-säätiön, Suomen Lasten ja Nuorten säätiössä ja on Suomen Taideyhdistyksen varajäsen vuodesta 2024 lähtien. Seppälä on Aalto-yliopiston taiteen ja suunnittelun korkeakoulun kunniatohtori.

PÄIVI SETÄLÄ on Taiteen tohtori, valokuvataiteilija ja kirjoittaja. Hänellä on pitkä kokemus julkisista taideprojekteista ja taiteilijoiden kanssa työskentelystä. Setälä on johtanut lastenkulttuurikeskus Kruunupäättäsen perustamisesta 2003 lähtien. Työssään hän on edistänyt taiteilijoiden monimuotoisia työmahdollisuuksia, lasten ilmaisun näkyvyyttä ja moniammatillista yhteistyötä. Setälä on saanut lastenkulttuurin valtionpalkinnon, väitellyt valokuvailmaisusta Taiteen tohtoriksi Aalto-yliopistossa ja valmistunut filosofian maisteriksi Turun yliopistosta pääaineenaan elokuva- ja televisiotiede. Setälä on Valokuvataiteilijoiden liiton ja Suomen arvostelijain liiton jäsen sekä valtakunnallisesti ja kansainvälisesti levinneen *Vauvojen värikylpy*[®]-metodin kehittäjä.

PAULI SIVONEN (FT) on Helsingissä syntynyt historiantutkija, kulttuuriantropologi ja taidehistorioitsija. Hän on palvellut Gösta Serlachiuksen taidesäätiötä Mäntässä vuodesta 2000 ja toimii nykyisin säätiön museoiden johtajana. Hän on kirjoittanut ja julkaissut laajasti kulttuurin, historian ja kuvataiteen aloilta, toiminut muusikkona sekä palvellut niin Suomessa kuin kansainvälisesti lukuisissa kulttuurialan luottamustehtävissä.

SAKARIAS SOKKA (YTT, FM) on Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen erikoistutkija sekä kulttuuripolitiikan dosentti Jyväskylän yliopistossa. Sokka on tutkinut muun muassa kulttuuripolitiikan historiaa, kulttuurin ja luovien alojen hallintoa ja rahoitusta, taide- ja taiteilijapolitiikkaa, kulttuurin osallistumista, sekä kulttuurin merkitystä kaupunki- ja aluekehityksessä. Hänellä on työkokemusta myös kulttuurirahoituksen myöntäjänä.

YRJÖ SOTAMAA on kansainvälisesti arvostettu muotoilun koulutuksen, tutkimuksen ja strategian asiantuntija. Hän on Taideteollisen korkeakoulun pitkäaikainen rehtori ja Aalto-yliopiston emeritusprofessori. Sotamaa on toiminut muotoilun professorina ja asiantuntijana Yhdysvalloissa, Englannissa, Kiinassa, Tanskassa, Itävallassa ja Koreassa. Hän on perustanut muotoilukoulutuksen ja -tutkimuksen maailmanjärjestön Cumulus Associationin (tänä päivänä 395 jäsenyliopistoa 71 maasta) ja toiminut sen Presidenttinä. Aalto-yliopisto syntyi Yrjö Sotamaan syksyllä 2005 tekevästä aloitteesta. Sotamaa toimitti ensimmäisen Elinvoimaa kulttuurista -pamfletin, joka julkaistiin Mäntän aivoriihessä 26.6.2024.

ANTTI TIMONEN on 47-vuotias helsinkiläinen näyttelijä ja Näyttelijäliitto – Skådespelarförbundet ry:n puheenjohtaja. Hän työskentelee Helsingin Kaupunginteatterissa, jossa on ollut kiinnitettynä näyttelijänä vuodesta 2003 alkaen. Koko aikuisiän hän on mukana taidealan järjestötoiminnassa useissa eri tehtävissä. Tällä hetkellä ammattiliiton puheenjohtajuuden ohella hän toimii eduskunnan Arkadiaseuran johtokunnassa. Kulttuuri on Timoselle sekä ammatti että harrastus. Hän lukee intohimoisesti sekä tietokirjallisuutta että fiktiota ja on elokuvien suurkuluttaja.

ARI TURUNEN (VTL) on tietokirjailija, luennoitsija ja Le Monde diplomatiquen Suomen edition päätoimittaja. Hän on julkaissut 15 tietokirjaa, joita on käännetty 14 eri kielelle.

MARI VAATTOVAARA on kaupunkimaantieteen professori Helsingin yliopistossa. Hän toimii myös kaupunkitutkimusinstituutti Urbarian johtajana. Vaattovaara on keskittynyt erityisesti asumisen ja segregaatoin tutkimuksiin. Hän on mm. johtanut kansainvälistä ACRE-tutkimushanketta, joka tarkasteli tietointensiivisten ja luovien alojen toimijoiden asumisvalintoja kaupunkien kilpailukykyyn liittyen. Vaattovaara korostaa paikallisen identiteetin ja asukkaiden kokemusten huomioimista kaupunkisuunnittelussa, mikä edistää inklusiivisempaa kaupunkikehitystä.

HANNU VÄISÄNEN on kuvataiteilija ja kirjailija. Hän on syntynyt Oulussa vuonna 1951. Hän asuu ja työskentelee Rouenissa, Ranskassa. Hän piti ensimmäisen yksityisnäyttelynsä Helsingissä vuonna 1980. Sen jälkeen Väisänen on pitänyt säännöllisin välein yksityisnäyttelyitä sekä osallistunut lukuisiin yhteisnäyttelyihin Suomessa ja ulkomailla.

Väisänen teoksia on lukuisissa koti- ja ulkomaisissa kokoelmissa ja taidemuseoissa.

ELINVOIMAA KULTTUURISTA I -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT

ANNE BRUNILA (KTT) on toiminut ekonomistina Suomen Pankissa, neuvonantajana Euroopan komissiossa, ylijohtajana valtiovarainministeriössä, Metsäteollisuus ry:n toimitusjohtajana ja Fortumin johtajana ja johtoryhmän jäsenenä. Lisäksi hän on ollut Sammon, Koneen, Storaenson ja Sanoman hallituksissa ja Aalto-yliopiston hallituksen puheenjohtajana. Tällä hetkellä hän toimii Suomen elokuvasäätiön hallituksen puheenjohtajana.

RALF GOTHÓNILLA on maailmanlaajuinen ura pianistina ja kapellimestarina alkaen 1967. Hänen kansainvälinen pedagoginen vaikutuksensa musiikissa on ollut vaikuttava. Seitsemän professuuria eurooppalaisissa yliopistoissa sekä mestarikursseja neljässä maanosassa. Eräs ahkerimmin levyttäneistä suomalaisista taiteilijoista. Kansainvälisten kilpailujen usein kutsuttu tuomari. Kirjoittanut kolme kiisteltyä essee-kokoelmaa musiikin ja elämän fenomenologiasta. Perustanut kolme suomalaista musiikkijuhlaa. Savonlinnan oopperajuhlien taiteellinen johtaja 1984–87.

HENNA HELANDER on arkkitehti, arkkitehtivaikuttaja ja yrittäjä. Helander on rakentamisen moniottelija, kaavoittaja, rakennuttaja ja kuntaosaaja. Hän on ollut myös Paimion parantola säätiön ensimmäinen toimitusjohtaja, Helsingin kaupungin viimeinen yliarkkitehti, Espoon WeeGee/EMMA:n suunnittelusta palkittu arkkitehti sekä Suomen arkkitehtiliitto SAFA:n pitkäaikainen puheenjohtaja.

KAARLO HILDÉN on Taideyliopiston rehtori, jolla on yli kahden vuosikymmenen kokemus asiantuntijaorganisaatioiden kehittämisestä hallituksen jäsenenä, konsulttina ja johtajana. Hänen kiinnostuksen alueisiinsa kuuluvat mm. kulttuuri- ja koulutuspolitiikka, organisaatiodynamiikka, kompleksiset järjestelmät ja kestävät tulevaisuusratkaisut.

JUHA HUUSKONEN on työskennellyt kulttuurikentällä monissa eri rooleissa – taiteilijana, kuraattorina ja tuottajana. Hän on ollut perustamassa monia ruohonjuuritason organisaatiota ja tapahtumia kuten katastro.fi mediataidekollektiivi, Pixelache-festivaali ja Open Knowledge Finland ry. Viimeisen kymmenen vuoden ajan hän on johtanut Suomenlinnassa sijaitsevaa HIAP (Helsinki International Artist Programme) taiteilijaresidenssiä. Hän aloittaa Frame Contemporary Art Finland säätiön johtajana elokuussa 2024.

PIRKKO KASANEN (PhD Bostonin yliopisto, talousmaantiede) on toiminut tutkijana, koordinaattorina, ohjelmanjohtajana ja konsulttina energiaa ja ympäristöä sekä ikäihmisten elämää koskevissa hankkeissa. Eläkeiän kynnyksellä Pirkko kirjoitti kirjan ”Valmistaudu vapauteen. Aloittelevan eläkeläisen työkirja” (Otava 2021). Kauneus on ollut Pirkolle tärkeää jo lapsesta alkaen, ja työn alla on nyt kauneuden merkitystä koskeva kirja.

EERO KASANEN on Aalto-yliopiston rahoituksen professori emeritus. Hän on toiminut Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun dekaanina ja Helsingin kauppakorkeakoulun rehtorina sekä professorina USA:ssa ja Espanjassa. Nykyisin Syöpäsätiön varapuheenjohtaja ja Emil Aaltosen sätiön hallituksen jäsen. Nykyinen tutkimusintressi yritysten ja yhteiskunnan työnjako. Aktiivinen musiikin kuuntelija ja Salzburgin musiikkijuhlien ystäväryjäsen.

KARI KORKMAN (KTM) tunnetaan parhaiten saavutuksistaan Helsinki Design Weekin perustamisessa ja johtamisessa vuodesta 2005. HDW:sta on kasvanut merkittävin Helsingin ja Suomen muotoilumainetta ylläpitävä festivaali, joka on keskeisellä tavalla edistänyt muotoiluun liittyvän kaupunkikulttuurin luomista. Karilla on laaja-alainen ja edistyksellinen näkemys muotoilusta ja hän luo aktiivisesti mahdollisuuksia uudenlaisen muotoilun esiintuomiseen. Hän on World Design Weeks -verkoston sekä Fiskars Design Art & Design Biennalen perustaja. Kari on Luovi Productions Oy:n toimitusjohtaja.

MIKKO KOSOELLA (KTT) on pitkä kokemus strategisesta johtamisesta sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Hän oli aktiivisesti mukana Nokian menestystarinan rakentamisessa 1984–2007 ja sen jälkeen Sitrassa Suomen uudistumiskykyä kehittämässä 2008–2020. Hän toimii tällä hetkellä Aalto-yliopiston sekä Kordelinin sätiön hallituksen puheenjohtajana sekä usean yksityisen ja julkisen sektorin organisaation aktiivisena neuvonantajana.

SEIJA KULKKI on emeritusprofessori Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta. Hän johti vuosina 2000–2010 Helsingin kauppakorkeakoulun Tiedon ja Innovaatioiden Tutkimuskeskusta (CKIR, Center for Knowledge and Innovation Research). CKIR osallistui moniin Suomen ja Euroopan tietoyhteiskuntahankkeisiin. Seija Kulkki on ollut vieraileva tutkija INSEADissa, Ranskan Fontainebleau:ssa, Japanissa Tokion Hitotsubashi yliopistossa sekä USAssa Stanfordin ja Harvardin yliopistoissa. Hän tutkii yritysten, teknologian ja talouden yhteiskunnallisia vaikutuksia Stanfordin SCANCOR-alumnitutkimusohjelmassa sekä tämän yhteistyöohjelmassa Harvardin Weatherhead Center for International Affairs'in kanssa.

RUDOLF LAINE valmistui vuonna 2023 Cambridgesta koneoppimisen maisteriksi ja aloittaa tohtorin tutkinnon Oxfordissa 2024. Hän tutkii tekoälyturvallisuutta ja asuu Lontoossa. www.strataoftheworld.com/.

PANU LEHTOVUORI on Yhdyskuntasuunnittelun teorian professori Tampereen yliopiston Arkkitehtuurin yksikössä. Vuosina 2005–2012 hän toimi Kaupunkitutkimuksen professorina Viron taideakatemiassa Tallinnassa. Lehtovuoren tutkimusteemat liittyvät kaupunkitilan poliittiseen voimaan, kaupunkitilojen tilapäisiin käyttöihin ja yhdyskuntarakenteen kokonaiskestävyyteen. Vuodesta 2024 alkaen hän johtaa TURNSiä, yhtä Tampereen yliopiston neljästä strategisesta ja pitkäjänteisestä tutkimusalustasta. <https://research.tuni.fi/turns/>

RAINER MAHLAMÄKI on vaikuttanut laajasti arkkitehtuurin alalla Suomessa. Hän on toiminut arkkitehtuurin professorina Oulun yliopistossa, Arkkitehtuurimuseon hallituksen puheenjohtajana ja Suomen Arkkitehti-liiton puheenjohtajana. Rainer Mahlamäen tärkeimpiä töitä ovat Puolan juutalaisten historian museo Varsovassa ja Suomen metsämuseo Lusto Punkaharjulla sekä käynnissä olevat hankkeet Zurawie-hybridikortteli Puolan Gdan ´skissa ja Lost Sheti-juutalaismuseo Liettuassa Seduvassa. Rainer Mahlamäen työt syntyvät uskosta kunkin toimeksiannon ainutlaatuisesta taustaan. Hän haluaa ymmärtää ihmisiä, joille hän suunnittelee, maisemaa, jota hän muuttaa ja historiaa, jota hän edustaa.

ROSA MERILÄINEN on Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n pääsihteeri. Hän on kirjailija ja kulttuurilobby, jonka tehtävä on nostaa kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallista arvostusta ja taloudellisia toimintaedellytyksiä. Hänellä on pitkä tausta politiikassa ja kulttuurialan sekatyöläisenä. Hän on ammattikehtaja ja feministi, joka on esiintynyt niin tulennielijänä kuin uimahyppääjänä ja jolla on musta vyö taekwondossa ja harrastaa suomalaisen nykyrunouden kääntämistä arabiaksi. Kirjailijana hän on julkaissut niin romaaneja, vessapaperin kuin oopperalibretonkin.

MARJO MÄENPÄÄ (FT) on Kulttuuripoliittisen tutkimuskeskuksen Cuperen johtaja. Hän on työskennellyt aiemmin mm. Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen vastualueen johtajana, Taiteen edistämiskeskuksen TAIKEN johtajana ja Aalto-yliopiston mediatuotannon professorina sekä kustantajana.

MARKKU MÄKIJÄRVI on professori, sisätautien ja kardiologian erikoislääkäri sekä sisätautiopin dosentti. Vuodesta 1984 hän on työskennellyt Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. Hänen tutkimustyönsä kohdistui aiemmin sydämen rytmihäiriöihin ja nykyään organisaatioiden kehittämiseen ja johtamiseen. Tällä hetkellä Mäkijärvi toimii Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin johtajaylilääkärinä vastaten sairaanhoidosta, tutkimuksesta ja opetuksesta sekä valmiudesta ja varautumisesta. Työnsä ohella hän on toiminut yritysten ja säätiöiden hallituksissa. Mäkijärvi on Savonlinnan Musiikkiakatemian valtuuston puheenjohtaja.

MARKO NENONEN Tampereen yliopiston dosentti. Hän jäi eläkkeelle Tampereen yliopiston historian yliopistonlehtorin toimesta vuonna 2024. Nenonen on kirjoittanut useita teoksia ja artikkeleita mm. noitavainoista ja liikennehistoriasta sekä yleistajuisia artikkeleita ja kolumneja eri aiheista. Tarkemmin: www.markonenonen.fi.

KARI PULKKI on Helsingin yliopiston professori. Hän on Salzburgin musiikkijuhlien ystävät Suomessa ry:n puheenjohtaja.

MATTI RAUTIOLA valmistui arkkitehdiksi Tampereen teknillisestä korkeakoulusta 1975. Työura suomalaisissa arkkitehtitoimistoissa sekä osakkaana ARRAK arkkitehdeissä alkoi jo opiskeluaikoina. Rautiola on opettanut suomalaisissa ja ulkomaisissa yliopistoissa, toiminut useissa kotimaisissa ja kansainvälisissä luottamustehtävissä, Rakennustietosäätiön yliasiamiehenä sekä tällä hetkellä Designmuseon ja Arkkitehtuurimuseon Ystävät DAMY ry:n puheenjohtajana.

TIINA RITVALA on kansainvälinen liiketoiminnan professori Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa. Hän keskittyy tutkimuksessaan ja opetustyönsään kestävään kehitykseen sekä sektorit ylittävien kumppanuuksien dynamiikkaan yritysten, järjestöjen sekä kulttuuri- ja kaupunkitoimijoiden kesken. Ritvala on julkaissut tieteenalansa johtavissa lehdissä kuten *Academy of Management Review*, *Journal of International Business Studies* ja *Journal of Management Studies*.

MATTI SAARINEN (VM) on pitkään työskennellyt viestinnän parissa, mm. Nokian ja Nesteen viestintäjohtajana, ja toimii nyt viestintätoimisto Kreab Oy:n hallituksen puheenjohtajana. Matti pyrkii edistämään vapaan kentän taideyhteisöjen asiaa toimimalla niiden hallintoelimissä.

PIRJO SANAKSENAHO on rakennussuunnittelun professori ja arkkitehtuurin laitoksen johtaja Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa. Hän valmistui arkkitehdiksi TKK:sta 1993 ja väitteli tekniikan tohtoriksi 2017. Sanaksenahon opetusalaan kuuluu julkisten rakennusten suunnittelu. Hän johti sosiaali- ja terveysalan rakentamisen tutkimusintituutti Soteraa vuosina 2014–2019. Aiemmin hän opetti asunotosuunnittelua. Hän on lisäksi osakkaana Sanaksenaho Arkkitehdit Oy:ssä yhdessä Matti Sanaksenahon kanssa. Toimiston töihin kuuluvat mm. Turun Pyhän Henrikin ekumeeninen taidekappeli, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön laajennus Töölössä, opiskelija-asuntoja Vaasassa ja Villa CIPEA Nanjingissa Kiinassa. Toimisto on osallistunut useisiin kansainvälisiin näyttelyihin, mm. Venetsian arkkitehtuuribiennaleen. Pirjo Sanaksenaholla on ollut lukuisia luottamustoimia arkkitehtuurin alalla.

JUKKA SAVOLAISELLA on pitkä historia ja tausta kulttuurialalla. Savolainen on toiminut Designmuseon johtajana vuodesta 2012. Nykyisin hän toimii AD-museoyhtiön toimitusjohtajana ja Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon museonjohtajana. Ennen uraa museoalalla, Savolainen työskenteli New Yorkissa sikäläisen yrityskehityksen ja kulttuurialan rajapinnassa. Jukka on aktiivinen sekä Suomessa että kansainvälisesti erilaisissa verkostoissa ja luottamustoimissa, joista voi mainita esim. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin ja Muotoilun tiedotuskeskuksen, joissa hän toimii hallituksen puheenjohtajana. Kansainvälisistä verkostoista kiinnostavia ovat esim. Design- ja taideteollisuusmuseoiden johtajien verkosto (aiemmin puheenjohtaja, nyt ohjausryhmän jäsen), sekä Seoul Design Award, jossa hän toimii kansainvälisenä neuvonantajana.

YRJÖ SOTAMAA on kansainvälisesti arvostettu muotoilun koulutuksen ja tutkimuksen asiantuntija. Hän on Taideteollisen korkeakoulun pitkäaikainen rehtori (1985–2008) ja Aalto-yliopiston emeritusprofessori. Sotamaa on toiminut muotoilun professorina ja asiantuntijana Yhdysvalloissa, Englannissa, Kiinassa, Tanskassa, Itäväällä ja Koreassa. Hän on perustanut muotoilukoulutuksen ja -tutkimuksen maailmanjärjestön Cumulus Associationin ja toiminut sen presidenttinä. Aalto-yliopisto syntyi hänen syksyllä 2005 tekemästään aloitteesta.

ERIK SÖDERBLOM on monipuolinen teatteri- ja oopperaohjaaja, takanaan enemmän kuin sata ensi-iltaa. Hän on toiminut myös lavastajana, käsikirjoittajana, libretistinä, kääntäjänä ja näyttämömusiikin säveltäjänä. Teatterityönsä ohella Söderblom on työskennellyt mm. Q-teatterin hallituksen puheenjohtajana, perustamansa Baltic Circle-festivaalin taiteellisenä johtajana, Helsingin Juhlaviikkojen toiminnanjohtajana ja Tampereen teatterikesän kuraattorina. Teatterikorkeakoulussa hän on toiminut näyttelijätyön professorina ja vararehtorina. Hän vaikuttaa & Espoon teatterin – The International Theatre of Finlandin johtajana aina tämän vuoden loppuun asti, jonka jälkeen hänen taiteellinen työskentelynsä jatkuu eri puolilla Pohjoismaita ja muualla.

Elinvoimaa kulttuurista on kansallinen ajattelu-, keskustelu- sekä kehitysprosessi, jossa pohditaan kulttuurin, tieteiden ja taiteiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja roolia tulevaisuuden rakentajina. Taiteella on kyky koskettaa syvältä jotain meissä, joka ihmeen lailla saa meidän ajattelumme avartumaan ja meidät oivaltamaan muutoksen mahdollisuudet.

Tämän pamfletin kirjoittajat, nuoremman polven arkkitehdit ja muotoilijat suhtautuvat tulevaisuuteen ilahduttavan optimistisesti, vaikka ovat realisteja ja näkevät nykytilanteen usein erittäin haastavana, jopa ahdistavana. Optimismi pohjautuu heidän uskoonsa yksilön tärkeydestä, omista luovista kyvyistään toimia muutoksen airueina ja agentteina yhteistyössä kollegoittensa ja muiden alojen asiantuntijoiden kanssa. Suurten suomalaisten muotoilijoiden ja arkkitehtien esimerkki on ajankohtainen: tarvitaan sitkeyttä, rohkeutta, kunnianhimoa ja intohimoa tehdä asioita toisella tavalla, kuviteltava rohkeasti uutta. Voimme auttaa muotoilemaan uudenlaista elämää ja tehdä kestävästä elämästä houkuttelevaa, jopa hauskaa ja toivoa luovaa. Jotkut kirjoittajista puhuvat suomalaisen käsityön uudesta kultakaudesta osana yhteiskunnallista muutosta. Ihmisjäljen puhuttelevuudella on voimaa.

Elinvoimaa kulttuurista -hanke syntyi keväällä 2024 emeritusprofessorin Seija Kulkki, Eero Kasanen, Yrjö Sotamaa ja KTT Mikko Kosonen sekä Taidekaupunki Mänttä-Vilppulan sivistys- ja kulttuuripalveluiden yhteistyönä. Yhteisenä tavoitteena oli käynnistää monivuotinen hankekokonaisuus paikkakuntien ja kansainväliseen yhteistyöhön perustuvan uudenlaisen kehitysdynamiikan luomiseksi.

Aalto-yliopiston asiantuntijoiden innoittamana aloitettiin Taidekaupunki Mänttä-Vilppulassa kesällä 2024 prosessi suomalaisten kulttuurikuntien ja asiantuntijoiden verkottamiseksi. Elinvoimaa kulttuurista -kuntaverkoston idea syntyi yhteisessä seminaarissa 26.6.2024. Sitä inspiroivat ensimmäiseen Elinvoimaa kulttuurista -pamflettiin sisältyvien 26 eri asiantuntijan kirjoitusten pohdinnat.

Elinvoimaa kulttuurista -hankesuunnittelun kautta on luotu suomalaisten pienten ja keskisuurten kulttuurikuntien verkosto, jossa edistetään alueiden kulttuurista pito- ja vetovoimaa. Verkostoyhteistyössä ovat mukana Kauniainen, Kaustinen, Kotka, Lieksa, Mänttä-Vilppula, Orivesi, Paimio, Pietarsaari, Pori, Raasepori, Riihimäki, Ruovesi, Sastamala ja Sodankylä. Keskeisinä yhteistyökumppaneina toimivat Kuntaliitto, Aalto-yliopisto, Taideyliopisto ja Elävät kaupunkikeskustat ry.

Elinvoimaa kulttuurista III -pamfletti julkistetaan Pietarsaaren Elinvoimaa kulttuurista -kesäseminaarissa 16.6.2026. Pamfletti koostuu 27 eri kirjoittajan esseistä.